Grescollege

DE GRESLES WERKVORMENBOEK

DE GRESLES

CHECK IN

Doel: Leerlingen laten landen en voorkennis activeren

- Creëer een prettige start: begroet leerlingen actief bij binnenkomst.
- Zorg voor een duidelijke start: toon de lesdoelen visueel en licht ze kort toe.
- Zet het groepsplan klaar op de computer.
- Controleer de absentie.
- Activeer voorkennis door een korte, toegankelijke werkvorm.

WERKEN AAN LEERDOELEN

ONTDEKKEN

Doel: Leerlingen nieuwsgierig maken

- Introduceer het onderwerp op een manier die aansluit bij de belevingswereld van de leerlingen.
- Gebruik verschillende prikkels: vragen, beelden, situaties of korte demonstraties.
- Laat leerlingen zelf verbanden leggen en stimuleer verschillende perspectieven.

BEGRIJPEN

Doel: Leerlingen helpen de leerstof te laten begrijpen

- Gebruik een combinatie van woord en beeld om je uitleg te versterken.
- Bied waar nodig ondersteuning aan de leerling: presenteer kernbegrippen visueel, bied een stappenplan aan, zorg voor alternatieve uitlegmanieren.
- Stimuleer interactie: laat leerlingen uitleg geven, samen dingen bespreken of voorbeelden bedenken.

TOEPASSEN

Doel: Leerlingen actief met de lesstof laten werken

- Zorg voor actieve verwerking, zoals samenwerken, opdrachten uitvoeren of experimenteren.
- Laat leerlingen op verschillende manieren zien wat ze geleerd hebben.
- Bied ondersteuning door hulpmiddelen aan te reiken waar nodig.

REFLECTEREN

Doel: Leerlingen terug laten kijken op hun eigen groei

- Laat leerlingen op een manier die bij hen past terugkijken op wat ze geleerd hebben.
- Stimuleer korte reflectiemomenten: in gesprek, schriftelijk of met beeld.
- Bied vragen of voorbeelden aan om de reflectie te begeleiden.

CHECK OUT

Doel: De les bewust afsluiten en checken wat leerlingen uit de les meenemen.

- Laat leerlingen kort benoemen wat ze meenemen uit de les.
- Maak een koppeling naar de volgende les of (huiswerk)opdrachten.
- Zorg voor een duidelijke afsluiting en neem bewust afscheid van de leerlingen.

De Gresdocent

De ambities van onze school vragen om een docent die meer is dan alleen kennisoverdrager, iets waar we binnen de school al ruime ervaring mee hebben. Om het onderwijs vorm te geven en leerlingen optimaal te begeleiden hebben we een docentprofiel ontwikkeld. Dit profiel bestaat uit drie onderdelen: pedagogische vaardigheden, didactische vaardigheden en expertrollen.

Pedagogische vaardigheden

De Gresdocent legt de basis voor een positieve, veilige leeromgeving waarin leerlingen zich optimaal kunnen ontwikkelen. Dit vraagt om sterke pedagogische vaardigheden.

Motivator

De Gresdocent inspireert en motiveert leerlingen om het beste uit zichzelf te halen. De docent ziet kansen en versterkt het zelfvertrouwen van de leerlingen.

Communicator

De Gresdocent communiceert duidelijk en open en zorgt ervoor dat verwachtingen helder zijn. Ook biedt de docent ruimte voor dialoog met de leerlingen.

Probleemoplosser

De Gresdocent denkt in oplossingen en helpt leerlingen bij het overwinnen van obstakels, zowel in het leerproces als daarbuiten.

Grenzensteller

De Gresdocent biedt structuur en stelt duidelijke grenzen waarbinnen leerlingen kunnen groeien en ontwikkelen.

Empathisch

De Gresdocent heeft oog voor de behoeften van de leerling, luistert actief en biedt ondersteuning waar nodig.

Positief betrokken

De Gresdocent straalt betrokkenheid en oprechte interesse uit. De docent ziet en waardeert elke leerling en zorgt voor een positieve sfeer in de klas.

Didactische vaardigheden

De Gresdocent beschikt over didactische vaardigheden die aansluiten bij onze onderwijsvisie en thema's. De docent zorgt ervoor dat het onderwijs actief, betekenisvol en uitdagend is.

Coachen

De Gresdocent begeleidt leerlingen in hun leerproces, geeft constructieve feedback en stimuleert zelfreflectie.

Verbinden

De Gresdocent maakt verbinding tussen theorie en praktijk, tussen vakken onderling en met de wereld buiten de school.

Enthousiast activeren

De Gresdocent weet leerlingen te boeien en te activeren door lessen afwisselend, energiek en inspirerend te maken.

Differentiëren

De Gresdocent sluit aan bij de verschillende leerlingen en hun niveaus door effectieve leerstrategieën te hanteren en doceren.

Aanpassingsvermogen

De Gresdocent speelt flexibel in op de behoeften van de leerlingen en de veranderende eisen van de wereld om hen heen.

WIJZE LESSEN: TWAALF BOUWSTENEN VOOR EFFECTIEVE DIDACTIEK

1 ACTIVEER RELEVANTE VOORKENNIS

Wat je al weet, bepaalt wat en hoe snel je leert. Nieuwe informatie wordt beter onthouden wanneer ze kleeft aan voorkennis.

- Herhaal op een actieve wijze de voorkennis die de leerling nodig heeft om de nieuwe leerstof te begrijpen.
- Bied een kapstok om nieuwe stof te verbinden aan de eerder geleerde stof en richting te geven aan het verdere verloop van je les.

2 GEEF DUIDELIJKE, GESTRUCTUREERDE EN UITDAGENDE INSTRUCTIE

De tijd die gespendeerd is aan duidelijke, gestructureerde en uitdagende instructie is van belang.

- Afgebakende lesfasen en doelen brengen structuur.
- Stel uitdagende doelen waar je veel verwacht van élke leerling.
- Een warm leerklimaat motiveert je leerlingen.

3 GEBRUIK VOORBEELDEN

Op het moment dat leerlingen hun eerste stappen zetten in het verwerven van nieuwe kennis of vaardigheden, is het effectief om te werken met voorbeelden.

- Gebruik uitgewerkte voorbeelden die uitleggen hoe een oefening wordt opgelost.
- Demonstreer een nieuwe vaardigheid aan je leerlingen.
- Illustreer de leerstof met concrete voorbeelden.

4 COMBINEER WOORD EN BEELD

Leerlingen slaan informatie die zowel via woorden als beelden wordt gepresenteerd, gemakkelijker op dan wanneer alleen maar woorden worden gebruikt.

- Verrijk woorden met beelden maar zorg niet voor overbelasting.
- Hou rekening met de multimedia-principes in je lessen.

5 LAAT LEERSTOF ACTIEF VERWERKEN

Productieve strategieën verplichten de leerling om leerstof te herkneden tot een nieuw product. Een leerling onthoudt meer door productieve strategieën te gebruiken dan wanneer die de leerstof op een meer passieve wijze 'consumeert'.

- Laat leerlingen schema's of mondelinge samenvattingen maken in je les.
- Laat leerlingen leerstof verklaren aan zichzelf of anderen.
- Leer hun de strategieën zelf ook aan.

6 ACHTERHAAL OF DE HELE KLAS HET BEGREPEN HEEFT

Door regelmatig na te gaan of de leerlingen hebben begrepen van wat je beoogt met je les, houd je je leerlingen betrokken en blijft de focus liggen op verder leren.

- Stel regelmatig vragen die informatie opleveren over de mate van begrip.
- Staar je niet blind op een bepaalde prestatie van leerlingen op een bepaald moment in je les: leren is langetermijnwerk.

7 ONDERSTEUN BIJ MOEILIJKE OPDRACHTEN

Wanneer leerlingen opdrachten nog niet zelfstandig aan kunnen, is tijdelijke, individuele en aanpasbare steun (scaffolds) van de leraar noodzakelijk.

- Begeleid leerlingen wanneer ze hun eerste stappen in de leerstof zetten.
- Naarmate de leerling bekwamer wordt, vermindert de ondersteuning van de leraar.
- Bied zelfstandige oefenkansen wanneer je de leerlingen daartoe in staat acht.

8 SPREID OEFENING MET LEERSTOF IN DE TIJD

Voor het onthouden en toepassen van de leerstof is het beter dat de oefeningen verspreid in de tijd over meerdere kortere oefensessies aan bod komen dan dat de leermomenten in één lange oefensessie geconcentreerd zijn.

- Zorg dat basisvaardigheden en -kennis op meerdere momenten in het schooljaar worden geoefend.
- Geef huiswerk waarbij eerder geziene leerstof aan bod komt.
- Start de les met een herhaling van eerdere leerstof.

9 ZORG VOOR AFWISSELING IN OEFENTYPES

Door te varieren in oefeningentypes en inhouden kunnen leerlingen leren om verschillende oplossingsstrategieën te gebruiken. Daarnaast doet verandering van spijs ook eten.

- Wissel gelijkaardig uitziende oefentypes af.
- Wissel uitgewerkte voorbeelden af met gewone oefeningen en deels-uitgewerkte voorbeelden.
- Zet productieve strategieën afwisselend in.

10 GEBRUIK TOETSING ALS LEER- EN OEFENSTRATEGIE

Wanneer leerlingen oefenen om actief informatie op te halen uit hun geheugen (retrieval practice), versterkt hun geheugen meer in vergelijking met passievere technieken, zoals herlezen.

- Geef regelmatig oefentoetsjes in de vorm van een quiz bij aanvang of slot van de les.
- Elke opdracht waarbij je leerlingen informatie laat herinneren, is een geslaagd voorbeeld van retrieval practice.

11 GEEF FEEDBACK DIE LEERLINGEN AAN HET DENKEN ZET

Feedback geeft informatie over waar leerlingen staan en geeft leerlingen houvast bij het werken en behalen van de leerdoelen. Als de feedback de leerlingen niet aan het denken en in actie zet, is feedback ineffectief en is eerst iets anders nodig.

- Geef feedback die leerlingen aanzet tot 'detective-werk'.
- Directe feedback is belangrijk bij de start van het leerproces.
- Als leerlingen de feedback (nog) niet begrijpen, is extra instructie om de kennis te versterken zinvoller.

12 LEER JE LEERLINGEN EFFECTIEF LEREN

De bouwstenen kunnen gebruikt worden om lessen effectiever, efficiënter en aangenamer te maken, maar er zijn ook vele handvatten voorhanden die leerlingen helpen hoe zij zèlf hun leren op een efficiënte, effectieve en aangename wijze kunnen organiseren.

- Leer leerstrategieën expliciet aan.
- Koppel leerstrategieën telkens aan concrete inhouden. Leerlingen leren door iets te leren.

Illustratie: Janine Cranshof

WWW.WIJZELESSEN.NU Tim Surma • Kristel Vanhoyweghen • Dominique Sluijsmans • Gino Camp • Daniel Muijs • Paul A. Kirschner

FASE 1: CHECK-IN

1. De Vraag van de Dag

Duur 5-10 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Communicator, Positief betrokken.
Leerdoel Activeren van voorkennis en betrokkenheid vergroten.	**Didactische vaardigheden** Coachen, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Bord, stiften of digitale tool zoals Mentimeter.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft

Uitvoering

Wanneer de leerlingen binnenkomen, staat er een open vraag op het bord: *"Wat weet je al over…?"* of *"Wat zou jij doen als…?"* Je verwelkomt de leerlingen en moedigt ze aan om direct mee te denken. Je loopt door de klas en stelt hier en daar een extra vraag om hen uit te dagen. Vervolgens bespreek je enkele antwoorden en verbindt deze aan het lesdoel van vandaag. Dit helpt leerlingen om hun voorkennis te activeren en maakt de overgang naar de nieuwe lesstof soepel.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de vraag voldoende open is, zodat alle leerlingen mee kunnen doen.
- Geef ook aandacht aan minder spraakzame leerlingen door hen indirect bij het gesprek te betrekken.
- Wees flexibel: als de antwoorden een interessante richting opgaan, speel hier dan op in.

2. Het 3-woorden spel

Duur 5-7 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motivator, Communicator.
Leerdoel Leerlingen laten nadenken over het onderwerp en kernbegrippen ophalen.	**Didactische vaardigheden** Verbinden, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Bord of digitale tool.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 5. Leerstof actief laten verwerken

Uitvoering

Je start de les door de leerlingen te vragen om in drie woorden te omschrijven wat ze al weten over het onderwerp van vandaag. Dit mogen losse woorden of korte zinnen zijn. Laat hen deze opschrijven op een bord of digitaal indienen. Vervolgens bespreek je enkele woorden klassikaal. Je koppelt hun input aan de kern van de les en laat zien hoe hun voorkennis een rol speelt in wat ze vandaag gaan leren.

Waarop letten?

- Geef enkele voorbeelden als leerlingen moeite hebben met op gang komen.
- Zorg ervoor dat iedereen minimaal één keer kan bijdragen.
- Bespreek kort de overeenkomsten en verschillen tussen de gegeven woorden.

3. De persoonlijke link

Duur 5-10 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Empathisch, Positief betrokken.
Leerdoel Leerlingen verbinden het onderwerp aan hun eigen ervaringen.	**Didactische vaardigheden** Coachen, Differentiëren.
Benodigdheden Geen	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet

Uitvoering
Je begint de les met een korte anekdote of situatie die raakt aan het onderwerp. Daarna vraag je de leerlingen of ze zelf ooit iets vergelijkbaars hebben meegemaakt of een voorbeeld kennen uit hun omgeving. Door leerlingen hun ervaringen te laten delen, creëer je een persoonlijke betrokkenheid bij het onderwerp. Je vat hun bijdragen samen en verbindt ze aan de kern van de les, waardoor de inhoud relevanter wordt voor hen.

Waarop letten?

- Niet elke leerling zal zich direct op zijn gemak voelen om iets persoonlijks te delen.
- Zorg voor een veilige sfeer en benadruk dat alle antwoorden goed zijn.
- Geef leerlingen de optie om hun antwoord op te schrijven als ze niet hardop willen spreken.

4. Stellingenspel

Duur 7-10 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Probleemoplosser, Communicator.
Leerdoel Kritisch nadenken en voorkennis activeren.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Aanpassingsvermogen.
Benodigdheden Stellingen, ruimte om te bewegen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft 10. Toetsing gebruiken als leerstrategie

Uitvoering
Je introduceert een paar stellingen die te maken hebben met het onderwerp van de les. Bijvoorbeeld: *“Social media maakt mensen eenzamer”*. Leerlingen geven hun mening door fysiek naar een kant van het lokaal te lopen: eens of oneens. Je vraagt enkele leerlingen waarom ze die keuze hebben gemaakt en daagt hen uit om verder na te denken over hun standpunt. Dit zorgt voor een energieke en betrokken start van de les.

Waarop letten?

- Zorg voor een evenwichtige verdeling van stellingen, zodat er discussie ontstaat.
- Moedig leerlingen aan om ook een tussenpositie in te nemen en hun keuze te onderbouwen.
- Let op dat de sfeer respectvol blijft, zeker bij gevoelige onderwerpen.

5. Sleutelwoord Kring

Duur 5-8 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Positief betrokken, Grenzen stellen.
Leerdoel Activeren van voorkennis en samen nadenken.	**Didactische vaardigheden** Coachen, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Geen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 5. Leerstof actief laten verwerken

Uitvoering
Je begint met een sleutelwoord dat belangrijk is voor de les. Een leerling noemt een woord dat hiermee te maken heeft en legt kort uit waarom. De volgende leerling sluit hierop aan en zo ontstaat een kring van associaties. Dit helpt leerlingen om hun voorkennis op een speelse manier op te halen en verbanden te leggen tussen verschillende begrippen.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de eerste paar leerlingen sterke voorbeelden geven om de rest op gang te helpen.
- Moedig leerlingen aan om niet alleen woorden te noemen, maar ook korte toelichtingen te geven.
- Houd de vaart erin zodat het energiek blijft en niet afdwaalt.

6. Brainstorm carrousel

Duur 7-10 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motivator, Communicator.
Leerdoel Leerlingen laten associëren en voorkennis ophalen op een dynamische manier.	**Didactische vaardigheden** Coachen, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Grote vellen papier of whiteboards, stiften.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 5. Leerstof actief laten verwerken

Uitvoering
Je hangt vier tot vijf grote vellen papier op in het lokaal, elk met een centraal woord of vraag over het onderwerp van de les. De leerlingen worden verdeeld in kleine groepjes en krijgen een paar minuten per vel om zoveel mogelijk relevante termen, ideeën of associaties op te schrijven. Na een signaal schuiven ze door naar het volgende vel en bouwen ze voort op de bijdragen van hun klasgenoten. Aan het eind loop je met de klas langs de posters en bespreek je opvallende antwoorden. Dit helpt leerlingen om voorkennis te activeren en brengt verschillende perspectieven samen.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de kernwoorden of vragen breed genoeg zijn om diverse antwoorden uit te lokken.
- Moedig leerlingen aan om verder te denken dan de voor de hand liggende antwoorden.
- Behoud de energie door de tijd per station kort te houden (max. 2 minuten).

7. Raad het begrip

Duur 5-10 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Communicator, Enthousiast activeren.
Leerdoel Leerlingen laten nadenken over kernbegrippen en voorkennis activeren.	**Didactische vaardigheden** Verbinden, Coachen.
Benodigdheden Kleine kaartjes met begrippen, timer.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 5. Leerstof actief laten verwerken

Uitvoering

Je verdeelt de klas in duo's of kleine groepjes. Eén leerling krijgt een kaartje met een begrip dat te maken heeft met het onderwerp van de les, zonder dat de anderen het zien. Deze leerling moet het begrip omschrijven zonder het woord zelf te noemen. De rest van het groepje probeert te raden welk begrip het is. Als het goed geraden wordt, mag een ander leerling een nieuw kaartje pakken. Na een paar minuten bespreek je klassikaal welke begrippen langs zijn gekomen en verbind je deze aan de lesstof.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de kernwoorden of vragen breed genoeg zijn om diverse antwoorden uit te Zorg ervoor dat de begrippen aansluiten bij de voorkennis van de leerlingen, zodat ze niet te moeilijk of te makkelijk zijn.
- Moedig leerlingen aan om verschillende omschrijvingen te geven en niet alleen synoniemen te gebruiken.
- Geef ruimte voor discussie na afloop: waarom was een begrip makkelijk of juist moeilijk te raden?

8. Visualiseer het onderwerp

Duur 7-10 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Positief betrokken, Empathisch.
Leerdoel Leerlingen laten nadenken over het onderwerp door middel van visuele representatie.	**Didactische vaardigheden** Differentiëren, Coachen.
Benodigdheden Papier, stiften of een digitaal tekentool.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 4. Woord en beeld combineren

Uitvoering

Je vraagt leerlingen om in tweetallen of kleine groepjes een snelle schets of symbool te maken dat het onderwerp van de les weergeeft. Dit kan een eenvoudige tekening zijn, een grafiek, een mindmap of zelfs een stripverhaal. Ze hoeven niet mooi te tekenen, het gaat om het visualiseren van ideeën. Na een paar minuten presenteren enkele groepjes hun tekeningen en lichten ze kort toe waarom ze voor deze visualisatie hebben gekozen. Je koppelt de gemaakte beelden aan de kern van de les en legt uit hoe deze visuele manier van denken kan helpen om informatie beter te onthouden.

Waarop letten?

- Niet alle leerlingen vinden tekenen prettig; benadruk dat het om ideeën gaat, niet om artistiek talent.
- Moedig samenwerking aan door leerlingen eerst kort te laten brainstormen voor ze gaan tekenen.
- Zorg voor een snelle nabespreking waarbij je de link legt tussen de tekeningen en de inhoud van de les.

9. De 5-waarom vragen

Duur 7-10 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Probleemoplosser, Empathisch.
Leerdoel Leerlingen laten nadenken over de diepere oorzaken van een onderwerp.	**Didactische vaardigheden** Coachen, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Geen, optioneel een bord om antwoorden op te schrijven.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren, 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet

Uitvoering

Je introduceert een stelling of vraag die verband houdt met het lesonderwerp, bijvoorbeeld: *"Waarom is teamwork belangrijk?"* Vervolgens vraag je een leerling om een antwoord te geven. Jij reageert door simpelweg *"Waarom?"* te vragen. De leerling moet dieper graven en uitleggen waarom hij of zij dat antwoord gaf. Dit herhaal je vijf keer, zodat de leerling steeds een laag dieper in het denken wordt uitgedaagd. Daarna laat je een andere leerling hetzelfde doen met een nieuw onderwerp of vraag. Na enkele beurten bespreek je de inzichten die zijn ontstaan en koppel je ze aan de leerstof.

Waarop letten?

- Sommige leerlingen vinden het ongemakkelijk om doorgevraagd te worden; zorg voor een veilige sfeer.
- Moedig leerlingen aan om niet alleen 'omdat het zo is' te antwoorden, maar echt na te denken over oorzaken en gevolgen.
- Speel flexibel in op interessante wendingen in de discussie en verbind deze aan de lesinhoud.

10. Verhaal met gaten

Duur 7-10 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Communicator, Positief betrokken.
Leerdoel Leerlingen laten nadenken over de context en logica van het lesonderwerp.	**Didactische vaardigheden** Verbinden, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Een kort verhaal of casus met ontbrekende woorden of zinnen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 5. Leerstof actief laten verwerken

Uitvoering

Je leest een kort verhaal of een casus voor die te maken heeft met het onderwerp van de les. Maar op strategische plekken stop je en laat je de leerlingen de ontbrekende informatie invullen. Bijvoorbeeld: *"Een bedrijf introduceert een nieuwe technologie, maar na een maand merken ze een probleem... Wat zou dat kunnen zijn?"* Leerlingen roepen suggesties, en je stimuleert hen om na te denken over oorzaak en gevolg. Na een aantal suggesties ga je verder met het verhaal en koppel je het terug aan het lesdoel.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de gaten in het verhaal uitdagend maar niet té abstract zijn.
- Moedig verschillende antwoorden aan en vraag door: *"Waarom denk je dat?"*
- Koppel de ingevulde antwoorden aan de kernconcepten van de les, zodat leerlingen meteen de relevantie zien.

11. Wat klopt hier niet?

Duur 5-10 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Grenzen stellen, Probleemoplosser.
Leerdoel Kritisch denken stimuleren en voorkennis activeren.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Differentiëren.
Benodigdheden Een lijst met foutieve uitspraken over het onderwerp.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft 10. Toetsing gebruiken als leerstrategie

Uitvoering

Je begint de les met een aantal beweringen over het onderwerp, waarvan sommige correct en andere fout zijn. Bijvoorbeeld: *"Een vierkant heeft altijd drie hoeken."* of *"Water kookt bij 80 graden Celsius."* De leerlingen moeten in duo's of kleine groepjes bepalen welke uitspraken kloppen en welke niet. Vervolgens bespreek je klassikaal de antwoorden en laat je leerlingen uitleggen waarom een bewering fout of juist is. Dit helpt om misvattingen direct aan te pakken en zorgt ervoor dat leerlingen bewuster omgaan met feiten en logica.

Waarop letten?

- Kies misvattingen die vaak voorkomen binnen het onderwerp, zodat je directe leerwinst behaalt.
- Moedig leerlingen aan om niet alleen te zeggen *"Dit klopt niet"*, maar ook uit te leggen waarom.
- Gebruik de antwoorden om naadloos over te gaan naar de kern van de les.

12. Het mysterieuze voorwerp

Duur 7-10 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motivator, Positief betrokken
Leerdoel Nieuwsgierigheid prikkelen en voorkennis activeren.	**Didactische vaardigheden** Coachen, Verbinden.
Benodigdheden Een voorwerp dat relevant is voor het onderwerp van de les (of een afbeelding ervan).	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 3. Voorbeelden gebruiken.

Uitvoering

Je begint de les met een doos, tas of doek waaronder een mysterieus voorwerp ligt dat te maken heeft met het lesonderwerp. Je geeft leerlingen de kans om vragen te stellen die alleen met 'ja' of 'nee' beantwoord mogen worden. Stap voor stap proberen ze te achterhalen wat het is. Zodra ze het geraden hebben, vraag je hen waarom dit voorwerp belangrijk zou kunnen zijn voor de les van vandaag. Vervolgens leg je het verband met de lesstof en ga je verder met de lesinhoud.

Waarop letten?

- Kies een voorwerp dat net uitdagend genoeg is om leerlingen te laten nadenken, maar niet té moeilijk om te raden.
- Moedig strategische vragen aan in plaats van willekeurige gokjes.
- Laat leerlingen na afloop in hun eigen woorden uitleggen hoe het voorwerp past binnen de les.

13. Wat is dat geluid?

Duur 5-10 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Communicator, Positief betrokken.
Leerdoel Nieuwsgierigheid prikkelen en voorkennis activeren via auditieve prikkels.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Verbinden.
Benodigdheden Een kort geluidsfragment dat relevant is voor het lesonderwerp (bijv. een gesprek, geluidseffect, muziekfragment).	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 4. Woord en beeld combineren

Uitvoering

Je start de les zonder iets uit te leggen, maar speelt een kort geluidsfragment af. Dit kan bijvoorbeeld een nieuwsbericht, een fragment van een gesprek, natuurgeluiden, een machinegeluid of een muziekstuk zijn. Daarna vraag je leerlingen: *"Wat heb je gehoord?"* en *"Wat zou dit met de les van vandaag te maken kunnen hebben?"* Leerlingen denken individueel na en bespreken hun ideeën vervolgens in tweetallen of kleine groepjes. Daarna bespreek je klassikaal enkele suggesties en leg je de link met het onderwerp van de les.

Waarop letten?

- Kies een geluidsfragment dat meerdere interpretaties mogelijk maakt, zodat leerlingen creatief moeten nadenken.
- Zorg ervoor dat het fragment kort en krachtig is (max. 30 seconden) om de aandacht vast te houden.
- Laat leerlingen uitleggen hoe hun interpretatie aansluit bij het onderwerp, voordat je zelf de link met de lesstof legt.

14. De woordenrace

Duur 5-10 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Enthousiast activeren, Motivator.
Leerdoel Leerlingen snel laten associëren met het onderwerp en voorkennis activeren.	**Didactische vaardigheden** Verbinden, Coachen.
Benodigdheden Bord of groot vel papier, stiften.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 5. Leerstof actief laten verwerken

Uitvoering

Je verdeelt de klas in twee of drie teams en geeft ze elk een stift en een groot vel papier of een stuk van het bord. In 60 seconden moeten ze zoveel mogelijk woorden opschrijven die te maken hebben met het onderwerp van de les. Ze mogen niet overleggen, maar moeten om de beurt een woord opschrijven. Na de tijd stop je de race en bespreek je de woorden. Zijn ze allemaal relevant? Welke woorden komen in meerdere teams terug? Welke woorden missen nog? Vervolgens koppel je de woorden aan de inhoud van de les.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat het spelelement motiverend blijft, maar niet te competitief wordt.
- Leg na afloop de nadruk op verbanden tussen de woorden en het lesdoel.
- Moedig leerlingen aan om verder te denken dan de voor de hand liggende antwoorden.

15. De tijdmachine

Duur 7-10 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Empathisch, Positief betrokken.
Leerdoel Leerlingen laten nadenken over het onderwerp door het in een andere tijdsperiode te plaatsen.	**Didactische vaardigheden** Differentiëren, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Geen, optioneel afbeeldingen van verschillende tijdsperiodes.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 3. Voorbeelden gebruiken

Uitvoering

Je vraagt leerlingen om zich voor te stellen dat ze in een tijdmachine stappen en terugreizen naar een ander tijdperk: 100 jaar geleden, de middeleeuwen, of juist 50 jaar in de toekomst. Hoe zou het onderwerp van de les er in die tijd uitzien? Bijvoorbeeld: *"Hoe zou social media eruitzien als het in de middeleeuwen had bestaan?"* of *"Hoe zou het beroep van een programmeur er over 100 jaar uitzien?"* Leerlingen bedenken in groepjes een kort antwoord en delen dit met de klas. Daarna verbind je hun ideeën aan de kern van de les.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de gekozen tijdsperiode een creatieve, maar haalbare uitdaging biedt.
- Moedig leerlingen aan om niet alleen te fantaseren, maar ook logisch na te denken over wat mogelijk zou zijn.
- Gebruik deze werkvorm als opstapje naar het werkelijke onderwerp, bijvoorbeeld door historische en toekomstige ontwikkelingen te koppelen.

16. De geheime code

Duur 7-10 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motivator, Communicator.
Leerdoel Leerlingen op een speelse manier voorkennis activeren en samenwerking stimuleren.	**Didactische vaardigheden** Coachen, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Een reeks zinnen of begrippen die iets met het onderwerp te maken hebben, verwerkt in een 'gecodeerde' vorm (bijvoorbeeld in een anagram, ontbrekende letters, of als pictogrammen).	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 5. Leerstof actief laten verwerken

Uitvoering

Je start de les door leerlingen in kleine groepjes een mysterieuze boodschap te laten ontcijferen. Dit kan een zin zijn waarin sommige letters ontbreken, een reeks anagrammen of zelfs een set pictogrammen die samen een kernbegrip vormen. De groepjes moeten samenwerken om de code te kraken en te ontdekken welk concept of onderwerp centraal staat in de les. Zodra een groep het antwoord heeft gevonden, leg je samen de link met de lesstof en bespreek je de betekenis ervan.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de code uitdagend maar niet te frustrerend is; het moet binnen een paar minuten op te lossen zijn.
- Moedig samenwerking aan door leerlingen in kleine teams te laten werken en elkaar te laten helpen.
- Koppel de oplossing direct aan het lesdoel, zodat leerlingen een 'aha'-moment ervaren bij de start van de les.

17. De leugendetector

Duur 7-10 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Probleemoplosser, Grenzen stellen.
Leerdoel Kritisch denken en voorkennis activeren door feiten en fabels te onderscheiden.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Differentiëren.
Benodigdheden Een lijst met uitspraken over het onderwerp, waarvan sommige waar en andere onwaar zijn.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft 10. Toetsing gebruiken als leerstrategie

Uitvoering

Je presenteert de klas een reeks uitspraken over het onderwerp van de les. Sommige zijn waar, andere niet. De leerlingen moeten individueel of in groepjes beslissen welke beweringen juist zijn en welke onzin. Bijvoorbeeld: *"De eerste computer woog meer dan een ton"* (waar) of *"De zwaartekracht op de maan is sterker dan op aarde"* (niet waar). Zodra iedereen een keuze heeft gemaakt, bespreek je klassikaal de antwoorden en laat je leerlingen uitleggen waarom ze denken dat iets klopt of niet. Zo ontdekken ze zelf misvattingen en verdiepen ze hun begrip van het onderwerp.

Waarop letten?

- Kies fabels die realistisch klinken, zodat leerlingen echt moeten nadenken.
- Moedig discussie aan en vraag door: *"Hoe weet je dat dit klopt?"*
- Koppel elke uitspraak terug aan de kern van de lesstof en corrigeer misverstanden.

18. Het snelvuur interview

Duur 7-10 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Communicator, Motivator.
Leerdoel Leerlingen snel laten nadenken over het onderwerp en voorkennis activeren door spontane antwoorden te geven.	**Didactische vaardigheden** Coachen, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Een stopwatch of timer.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft.

Uitvoering

Je vormt tweetallen en geeft elke leerling 30 seconden om zijn of haar partner te interviewen over het onderwerp van de les. De vragen mogen simpel zijn, zoals: *"Wat weet jij al over dit onderwerp?"* of *"Waarom is dit belangrijk?"* Na 30 seconden wisselen ze van rol. Vervolgens laat je enkele duo's hun meest interessante antwoorden klassikaal delen. Hierdoor krijgen leerlingen niet alleen de kans om hun voorkennis op te halen, maar horen ze ook ideeën van hun klasgenoten.

Waarop letten?

- Zorg voor een energieke start door het tempo hoog te houden en een speelse toon aan te slaan.
- Laat leerlingen doorvragen, zodat ze niet bij een oppervlakkig antwoord blijven hangen.
- Bespreek na afloop de opvallendste antwoorden en koppel ze aan het lesdoel.

19. De omgekeerde quiz

Duur 7-10 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Communicator, Positief betrokken.
Leerdoel Leerlingen kritisch laten nadenken en voorkennis activeren door zelf vragen te bedenken.	**Didactische vaardigheden** Differentiëren, Coachen.
Benodigdheden Bord, papier of digitale tool.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 5. Leerstof actief laten verwerken

Uitvoering

In plaats van dat jij de vragen stelt, draaien we het om: leerlingen bedenken de vragen! Je schrijft een kernbegrip of stelling van het onderwerp op het bord en daagt de leerlingen uit om in duo's of kleine groepjes één goede quizvraag te formuleren. De vraag moet zo opgesteld zijn dat het andere leerlingen aan het denken zet. Vervolgens verzamel je enkele vragen en laat je de klas ze beantwoorden. Dit zorgt ervoor dat leerlingen niet alleen nadenken over de inhoud, maar ook over hoe je kennis toetst en overbrengt.

Waarop letten?

- Geef een kort voorbeeld van een sterke vraag, zodat leerlingen weten wat de bedoeling is.
- Moedig hen aan om vragen te stellen die niet alleen feitelijk, maar ook inzichtelijk zijn.
- Gebruik de verzamelde vragen eventueel later als formatieve toetsmomenten.

20. De levendige lijn

Duur 7-10 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motivator, Probleemoplosser.
Leerdoel Leerlingen fysiek betrekken bij het onderwerp en hun voorkennis activeren.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Coachen.
Benodigdheden Ruimte in het lokaal om te bewegen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft.

Uitvoering

Je trekt een denkbeeldige lijn door het lokaal met twee uitersten: 'Helemaal mee eens' aan de ene kant en 'Helemaal mee oneens' aan de andere kant. Je presenteert een reeks uitspraken die gerelateerd zijn aan het onderwerp van de les, bijvoorbeeld: *"Technologie maakt ons leven makkelijker"* of *"Je leert het meest door fouten te maken"*. Leerlingen moeten zichzelf positioneren langs de lijn op basis van hun mening of kennis. Vervolgens kies je enkele leerlingen uit en vraag je hen om hun keuze toe te lichten. Dit maakt voorkennis en standpunten zichtbaar en activeert de hele groep.

Waarop letten?

- Kies stellingen die niet alleen kennis testen, maar ook discussie en reflectie uitlokken.
- Moedig leerlingen aan om na toelichtingen eventueel van positie te wisselen.
- Zorg ervoor dat het een veilige setting blijft, waarin leerlingen vrij hun mening durven te geven.

21. De moodbarometer

Duur 5-7 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Empathisch, Positief betrokken.
Leerdoel Leerlingen laten landen in de les door bewust stil te staan bij hoe ze zich voelen.	**Didactische vaardigheden** Coachen, Grenzen stellen.
Benodigdheden Bord met een schaal (bijv. 1-5), post-its of een digitale tool.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet.

Uitvoering

Bij binnenkomst laat je leerlingen hun humeur of energieniveau aangeven op een schaal van 1 tot 5 (bijvoorbeeld op een fysiek bord, met post-its of via een digitale tool zoals Mentimeter). Je kunt de schaal koppelen aan emoties: *1 = Ik ben moe en afgeleid*, *5 = Ik ben super energiek en klaar voor de les!* Vervolgens vraag je kort aan enkele leerlingen hoe ze zich voelen en of ze iets nodig hebben om zich beter te kunnen concentreren. Dit helpt om de klas in de juiste mentale focus te brengen en laat leerlingen merken dat hun welzijn telt.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen zich veilig voelen en geen druk ervaren om te delen als ze dat niet willen.
- Speel in op de sfeer: als veel leerlingen laag scoren, begin dan met iets luchtigs of interactiefs.
- Moedig leerlingen aan om bewust na te denken over hun eigen energie en betrokkenheid.

22. De cirkel van aandacht

Duur 5-7 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Empathisch, Grenzen stellen.
Leerdoel Leerlingen laten landen door bewust te schakelen van hun vorige activiteit naar de les.	**Didactische vaardigheden** Coachen, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Geen, optioneel een timer of rustige muziek.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet 12. Leerlingen effectief leren leren.

Uitvoering

Je begint de les door leerlingen te laten nadenken over waar ze mentaal zijn op dat moment. Je vraagt hen om even stil te zitten, een diepe ademhaling te nemen en hun gedachten van de vorige les of pauze los te laten. Vervolgens stel je een eenvoudige vraag zoals: *"Wat houd je nu nog bezig?"* of *"Wat heb je nodig om je goed op deze les te kunnen focussen?"*. Dit kunnen ze opschrijven, kort bespreken met een buur of klassikaal delen. Door deze korte mentale reset geef je leerlingen de kans om echt aanwezig te zijn in de les.

Waarop letten?

- Houd het laagdrempelig, zodat leerlingen zich niet gedwongen voelen om iets persoonlijks te delen.
- Gebruik rustige toon en lichaamstaal om een veilige en kalme sfeer te creëren.
- Als je merkt dat veel leerlingen nog met iets anders bezig zijn, geef hen kort de ruimte om dat te benoemen en af te sluiten.

23. De muzikale binnenkomer

Duur 5-7 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Positief betrokken, Motivator.
Leerdoel Leerlingen laten landen in de les door middel van muziek en ontspanning.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Verbinden.
Benodigdheden Een korte muziekclip of instrumentale achtergrondmuziek.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet 12. Leerlingen effectief leren leren.

Uitvoering

Terwijl de leerlingen binnenkomen, zet je een zorgvuldig gekozen muziekfragment op. Dit kan een rustige instrumentale track zijn om een kalme sfeer te creëren, of een energiek nummer om de les met een positieve vibe te starten. Je vraagt leerlingen om kort te luisteren en aan te voelen hoe de muziek hen beïnvloedt. Vervolgens stel je vragen als: *"Hoe zou je deze muziek in één woord omschrijven?"* of *"Wat voor gevoel krijg je hierbij?"*. Optioneel kun je een link maken met het lesonderwerp (*bijvoorbeeld: "Wat zou deze muziek kunnen zeggen over het thema van vandaag?"*).

Waarop letten?

- Kies muziek die past bij de gewenste sfeer: rustgevend als je focus wilt, opzwepend als je energie wilt.
- Geef leerlingen de ruimte om te reageren op hoe de muziek hen beïnvloedt, maar dwing ze niet om iets te zeggen.
- Gebruik dit moment als een zachte overgang naar de start van de les, zodat leerlingen mentaal aanwezig zijn.

24. De ‘Hoe zit je erbij?’-kaarten

Duur 5-7 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Empathisch, Positief betrokken.
Leerdoel Leerlingen bewust laten reflecteren op hun gemoedstoestand en sociaal-emotioneel welzijn.	**Didactische vaardigheden** Coachen, Grenzen stellen.
Benodigdheden Set kaarten met emoticons, korte beschrijvingen of symbolen (bijv. een zon, een wolk, een bliksemschicht).	**Bouwstenen Wijze Lessen** 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet 12. Leerlingen effectief leren leren.

Uitvoering

Je legt aan het begin van de les een set kaarten op verschillende tafels of toont een digitale variant op het bord. Op elke kaart staat een symbool of korte zin die een bepaalde gemoedstoestand weergeeft, zoals:

🌞 *"Ik voel me goed en ben er helemaal bij!"*

🌥️ *"Ik ben een beetje moe, maar ga mijn best doen."*

🌧️ *"Ik zit niet zo lekker in mijn vel vandaag."*

Bij binnenkomst kiest elke leerling een kaart die bij zijn of haar gevoel past. Vervolgens vraag je: *“Wil iemand kort delen waarom ze deze kaart hebben gekozen?”* Dit kan klassikaal of in tweetallen. Je geeft leerlingen ruimte om hun gevoelens te erkennen zonder verplicht te zijn om uitgebreid te delen. Dit helpt hen mentaal te landen en creëert een veilige sfeer.

Waarop letten?

- Maak delen optioneel, zodat leerlingen zich niet ongemakkelijk voelen.
- Gebruik de signalen: als veel leerlingen een ‘zware’ kaart kiezen, kun je de toon van de les iets aanpassen.
- Koppel het kort terug: *"Mooi om te horen hoe iedereen zich voelt. We gaan vandaag aan de slag en als iets niet lekker zit, weet dat je altijd even een seintje kunt geven."*

25. De terugblik top 3

Duur 7-10 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Communicator, Positief betrokken.
Leerdoel Leerlingen laten terugkijken op eerdere lessen en hun voorkennis activeren.	**Didactische vaardigheden** Coachen, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Bord of digitale tool	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft.

Uitvoering

Je start de les door leerlingen terug te laten blikken op wat ze al weten. In tweetallen of kleine groepjes maken ze een top 3 van de belangrijkste dingen die ze zich herinneren uit de vorige les(sen) over dit onderwerp. Dit kunnen kernbegrippen, theorieën of inzichten zijn. Vervolgens laat je enkele groepjes hun top 3 delen en schrijf je de kernwoorden op het bord. Dit helpt niet alleen om voorkennis te activeren, maar geeft jou ook direct inzicht in waar nog hiaten zitten.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen kort en krachtig hun top 3 formuleren om het tempo erin te houden.
- Moedig discussie aan: *"Waarom vinden jullie dit het belangrijkste?"*
- Gebruik de gedeelde kernbegrippen om de brug te slaan naar de nieuwe lesstof.

26. De wisselvraag

Duur 7-10 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Communicator, Coachen.
Leerdoel Leerlingen voorkennis laten ophalen en actief met elkaar laten leren.	**Didactische vaardigheden** Verbinden, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Geen, optioneel kaartjes met voorbeeldvragen	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft.

Uitvoering

Je start de les door elke leerling één vraag te laten bedenken over het onderwerp. Dit kan een vraag zijn over iets wat ze al weten, iets waar ze nieuwsgierig naar zijn, of iets wat ze niet goed begrijpen. Vervolgens laat je de leerlingen door het lokaal bewegen en hun vraag aan minstens drie klasgenoten stellen. Ze moeten de antwoorden noteren en bij elke klasgenoot checken of het antwoord anders is. Daarna verzamelen we klassikaal een aantal vragen en antwoorden om inzicht te krijgen in wat al duidelijk is en waar nog onduidelijkheden zitten.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de vragen open en verkennend zijn (*"Waarom denk je dat...?"* werkt beter dan *"Wat is het antwoord op...?"*).
- Moedig leerlingen aan om écht naar elkaar te luisteren en niet alleen antwoorden af te raffelen.
- Koppel na afloop de meest gestelde vragen terug aan de lesstof en laat zien welke vragen de komende les beantwoord worden.

27. Denken, delen, doorschuiven

Duur 7-10 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Verbinden.
Leerdoel Leerlingen laten reflecteren, voorkennis activeren en hun denken aanscherpen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Differentiëren.
Benodigdheden Grote vellen papier of digitale tool	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 5. Leerstof actief laten verwerken.

Uitvoering

Je verdeelt de klas in kleine groepjes en geeft elk groepje een groot vel papier met een startvraag over het onderwerp. Ze hebben twee minuten om samen hun antwoorden of ideeën op te schrijven. Na die tijd schuift elk groepje hun vel door naar het volgende groepje, dat de antwoorden van hun voorgangers leest en er iets aan toevoegt of verbetert. Dit proces herhaalt zich totdat elk groepje alle vragen heeft gezien. Vervolgens bespreek je klassikaal de meest opvallende inzichten.

Waarop letten?

- Zorg voor open vragen die uitnodigen tot nadenken en verschillende perspectieven.
- Moedig leerlingen aan om niet alleen iets toe te voegen, maar ook te reflecteren op eerdere antwoorden.
- Geef na afloop ruimte om samen te bespreken welke antwoorden of inzichten het meest waardevol waren.

28. De onmogelijke vraag

Duur 7-10 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Probleemoplosser, Enthousiast activeren.
Leerdoel Leerlingen uitdagen om creatief te denken en voorkennis op een onverwachte manier te activeren.	**Didactische vaardigheden** Coachen, Differentiëren.
Benodigdheden Geen, optioneel een bord om ideeën te verzamelen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet.

Uitvoering

Je opent de les met een schijnbaar onmogelijke of bizarre vraag die indirect verbonden is met het onderwerp. Bijvoorbeeld: “*Hoe zou je zwaartekracht uitschakelen als je geen technologie mocht gebruiken?”*(Natuurkunde), “*Wat als geld niet bestond? Hoe zou economie dan werken?”* (Economie) of “*Hoe zou je les krijgen als scholen niet bestonden?”* (Onderwijs)
Leerlingen krijgen 1 minuut om zelf na te denken en schrijven een kort antwoord op. Daarna wisselen ze ideeën met een klasgenoot en bouwen voort op elkaars gedachtegang. Tot slot deel je een paar antwoorden klassikaal en verbind je de inzichten aan het lesonderwerp.

Waarop letten?

- Zorg voor een vraag die abstract lijkt, maar wel een ingang biedt naar het onderwerp.
- Moedig out-of-the-box denken aan: geen antwoord is te gek, als erover nagedacht is!
- Gebruik de antwoorden als een springplank naar de inhoud van de les, zodat leerlingen zich betrokken voelen.

29. De spiegelvraag

Duur 5-7 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Empathisch, Grenzen stellen.
Leerdoel Leerlingen bewust maken van hun mindset en hoe ze de les ingaan.	**Didactische vaardigheden** Coachen, Verbinden.
Benodigdheden Geen, optioneel bord of digitale tool voor gezamenlijke reflectie.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet 12. Leerlingen effectief leren leren

Uitvoering

Bij binnenkomst stel je een korte, prikkelende vraag op het bord die leerlingen uitnodigt om bij zichzelf in te checken. Voorbeelden: *"Als jouw focus vandaag een cijfer was tussen 1 en 10, welk cijfer zou je geven?", "Wat zou jou vandaag helpen om goed mee te doen?" of "Wat is een kleine actie die je kunt doen om deze les succesvol te maken?"* Leerlingen denken hier individueel over na en schrijven eventueel hun antwoord kort op. Daarna laat je ze in tweetallen kort delen (optioneel). Vervolgens kun je enkele antwoorden klassikaal bespreken en de les starten met de gezamenlijke afspraak: "*Laten we proberen om bewust met onze energie en focus om te gaan"*

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de vragen laagdrempelig en open zijn, zodat leerlingen niet het gevoel hebben dat ze moeten 'presteren'.
- Moedig zelfreflectie aan zonder oordeel; het gaat niet om 'goed' of 'fout', maar om bewustwording.
- Koppel later in de les terug: *"Heeft je antwoord aan het begin van de les invloed gehad op hoe je nu bezig bent?"*

30. De instapdrempel

Duur 5-7 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Grenzen stellen, Empathisch.
Leerdoel Leerlingen bewust laten schakelen naar de les en een gedeeld startpunt creëren.	**Didactische vaardigheden** Coachen, Verbinden.
Benodigdheden Geen, optioneel een strook tape of denkbeeldige drempel.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet 12. Leerlingen effectief leren leren.

Uitvoering

Bij binnenkomst wijs je op een denkbeeldige drempel (of leg je een fysieke strook tape neer bij de deur) en zeg je: *"Voordat je deze drempel overgaat, laat je alles wat je afleidt of buiten de les valt achter je."* Leerlingen stappen vervolgens bewust de klas binnen. Zodra iedereen binnen is, stel je een korte reflectievraag, zoals: *"Wat heb jij achtergelaten?" of "Wat neem je mee deze les in?"*
Je kunt dit klassikaal doen, in duo's of individueel laten opschrijven. Hiermee laat je leerlingen mentaal schakelen en geef je hen controle over hun eigen focus.

Waarop letten?

- Houd het laagdrempelig, zodat het niet zweverig aanvoelt.
- Geef leerlingen ruimte om de vraag voor zichzelf te houden als ze dat willen.
- Pas dit structureel toe zodat het een ritueel wordt dat de les inleidt.

FASE 2a: ONTDEKKEN

1. De verkenningsopdracht

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motivator, Coachen.
Leerdoel Leerlingen laten kennismaken met het onderwerp door zelf op ontdekkingstocht te gaan.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Differentiëren.
Benodigdheden Informatiebronnen zoals korte teksten, afbeeldingen, video's of objecten.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 3. Voorbeelden gebruiken 5. Leerstof actief laten verwerken

Uitvoering

In plaats van de les te starten met uitleg, laat je leerlingen eerst zelf op onderzoek uitgaan. Door het lokaal liggen verschillende informatiebronnen verspreid zoals korte teksten, infographics, objecten of een tablet met een video. Leerlingen bewegen door het lokaal en verzamelen drie interessante feiten die ze nog niet wisten over het onderwerp. Vervolgens vormen ze duo's en wisselen ze hun ontdekkingen uit. Tijdens de klassikale bespreking vraag je hen wat hen is opgevallen, wat hen heeft verrast en welke verbanden ze zien tussen de verschillende bronnen. Zo beginnen leerlingen actief en nieuwsgierig, in plaats van passief te luisteren.

Waarop letten?

- Zorg voor diverse informatiebronnen, zodat er voor iedereen een ingang is.
- Moedig leerlingen aan om kritisch te kijken en niet alleen feiten te kopiëren.
- Gebruik hun ontdekkingen als opstapje naar verdere verdieping in de les.

2. De raadselstart

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motivator, Communicator.
Leerdoel Leerlingen laten kennismaken met het onderwerp door een raadsel of probleemstelling.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Verbinden.
Benodigdheden Informatiebronnen zoals korte teksten, afbeeldingen, video's of objecten.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft.

Uitvoering

Je begint de les met een intrigerend raadsel of een probleemstelling die leerlingen uitdaagt om na te denken over het onderwerp. Zonder verdere uitleg geef je hen een minuut om individueel na te denken over een mogelijke oplossing. Vervolgens bespreken ze in duo's of kleine groepjes hun ideeën en argumenten. Daarna vraag je enkele groepjes om hun antwoorden te delen en schrijf je verschillende redeneringen op het bord. Tijdens de klassikale bespreking daag je hen uit om elkaars oplossingen te bevragen en te vergelijken. Pas na deze fase geef je meer context en koppel je de activiteit aan de kern van de les.

Waarop letten?

- Kies een raadsel of probleemstelling die meerdere mogelijke antwoorden of interpretaties heeft, zodat er discussie ontstaat.
- Zorg ervoor dat het probleem net moeilijk genoeg is om te intrigeren, maar niet zo moeilijk dat leerlingen afhaken.
- Moedig leerlingen aan om elkaars antwoorden te bevragen en hun eigen redenering te onderbouwen.

3. De blinde ontdekking

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motivator, Coachen.
Leerdoel Leerlingen laten kennismaken met het onderwerp door een ervaringsgerichte ontdekking.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Differentiëren.
Benodigdheden Een object, afbeelding, geluidsfragment of korte video die het onderwerp indirect introduceert.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 3. Voorbeelden gebruiken 5. Leerstof actief laten verwerken.

Uitvoering
Zonder uitleg laat je leerlingen kennismaken met een prikkelende impuls, zoals een onbekend object in een doos, een afbeelding die iets suggereert, of een kort geluidsfragment zonder context. Leerlingen mogen alleen waarnemen en opschrijven wat ze denken te zien, horen of voelen, zonder dat ze meteen conclusies trekken. Vervolgens bespreken ze in duo's of groepjes hun eerste indrukken en bedenken ze samen een mogelijke verklaring of verband met het onderwerp van de les. Tijdens de klassikale bespreking noteer je verschillende hypotheses en daag je leerlingen uit om hun redenering te onderbouwen. Pas daarna onthul je de werkelijke context en verbind je dit aan de leerstof.

Waarop letten?

- Kies een impuls die net genoeg informatie geeft om nieuwsgierigheid te wekken, maar nog niet alles verklapt.
- Moedig leerlingen aan om te observeren en vragen te stellen in plaats van direct te oordelen.
- Gebruik de verschillende interpretaties als opstap naar de inhoud van de les.

4. De omgekeerde uitleg

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Probleemoplosser, Communicator.
Leerdoel Leerlingen laten ontdekken hoe een concept werkt door zelf verbanden te laten leggen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Differentiëren.
Benodigdheden Een foutieve uitleg of een reeks onjuiste stellingen over het onderwerp.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft

Uitvoering
In plaats van een correcte uitleg te geven, presenteer je een onjuiste of onvolledige uitleg over het onderwerp. Dit kan een tekst zijn waarin fouten zitten, een verkeerde rekensom, een misleidende afbeelding of een reeks beweringen waarvan sommige kloppen en andere niet. Leerlingen werken in duo's of groepjes om te ontdekken wat er niet klopt en waar de uitleg aangepast moet worden. Tijdens de klassikale bespreking laten ze zien welke fouten ze gevonden hebben en onderbouwen ze waarom iets niet klopt. Vervolgens koppelen ze hun correcties aan de juiste concepten en bouw je samen de correcte uitleg op.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de fouten subtiel zijn, zodat leerlingen goed moeten nadenken en niet meteen alles doorzien.
- Moedig discussie aan en laat leerlingen onderling redeneren voordat je de juiste antwoorden bespreekt.
- Gebruik hun correcties om stap voor stap tot de juiste uitleg te komen, zodat ze zelf ontdekken hoe het werkt.

5. Van experimenteren kan je leren

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Probleemoplosser, Coachen.
Leerdoel Leerlingen laten kennismaken met het onderwerp door zelf een experiment of proef uit te voeren zonder voorkennis.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Differentiëren.
Benodigdheden Materialen voor een eenvoudig experiment, korte instructiekaart zonder uitleg over de achterliggende theorie.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 3. Voorbeelden gebruiken 5. Leerstof actief laten verwerken.

Uitvoering
In plaats van een theoretische uitleg te geven, krijgen leerlingen een korte opdracht op een kaart: een experiment, een handeling of een observatie die ze zonder verdere instructie moeten uitvoeren. Bijvoorbeeld: *"Giet een beetje water op dit poeder en beschrijf wat je ziet."* of *"Plaats deze twee objecten in het water en observeer wat er gebeurt."* Ze noteren hun waarnemingen en proberen een verklaring te bedenken. Vervolgens wisselen ze hun inzichten uit in kleine groepjes en bespreken ze wat er mogelijk aan de hand is. Tijdens de klassikale nabespreking worden de observaties vergeleken en koppel je deze aan de onderliggende theorie.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat het experiment eenvoudig en veilig is, zodat leerlingen zelfstandig kunnen werken.
- Moedig hen aan om eerst te observeren en zelf na te denken, voordat ze externe bronnen raadplegen.
- Gebruik hun hypothesen als startpunt voor de verdere uitleg, zodat de theorie aansluit op hun ontdekkingen.

6. De briljante mislukking

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Probleemoplosser, Motivator.
Leerdoel Leerlingen laten kennismaken met het onderwerp door te onderzoeken waarom iets niet werkte.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Verbinden.
Benodigdheden Een afbeelding, verhaal of voorwerp van een uitvinding die mislukt is of anders is gebruikt dan bedoeld.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft

Uitvoering
In plaats van het onderwerp direct uit te leggen, introduceer je een uitvinding die niet het beoogde succes had of uiteindelijk anders werd gebruikt dan oorspronkelijk bedoeld. Dit kan een object, een afbeelding of een kort verhaal zijn, zoals de post-it (oorspronkelijk bedoeld als sterke lijm) of de mislukte lancering van een product. Leerlingen bekijken de situatie en bespreken in tweetallen of groepjes waarom het misging, wat er anders had gekund en of het nog een andere waarde had. Vervolgens delen ze hun inzichten klassikaal en speculeren ze over hoe dit verband houdt met de lesstof. Pas daarna leg je de verbinding met de kern van de les.

Waarop letten?

- Kies een uitvinding of mislukt experiment dat intrigerend en herkenbaar is voor leerlingen.
- Moedig speculatie aan: er is geen fout antwoord zolang het goed beredeneerd wordt.
- Gebruik hun redeneringen als brug naar de leerstof, zodat ze de kernbegrippen al deels ontdekt hebben.

7. De onvoltooide verhaallijn

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Communicator.
Leerdoel Leerlingen laten kennismaken met het onderwerp door zelf verbanden te leggen en een ontbrekend deel aan te vullen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Differentiëren.
Benodigdheden Een half afgemaakte tekst, verhaal, casus of probleemstelling.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 3. Voorbeelden gebruiken 5. Leerstof actief laten verwerken.

Uitvoering

Je presenteert een verhaal, een casus of een beschrijving van een situatie die abrupt stopt of bewust een cruciale informatie mist. Leerlingen lezen of beluisteren dit fragment en krijgen de opdracht om zelf een logisch vervolg te bedenken. In tweetallen of kleine groepjes werken ze hun scenario uit en bedenken ze wat er gebeurd zou kunnen zijn. Daarna delen ze hun interpretaties en beargumenteren ze waarom hun versie plausibel is. Tijdens de klassikale bespreking worden de verschillende ideeën vergeleken en pas op het einde onthul jij het 'echte' vervolg, dat vervolgens wordt gekoppeld aan de kern van de les.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat het verhaal of de casus voldoende open blijft, zodat leerlingen echt moeten nadenken.
- Moedig hen aan om hun redenering hardop te verwoorden en argumenten te onderbouwen.
- Gebruik de verschillen in hun scenario's als opstapje naar de lesstof, zodat ze actief betrokken blijven.

8. Op jacht naar de denkfout

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Probleemoplosser, Coachen.
Leerdoel Leerlingen laten ontdekken hoe veelvoorkomende denkfouten invloed hebben op het onderwerp.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Differentiëren.
Benodigdheden Een reeks foutieve aannames, redeneringen of misvattingen over het onderwerp.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft.

Uitvoering

Je presenteert een aantal veelvoorkomende misvattingen of denkfouten over het onderwerp. Dit kan in de vorm van uitspraken zijn (*"Een bliksemschicht slaat nooit twee keer op dezelfde plek in"*) of redeneringen die niet kloppen. Leerlingen krijgen de opdracht om in groepjes of tweetallen de denkfouten op te sporen en te corrigeren. Eerst analyseren ze de uitspraken en bedenken waarom deze mogelijk verkeerd kunnen zijn. Vervolgens bespreken ze welke logica of kennis nodig is om het juiste antwoord te vinden. Tijdens de klassikale bespreking laat je hen uitleggen waarom bepaalde denkfouten vaak worden gemaakt en hoe je die kunt herkennen. Daarna verbind je hun correcties aan de kern van de les.

Waarop letten?

- Kies misvattingen die geloofwaardig klinken, zodat leerlingen echt moeten nadenken.
- Moedig hen aan om hun redenering uit te leggen en met argumenten te onderbouwen.
- Gebruik hun correcties als opstap naar de uitleg, zodat ze de lesstof zelf deels ontdekken.

9. De kennisruil

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Communicator, Coachen.
Leerdoel Leerlingen laten kennismaken met het onderwerp door elkaars voorkennis te gebruiken.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Verbinden.
Benodigdheden Kaartjes met verschillende stukjes informatie over het onderwerp.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft

Uitvoering

Elke leerling krijgt bij binnenkomst één stukje informatie over het onderwerp, geschreven op een kaartje. Dit kan een feit, een definitie, een kort citaat, een grafiek of een voorbeeld zijn. De leerlingen mogen hun eigen informatie niet hardop voorlezen. Ze moeten het door middel van gesprekken ruilen met klasgenoten. De leerlingen krijgen een paar minuten de tijd om minstens drie verschillende kaartjes te bekijken of ruilen en proberen onderling verbanden te leggen tussen de informatie die ze verzamelen. Vervolgens vormen ze kleine groepjes en reconstrueren samen wat het onderwerp zou kunnen zijn en hoe alles samenhangt. Na deze verwerkingsfase bespreken de leerlingen klassikaal hun bevindingen waarna jij de volledige context en uitleg geeft.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de informatie op de kaartjes niet te direct is, zodat leerlingen verbanden moeten leggen.
- Moedig strategisch ruilen aan: laat leerlingen nadenken over welke informatie waardevol is.
- Gebruik de ontdekkingen als opstapje naar de lesstof, zodat de nieuwsgierigheid blijft.

10. De tijdscapsule

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motivator, Coachen.
Leerdoel Leerlingen laten kennismaken door zaken in een andere tijdsperiode of context te plaatsen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Differentiëren.
Benodigdheden Een "tijdscapsule" met voorwerpen, teksten of afbeeldingen die verband houden met het onderwerp.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 3. Voorbeelden gebruiken 5. Leerstof actief laten verwerken

Uitvoering

Je presenteert de leerlingen een gesloten doos of digitale tijdscapsule met een aantal objecten, afbeeldingen of tekstfragmenten die iets te maken hebben met het onderwerp van de les. In kleine groepjes openen leerlingen de "capsule" en onderzoeken de inhoud. Hun opdracht is om te bedenken uit welke tijd of context deze informatie zou kunnen komen en hoe het met het onderwerp te maken heeft. Ze formuleren een hypothese over wie deze tijdscapsule heeft achtergelaten, waarom deze objecten bewaard zijn en wat dit ons vertelt over het onderwerp. Na de groepsbespreking presenteren ze hun theorieën en leg jij de link met de echte lesstof. Pas daarna onthul je de daadwerkelijke betekenis van de objecten en laat je leerlingen reflecteren op hun ontdekkingen.

Waarop letten?

- Kies objecten of teksten die net genoeg informatie geven om nieuwsgierigheid te wekken, maar nog niet alles verklappen.
- Moedig leerlingen aan om in scenario's te denken: wie heeft dit achtergelaten en waarom?

11. De ‘missing-link’

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Probleemoplosser, Coachen.
Leerdoel Leerlingen laten kennismaken met het onderwerp door zelf de ontbrekende schakel in een reeks te vinden.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Differentiëren.
Benodigdheden Een reeks afbeeldingen, begrippen, data of processen waarin een cruciale stap ontbreekt.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft

Uitvoering

Je presenteert leerlingen een reeks afbeeldingen, begrippen of processtappen, maar met één cruciale ontbrekende schakel. Dit kan een historisch tijdlijnfragment zijn met een ontbrekende gebeurtenis, een reeks getallen zonder het volgende cijfer, een technische handleiding waar een stap mist, of een biologische keten waarin een organisme ontbreekt. In duo’s of kleine groepjes proberen leerlingen de ontbrekende link te vinden en beargumenteren ze waarom hun antwoord logisch zou zijn. Na enkele minuten presenteren groepjes hun ideeën en vergelijken ze hun redeneringen. Vervolgens onthul je de daadwerkelijke ontbrekende stap en koppel je de ontdekking aan de lesstof.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de reeks net uitdagend genoeg is zodat leerlingen moeten nadenken, maar niet onmogelijk wordt.
- Moedig hen aan om niet alleen te raden, maar hun keuze te onderbouwen met argumenten.
- Gebruik hun gevonden oplossingen als opstap naar de kern van de les, zodat de nieuwsgierigheid behouden blijft.

12. De denkbeeldige gast

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Probleemoplosser, Communicator.
Leerdoel Leerlingen vanuit een onverwacht perspectief laten kennismaken met het onderwerp.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Verbinden.
Benodigdheden Een fictief personage of historische figuur die past bij het onderwerp.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 3. Voorbeelden gebruiken 5. Leerstof actief laten verwerken.

Uitvoering

Je introduceert een denkbeeldige gast die zogenaamd de klas bezoekt en een unieke kijk op het onderwerp heeft. Dit kan een wetenschapper, een historicus, een futurist of zelfs een fictief personage zijn. In groepjes bedenken leerlingen vragen die ze aan deze gast zouden willen stellen over het onderwerp. Vervolgens krijgen ze de opdracht om zelf antwoorden te formuleren alsof ze de gast zijn, waarbij ze zich verplaatsen in diens perspectief. Na deze verwerkingsfase delen groepjes hun vragen en antwoorden met de klas en wordt besproken welke inzichten dit heeft opgeleverd. Daarna verbind je de verschillende perspectieven aan de kern van de les en werk je de concepten verder uit.

Waarop letten?

- Zorg voor een personage dat net genoeg herkenningspunten biedt.
- Moedig leerlingen aan om verder te denken dan oppervlakkige vragen en na te gaan hoe hun gast over het onderwerp zou denken.
- Gebruik de verschillende antwoorden als opstap naar de lesstof, zodat het perspectief van de gast een nieuwe ingang biedt.

13. Het dilemma

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Communicator, Coachen.
Leerdoel Leerlingen laten kennismaken met het onderwerp door zich in te leven in een dilemma en keuzes te beargumenteren.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Verbinden.
Benodigdheden Kaartjes met dilemma's die gerelateerd zijn aan het onderwerp van de les.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft.

Uitvoering

Je verdeelt de klas in groepjes en geeft elk groepje een kaart met een dilemma dat te maken heeft met het onderwerp van de les. Bijvoorbeeld: "*Moeten wetenschappers onbeperkt toegang hebben tot persoonlijke gegevens om ziektes te bestrijden?"* of "*Stel dat je een uitvinding doet die veel geld oplevert, maar mogelijk schadelijk is voor het milieu."* Wat doe je? De leerlingen krijgen een paar minuten om binnen hun groepje het dilemma te bespreken en hun standpunt te bepalen. Vervolgens delen de groepjes hun keuzes en argumenten klassikaal. Daarna onthul je hoe het dilemma verband houdt met de lesstof en koppel je het aan de theorie die behandeld gaat worden.

Waarop letten?

- Zorg voor dilemma's die geen 'goed' of 'fout' antwoord hebben, zodat leerlingen echt moeten nadenken en argumenteren.
- Moedig leerlingen aan om niet alleen hun keuze te noemen, maar ook de afwegingen die ze hebben gemaakt.
- Gebruik de discussie als opstap naar de inhoud van de les, zodat leerlingen het belang van het onderwerp al inzien voordat de uitleg begint.

14. De omgekeerde quiz

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Communicator.
Leerdoel Leerlingen laten kennismaken met het onderwerp door zelf quizvragen te formuleren.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Differentiëren.
Benodigdheden Geen, optioneel een bord of digitale tool om vragen te verzamelen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 3. Voorbeelden gebruiken 5. Leerstof actief laten verwerken

Uitvoering

In plaats van een reguliere quiz waarin jij de vragen stelt, draai je de rollen om. Je introduceert het onderwerp kort en vraagt leerlingen om in groepjes zelf quizvragen te bedenken die over dit thema zouden kunnen gaan. De vragen moeten zo opgesteld zijn dat ze niet alleen feitelijke kennis testen, maar ook nadenken over mogelijke inzichten en toepassingen. Na vijf minuten laat je groepjes hun beste vraag uitkiezen en presenteren aan de klas. Andere leerlingen proberen de vragen te beantwoorden. Vervolgens leg je de link naar de leerstof door te laten zien welke vragen al aansluiten bij wat ze gaan leren en waar nog lacunes zitten. Hierdoor voelen leerlingen zich meteen betrokken bij het onderwerp en krijgen ze een actieve rol in de kennismaking met de lesstof.

Waarop letten?

- Stimuleer leerlingen om niet alleen feitenvragen, maar ook inzichtelijke vragen te bedenken.
- Gebruik de verzamelde vragen om te ontdekken welke voorkennis leerlingen al hebben en waar ze moeite mee hebben.
- Koppel hun vragen aan de kern van de les, zodat ze zien hoe hun eigen denkproces bijdraagt aan het leren.

15. De levenslijn

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Empathisch, Coachen.
Leerdoel Leerlingen de lesstof laten verbinden aan persoonlijke ervaringen of herinneringen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Verbinden.
Benodigdheden Geen, optioneel een bord of digitale tool om inzichten te verzamelen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 3. Voorbeelden gebruiken 5. Leerstof actief laten verwerken

Uitvoering

Je begint de les door leerlingen te vragen een moment in hun eigen leven te bedenken dat (indirect) te maken heeft met het onderwerp. Dit kan iets zijn wat ze hebben meegemaakt, gezien in de media, of iets dat een familielid of vriend heeft ervaren. Vervolgens bespreken ze in duo's of kleine groepjes kort hun voorbeelden en bedenken ze welke overeenkomsten er zijn. Daarna koppel je het gesprek aan de lesstof door te laten zien hoe het onderwerp invloed heeft op mensen in verschillende situaties en waarom het relevant is.
In een alternatieve variant kunnen leerlingen in plaats van een persoonlijke ervaring ook een maatschappelijke gebeurtenis kiezen en onderzoeken hoe die past binnen het thema van de les.

Waarop letten?

- Zorg voor een veilige sfeer waarin leerlingen zich vrij voelen om iets te delen, zonder dat ze onder druk worden gezet.
- Moedig leerlingen aan verbanden te leggen met de grotere context.
- Gebruik hun persoonlijke of maatschappelijke inzichten als opstap naar de lesstof, zodat het onderwerp meteen betekenis krijgt.

16. Hints

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Communicator.
Leerdoel Leerlingen zelf laten ontdekken welk sleutelbegrip of concept centraal staat.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Verbinden.
Benodigdheden Een lijst met hints of aanwijzingen over het onderwerp.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft.

Uitvoering

Je start de les met een reeks hints die stapsgewijs naar het onderwerp leiden. Dit kan in de vorm van een raadsel, een reeks korte zinnen of kernwoorden die leerlingen helpen om verbanden te leggen. Eerst geef je een enkele aanwijzing en laat je leerlingen individueel of in duo's speculeren over wat het onderwerp zou kunnen zijn. Vervolgens geef je een tweede en een derde hint, waarbij ze hun ideeën steeds moeten bijstellen.
Als alle hints gegeven zijn, laat je leerlingen klassikaal delen welke verbanden ze hebben gelegd en welke aanwijzing voor hen de "weggever" was. Pas daarna onthul je het daadwerkelijke onderwerp en verbind je hun denkproces aan de leerstof.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de eerste hints vaag genoeg zijn om discussie uit te lokken, maar de laatste een duidelijke richting geeft.
- Moedig leerlingen aan om hun denkproces te verwoorden en samen te werken bij het formuleren van hypotheses.
- Gebruik hun ontdekkingen als opstap naar de lesstof, zodat ze zich betrokken voelen bij de uitleg.

17. Drie perspectieven

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Empathisch.
Leerdoel Leerlingen laten kennismaken met het onderwerp door verschillende perspectieven te verkennen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Differentiëren.
Benodigdheden Drie verschillende stellingen, beelden of casussen over het onderwerp.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft

Uitvoering

Je verdeelt de klas in drie groepen en geeft elke groep een ander perspectief op het onderwerp. Dit kan in de vorm van een stelling, een casus of een afbeelding. Bijvoorbeeld bij een economisch onderwerp: groep 1 bekijkt het vanuit het perspectief van de consument, groep 2 vanuit een ondernemer en groep 3 vanuit de overheid. Binnen hun eigen groep bespreken leerlingen wat hun perspectief betekent en welke argumenten hierbij horen. Daarna vormen ze nieuwe groepen waarin elk perspectief vertegenwoordigd is en wisselen ze hun inzichten uit. Tijdens de klassikale bespreking kijken ze naar de overeenkomsten, verschillen en mogelijke spanningen tussen de drie hoeken, waarna jij als docent de koppeling maakt naar de lesstof.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de drie hoeken duidelijke, maar genuanceerde verschillen hebben, zodat er echt iets te bespreken valt.
- Moedig leerlingen aan om eerst hun eigen perspectief te verkennen voordat ze het vergelijken met de andere standpunten.
- Gebruik hun ontdekkingen als opstap naar de lesstof, zodat ze zich bewust worden van de complexiteit van het onderwerp.

18. De bluf-expert

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Communicator.
Leerdoel Leerlingen laten kennismaken met het onderwerp door hen zelf uitleg te laten geven.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Differentiëren.
Benodigdheden Geen, optioneel kaartjes met kernbegrippen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft.

Uitvoering

In plaats van de les te starten met uitleg, vertel je leerlingen dat ze vandaag de experts zijn. Ze worden in groepjes verdeeld en krijgen de opdracht om in drie minuten een korte uitleg te bedenken over een kernbegrip dat verband houdt met het onderwerp. Ze hoeven het niet perfect te weten, maar moeten op basis van hun voorkennis en logisch nadenken een uitleg proberen te formuleren. Daarna presenteert elk groepje kort hun uitleg aan de klas. Je vraagt andere groepjes of ze toevoegingen hebben en stimuleert hen om kritisch te kijken naar de redeneringen. Vervolgens onthul jij hoe de concepten echt in elkaar zitten en koppel je hun ontdekkingen aan de leerstof.

Waarop letten?

- Kies begrippen waarvan leerlingen al een beetje voorkennis kunnen hebben
- Moedig hen aan om samen te werken en argumenten te geven, in plaats van zomaar iets te verzinnen.
- Gebruik hun uitleg als opstap naar de lesstof, zodat ze actief betrokken blijven en zien hoe hun eigen denken zich ontwikkelt.

19. De puzzelstukjes

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Probleemoplosser, Coachen.
Leerdoel Leerlingen laten kennismaken met het onderwerp door verschillende losse stukjes informatie met elkaar te verbinden.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Differentiëren.
Benodigdheden Kaartjes met losse feiten, begrippen of afbeeldingen die samen één geheel vormen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 4. Woord en beeld combineren 5. Leerstof actief laten verwerken

Uitvoering

Je geeft elk groepje een set kaartjes met verschillende stukjes informatie over het onderwerp. Dit kunnen woorden, korte definities, afbeeldingen, data of citaten zijn. De opdracht is om samen te ontdekken hoe deze puzzelstukjes bij elkaar passen en wat het overkoepelende onderwerp is. Leerlingen mogen discussiëren en kaartjes verplaatsen totdat ze denken dat ze de juiste samenhang hebben gevonden. Daarna presenteert elk groepje hun redenering aan de klas: hoe hebben ze de puzzel opgelost en waarom denken ze dat hun verband klopt? Na de presentaties geef jij de volledige uitleg en bespreek je hoe hun ontdekkingen aansluiten bij de lesstof.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de kaartjes voldoende verbanden bevatten, zodat leerlingen logisch moeten nadenken maar niet vastlopen.
- Moedig leerlingen aan om samen te redeneren en elkaars ideeën uit te dagen.
- Gebruik hun gestructureerde puzzel als opstap naar de verdere uitleg van de lesstof.

20. De mystery expert

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Communicator.
Leerdoel Leerlingen laten kennismaken met het onderwerp door indirect in contact te komen met een expert en hun eigen vragen te formuleren.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Verbinden.
Benodigdheden Een opgenomen interview, een geschreven verslag, een anonieme ‘chat’ met een expert of een gastspreker op afstand.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 3. Voorbeelden gebruiken 5. Leerstof actief laten verwerken.

Uitvoering

In plaats van direct een gastspreker in de klas te halen, introduceer je een ‘geheime expert’. Je laat een geluidsfragment horen, toont een korte tekst of geeft een paar uitspraken van een professional uit het vakgebied, zonder te vertellen wie het is. Leerlingen werken in kleine groepjes en krijgen de opdracht om te raden in welk vakgebied hij of zij werkt. Ze onderbouwen hun gedachten op basis van de uitspraken of de context.

Daarna formuleert elk groepje twee vragen die ze aan de expert zouden willen stellen. Indien mogelijk beantwoordt de expert deze vragen op afstand (via een bericht, video of live op een later moment). In de klassikale nabespreking bespreek je hoe de inzichten van de expert aansluiten bij de lesstof.

Waarop letten?

- Moedig leerlingen aan om diepgaande vragen te stellen in plaats van alleen feitelijke.
- Gebruik de antwoorden van de expert als opstap naar de verdere uitleg, zodat het onderwerp echt gaat leven.

21. The connection

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motivator, Coachen.
Leerdoel Leerlingen laten kennismaken met het onderwerp door competitie en samenwerking te combineren, zonder voorkennis te vereisen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Differentiëren.
Benodigdheden Een set cryptische hints, meerkeuzevragen of korte opdrachten die leerlingen helpen het onderwerp te ontdekken.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft.

Uitvoering

Je verdeelt de klas in teams en introduceert de battle als een speurtocht naar het onderwerp van de les. In plaats van vragen te stellen die bestaande kennis testen, geef je hints en cryptische opdrachten die de leerlingen helpen om het onderwerp zelf te ontrafelen.
Elk team krijgt om de beurt een vraag of stelling die hen iets kan vertellen over het onderwerp, zoals: "*Deze ontdekking veranderde de manier waarop mensen informatie delen. Waar gaat het over?",* "*Dit proces gebeurt in de natuur én in fabrieken. Wat kan het zijn?" of "Wat hebben [hint 1], [hint 2] en [hint 3] met elkaar gemeen?"* Als teams denken het antwoord te weten, mogen ze het proberen te raden. Als ze twijfelen, kunnen ze kiezen om een extra hint te vragen, maar dat kost hen punten. Zodra een team denkt het onderwerp te weten, schrijven ze het op en kunnen ze extra punten verdienen door een voorzichtige voorspelling te doen over wat ze in deze les gaan leren. Na de battle onthul jij het echte onderwerp en bespreken jullie klassikaal hoe de hints samenhingen. Daarna verbind je hun ontdekkingen aan de kern van de les.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de hints opbouwend zijn, zodat leerlingen stapsgewijs dichter bij het onderwerp komen.
- Moedig teams aan om hardop hun denkproces te verwoorden**,** zodat ze verbanden leren leggen.
- Gebruik hun ontdekkingen als opstap naar de verdere uitleg, zodat ze een actieve betrokkenheid bij het onderwerp voelen.

22. De reality check

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Empathisch, Coachen.
Leerdoel Leerlingen laten kennismaken met het onderwerp door te onderzoeken hoe het onderwerp in de praktijk een rol speelt.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Verbinden.
Benodigdheden Een korte casus, nieuwsartikel, ervaringsverhaal of video die een realistisch probleem schetst.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 3. Voorbeelden gebruiken 5. Leerstof actief laten verwerken.

Uitvoering

Je begint de les met een praktijksituatie waarin het onderwerp een rol speelt, zonder direct uit te leggen waar het over gaat. Dit kan een kort nieuwsartikel zijn, een stukje uit een documentaire, een casus van een bedrijf of een situatie die leerlingen in hun eigen leven zouden kunnen tegenkomen. In kleine groepjes analyseren leerlingen wat er aan de hand is, wie erbij betrokken is en waarom dit probleem of deze situatie belangrijk is. Ze bedenken mogelijke oplossingen of vervolgstappen. Pas nadat ze hun ideeën hebben besproken, onthul jij hoe deze situatie verband houdt met het onderwerp van de les. Vervolgens bespreken jullie klassikaal hoe de theorie kan helpen om het probleem beter te begrijpen of op te lossen. Hierdoor stappen leerlingen direct in de realiteit van het onderwerp en voelen ze meteen de relevantie ervan.

Waarop letten?

- Kies een casus die herkenbaar en relevant is voor de leerlingen, zodat ze zich erin kunnen verplaatsen.
- Moedig leerlingen aan om hun eigen ervaringen en kennis in te brengen, zodat ze het onderwerp persoonlijk maken.
- Gebruik hun analyses als opstap naar de uitleg, zodat ze al nadenken over het onderwerp voordat de theorie wordt besproken.

23. De misleidende start

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Probleemoplosser, Communicator.
Leerdoel Leerlingen hun eigen aannames laten bevragen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Differentiëren.
Benodigdheden Een uitspraak, beeld, stelling of situatie die op het eerste gezicht logisch lijkt, maar bij nader inzien niet klopt.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet.

Uitvoering

Je start de les met een stelling, afbeelding of kort verhaal dat ogenschijnlijk klopt, maar eigenlijk een denkfout bevat of een veelvoorkomende misvatting weergeeft. Denk aan: "*Een goudvis heeft maar drie seconden geheugen.*"of een foto van een gebroken spiegel met de vraag: "*Zorgt dit nu voor zeven jaar ongeluk*?" of een wiskundige redenering die subtiel fout is, maar op het eerste gezicht logisch lijkt. Leerlingen bespreken in groepjes of ze het eens zijn met de bewering en waarom. Na een korte discussie daag je ze uit: "*Is dat wel zo*?" Je laat hen kritisch nadenken en argumenten verzamelen, waarna je de juiste uitleg onthult. Vervolgens leg je de link naar de lesstof en hoe het onderwerp samenhangt met de misvatting.

Waarop letten?

- Kies een misleidende start die herkenbaar en geloofwaardig is, zodat leerlingen instinctief een mening vormen.
- Moedig leerlingen aan om kritisch te denken en argumenten te geven, in plaats van zomaar te accepteren wat ze zien.
- Gebruik hun reacties als opstap naar de lesstof, zodat ze al betrokken zijn voordat je de uitleg geeft.

24. De onmogelijke opdracht

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Probleemoplosser, Coachen.
Leerdoel Leerlingen laten kennismaken met het onderwerp door te ervaren hoe ze zonder voorkennis een probleem moeten oplossen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Differentiëren.
Benodigdheden Een taak, vraag of puzzel die ogenschijnlijk onmogelijk is zonder extra kennis.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft.

Uitvoering

Je begint de les door leerlingen een ogenschijnlijk onmogelijke opdracht te geven. Dit kan een wiskundig probleem zijn zonder alle benodigde informatie, een taalpuzzel in een onbekende taal, een technische opdracht zonder handleiding, of een ethisch dilemma waarbij alle keuzes slecht lijken. Ze mogen alles proberen om het op te lossen en worden aangemoedigd om samen te werken en hun redeneringen te delen.

Na een paar minuten, als ze vast beginnen te lopen, stel je vragen zoals: "*Wat mis je om dit op te lossen?*" "*Welke kennis zou je hierbij helpen*?" Vervolgens leg je uit hoe de lesstof precies de ontbrekende kennis bevat die nodig is om het probleem wél te kunnen oplossen. Pas daarna geef je de juiste tools en laat je hen opnieuw naar de opdracht kijken, maar nu gewapend met de theorie.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de opdracht net haalbaar genoeg is om te proberen, maar niet zonder extra kennis oplosbaar is.
- Moedig hen aan om door te zetten en creatief te denken, in plaats van meteen op te geven.
- Gebruik hun frustratie en ontdekkingen als opstap naar de uitleg, zodat ze inzien waarom de lesstof nuttig is.

25. De foute handleiding

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Probleemoplosser, Communicator.
Leerdoel Leerlingen laten kennismaken met het onderwerp door een bewust foutieve of onvolledige uitleg te analyseren en verbeteren.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Differentiëren.
Benodigdheden Een handleiding, stappenplan of uitleg met subtiele fouten of ontbrekende informatie.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft.

Uitvoering

Je presenteert de leerlingen een handleiding, stappenplan of uitleg die op het eerste gezicht logisch lijkt, maar fouten, inconsistenties of ontbrekende informatie bevat**.** Dit kan een verkeerd recept zijn, een technische uitleg waarin een cruciale stap ontbreekt, een historische gebeurtenis die verdraaid is, of een wiskundige oplossing met subtiele rekenfouten.
Individueel of in duo's analyseren leerlingen wat er mis is en wat aangepast moet worden. Ze markeren onlogische stappen, stellen kritische vragen en proberen zelf een verbeterde versie te bedenken. Daarna vergelijken groepjes hun correcties en beargumenteren ze hun keuzes.
Tijdens de klassikale bespreking laat je hen uitleggen waarom bepaalde aanpassingen nodig waren en onthul jij de echte uitleg, waarbij je de link naar de lesstof legt.

Waarop letten?

- Maak de fouten subtiel, maar betekenisvol zijn, zodat leerlingen goed moeten nadenken.
- Moedig hen aan om niet alleen fouten aan te wijzen, maar ook correcties te bedenken.
- Gebruik verbeteringen als opstap naar de echte uitleg, zodat leerlingen de lesstof actiever verwerken.

26. Documentairemakers

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Communicator.
Leerdoel Leerlingen laten kennismaken met het onderwerp door zich voor te stellen dat ze een documentairemaker zijn die het onderwerp visueel moet vastleggen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Verbinden.
Benodigdheden Geen, optioneel een afbeelding of video als startpunt.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 3. Voorbeelden gebruiken 5. Leerstof actief laten verwerken.

Uitvoering

Je vertelt de leerlingen dat ze als documentairemaker de taak hebben om een visuele uitleg van het onderwerp te maken. Ze krijgen een korte omschrijving van het onderwerp of een kernbegrip en bedenken in kleine groepjes hoe ze dit in beeld zouden brengen als een korte documentaire of reportage. Ze mogen geen woorden gebruiken in hun eerste brainstorm, alleen denkbeeldige camerashots bedenken: "*Wat zou de eerste scène zijn?", "Welke beelden zouden de kern van het onderwerp laten zien?*", "*Wat zou een sterke afsluiting zijn?"*

Na vijf minuten delen groepjes hun ideeën en vergelijken ze hun visuele aanpak. Vervolgens onthul jij de echte kern van het onderwerp en laat je zien hoe een documentairemaker het in beeld zou brengen, waarbij je de link legt naar de lesstof.

Waarop letten?

- Moedig leerlingen aan om visueel te denken, zodat ze het onderwerp vanuit een ander perspectief benaderen.
- Laat hen samenwerken en argumenteren waarom bepaalde beelden goed zouden werken.
- Gebruik hun ideeën als opstap naar de lesstof, zodat ze het onderwerp al onbewust structureren voordat de uitleg begint.

27. Challenges

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motivator, Coachen.
Leerdoel Leerlingen laten kennismaken met het onderwerp door een speelse uitdaging die aansluit bij hun belevingswereld.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Differentiëren.
Benodigdheden Geen, optioneel een bord of scherm om de challenge te presenteren.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft.

Uitvoering

Je start de les door een challenge te presenteren die leerlingen in groepjes binnen vijf minuten moeten oplossen. Dit kan een creatieve opdracht zijn, zoals "*Bedenk vijf TikTok-titels die met dit onderwerp te maken hebben.*" of een praktische uitdaging, zoals "*Geef drie redenen waarom dit onderwerp invloed heeft op jouw dagelijks leven.*" De groepjes gaan aan de slag en proberen zo origineel en snel mogelijk een antwoord te bedenken. Na afloop presenteren ze hun oplossing en bespreken ze wat opviel. Sommige challenges kunnen een wedstrijdelement bevatten, zoals de meest verrassende of grappige inzending winnen een kleine beloning. Tijdens de nabespreking vraag je hen hoe ze tot hun antwoorden kwamen en leg je de link met de kern van de les. Je benadrukt dat ze onbewust al zijn begonnen met ontdekken en nadenken over het onderwerp.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de challenge laagdrempelig en speels is, zodat iedereen kan meedoen.
- Kies een vorm die aansluit bij de belevingswereld van brugklassers, zoals social media, gamen of alledaagse situaties.
- Gebruik de reacties als opstap naar de lesstof, zodat leerlingen al een eerste connectie met het onderwerp hebben gemaakt.

28. De meme-battle

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motivator, Communicator.
Leerdoel Leerlingen laten kennismaken met het onderwerp door het op een humoristische en creatieve manier te benaderen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Differentiëren.
Benodigdheden Een paar voorbeeldmemes over een gerelateerd thema, eventueel een digitaal prikbord (zoals Padlet of Google Jamboard).	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 4. Woord en beeld combineren 5. Leerstof actief laten verwerken

Uitvoering

Je start de les door een paar bekende memes te laten zien die indirect iets te maken hebben met het onderwerp. Daarna leg je de opdracht uit: in kleine groepjes moeten leerlingen zelf een meme bedenken die op een grappige manier het onderwerp van de les introduceert. Ze kunnen een bestaande meme-formule gebruiken (zoals "*Expectation vs. Reality*" of "*Nobody... Literally Nobody...*") en aanpassen aan de context van de les.

Na een korte brainstorm tekenen of schrijven de groepjes hun meme op een vel papier of maken ze een snelle digitale versie op hun telefoon. Vervolgens presenteren ze hun memes aan de klas en leggen ze uit waarom ze dit verband hebben gelegd met het onderwerp. Je sluit af met een korte klassikale reflectie waarin je vraagt: *"Wat laten deze memes eigenlijk zien over het onderwerp?" "Wat hebben we hier al onbewust van geleerd?"* Daarna leg je de link naar de lesstof.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de voorbeelden herkenbaar zijn en aansluiten bij de humor van de leerlingen.
- Moedig creativiteit aan, maar bewaak dat de memes respectvol blijven.
- Gebruik de memes als opstap naar de uitleg, zodat leerlingen op een speelse manier al met het onderwerp bezig zijn geweest.

29. De escape code

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Probleemoplosser, Motivator.
Leerdoel Leerlingen laten kennismaken met het onderwerp door een korte puzzel of code te kraken.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Differentiëren.
Benodigdheden Een versleutelde boodschap, puzzel of rebus die verwijst naar het onderwerp van de les.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft.

Uitvoering

Je start de les door leerlingen te vertellen dat er een geheime boodschap verborgen zit in het lokaal of op het bord. Dit kan een puzzel, een anagram, een cijfercode of een rebus zijn die ze moeten oplossen om erachter te komen waar de les over gaat. In kleine groepjes gaan ze aan de slag om de code te kraken en zodra ze denken het antwoord te hebben, mogen ze het klassikaal presenteren. Sommige puzzels kunnen meerdere lagen hebben, zoals een reeks woorden waarvan ze de eerste letters moeten combineren of een simpel wiskundig raadsel dat een sleutelbegrip onthult. Zodra de eerste groep de code kraakt, bespreek je waarom dit de sleutel tot de les is en leg je de link naar de leerstof.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de puzzel uitdagend maar haalbaar is, zodat leerlingen gemotiveerd blijven.
- Moedig hen aan om samen te werken en verschillende strategieën te proberen om de code te breken.
- Gebruik de oplossing als brug naar de lesstof, zodat de ontdekkingstocht direct aansluit op de inhoud van de les.

30. De grote plottwist

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Communicator.
Leerdoel Leerlingen laten kennismaken met het onderwerp door indirect in contact te komen met een expert en hun eigen vragen te formuleren.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Verbinden.
Benodigdheden Een opgenomen interview, een geschreven verslag, een anonieme 'chat' met een expert of een gastspreker op afstand.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 1. Relevante voorkennis activeren 3. Voorbeelden gebruiken 5. Leerstof actief laten verwerken.

Uitvoering

In plaats van direct een gastspreker in de klas te halen, introduceer je een 'geheime expert'. Je laat een geluidsfragment horen, toont een korte tekst of geeft een paar uitspraken van een professional uit het vakgebied, zonder te vertellen wie het is. Leerlingen werken in kleine groepjes en krijgen de opdracht om te raden in welk vakgebied hij of zij werkt. Ze onderbouwen hun gedachten op basis van de uitspraken of de context.

Daarna formuleert elk groepje twee vragen die ze aan de expert zouden willen stellen. Indien mogelijk beantwoordt de expert deze vragen op afstand (via een bericht, video of live op een later moment). In de klassikale nabespreking bespreek je hoe de inzichten van de expert aansluiten bij de lesstof.

Waarop letten?

- Moedig leerlingen aan om diepgaande vragen te stellen in plaats van alleen feitelijke.
- Gebruik de antwoorden van de expert als opstap naar de verdere uitleg, zodat het onderwerp echt gaat leven.

FASE 2b: BEGRIJPEN

1. De omgekeerde uitleg

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Communicator.
Leerdoel Leerlingen leren de nieuwe lesstof beter begrijpen door deze in een logische volgorde te plaatsen en visueel te verwerken.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Woord en beeld combineren.
Benodigdheden Een stripverhaal of stappenplan zonder tekst (alleen plaatjes) óf een serie losse afbeeldingen die samen een proces of concept vormen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 4. Woord en beeld combineren 5. Leerstof actief laten verwerken

Uitvoering

Je geeft leerlingen een stripverhaal of reeks afbeeldingen die samen een proces of concept uitbeelden, maar zonder tekst of in de verkeerde volgorde. Dit kan bijvoorbeeld een technische procedure, een historische gebeurtenis of een wetenschappelijk proces zijn.
In duo's of kleine groepjes moeten leerlingen de juiste volgorde bepalen en een eigen uitleg bij elke stap schrijven. Ze bedenken welke concepten erbij horen en proberen hun uitleg zo duidelijk mogelijk te maken. Na afloop presenteren groepjes hun stripverhaal en vergelijken ze elkaars uitleg.
Tijdens de klassikale bespreking vraag je hen hoe ze tot hun keuzes zijn gekomen en waar ze over twijfelden. Vervolgens vul jij de ontbrekende informatie aan en verbind je hun uitleg aan de juiste theorie.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de afbeeldingen niet te letterlijk zijn, zodat leerlingen echt verbanden moeten leggen.
- Moedig hen aan om de uitleg in hun eigen woorden te formuleren, zodat ze het actief verwerken.

2. De speeddate uitleg

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Communicator.
Leerdoel Leerlingen leren de nieuwe lesstof beter begrijpen door deze in korte gesprekken aan elkaar uit te leggen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Differentiëren.
Benodigdheden Geen, optioneel kaartjes met subonderwerpen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 5. Leerstof actief laten verwerken. 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft

Uitvoering

Je verdeelt de klas in twee groepen: de uitleggers en de luisteraars. De uitleggers krijgen kort een subonderwerp van de lesstof toegewezen en moeten binnen één minuut aan hun luisterpartner uitleggen wat het betekent. De luisteraar mag doorvragen en proberen het in eigen woorden samen te vatten. Na de eerste ronde schuiven de luisteraars door naar een nieuwe partner, terwijl de uitleggers hun verhaal opnieuw moeten vertellen aan een ander. Na drie rondes wisselen de rollen om: de luisteraars worden nu uitleggers en moeten vertellen wat ze hebben geleerd.
Tijdens de klassikale nabespreking vraag je wie moeite had met een uitleg en laat je leerlingen aangeven waar ze elkaar konden aanvullen. Vervolgens geef jij de juiste uitleg, waarbij je voortbouwt op hun inzichten.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de onderwerpen klein en behapbaar zijn, zodat leerlingen niet overweldigd raken.
- Moedig hen aan om eigen woorden te gebruiken en niet letterlijk uit het boek op te dreunen.
- Gebruik de nabespreking om te zien waar de grootste struikelpunten zitten en die extra toe te lichten.

3. De emoji samenvatting

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Communicator.
Leerdoel Leerlingen leren de nieuwe lesstof beter begrijpen door deze in een creatieve en eenvoudige vorm te vertalen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Woord en beeld combineren.
Benodigdheden Geen, optioneel een lijst met veelgebruikte emoji's.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 4. Woord en beeld combineren 5. Leerstof actief laten verwerken

Uitvoering

Na een korte uitleg over de lesstof geef je leerlingen de opdracht om deze samen te vatten in slechts vijf emoji's. Ze mogen een combinatie van symbolen bedenken die het concept visueel weergeeft. Vervolgens wisselen ze hun emoji-samenvatting uit met een klasgenoot, die moet raden wat ermee bedoeld wordt. Tijdens de nabespreking leg je uit hoe visuele weergaven kunnen helpen bij het onthouden van informatie en verbind je hun symbolen aan de kern van de les.

Waarop letten?

- Moedig creativiteit aan, maar zorg dat leerlingen inhoudelijk blijven nadenken.
- Laat hen hun keuzes uitleggen, zodat duidelijk wordt hoe ze de stof interpreteren.
- Gebruik hun emoji's als opstap naar verdere uitleg, zodat ze de kernconcepten al verkennen.

4. De betweter battle

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Probleemoplosser, Communicator.
Leerdoel Leerlingen leren de nieuwe lesstof beter begrijpen door kritisch te reageren op onjuiste of onvolledige uitspraken.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Differentiëren.
Benodigdheden Een lijst met stellingen of uitspraken over de lesstof, waarvan sommige fout of misleidend zijn.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 5. Leerstof actief laten verwerken. 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft.

Uitvoering

Je leest een stelling of uitspraak voor over de lesstof, bijvoorbeeld: *"Water kookt altijd bij 100°C"* of *"Elk bedrijf mag zelf bepalen hoeveel belasting het betaalt"*. Leerlingen reageren met *"Betweter!"* als ze denken dat er iets niet klopt. Degene die als eerste reageert, moet uitleggen waarom de uitspraak (deels) onjuist is en wat de juiste uitleg is. Als de uitleg correct is, krijgt de leerling een punt. Zo niet, dan mag een andere leerling de fout verbeteren. Na een paar rondes vat je klassikaal samen wat er geleerd is en verbind je dit aan de kern van de les.

Waarop letten?

- Zorg voor stellingen die niet té makkelijk zijn, zodat er discussie ontstaat.
- Moedig leerlingen aan om hun antwoord te onderbouwen in plaats van alleen te roepen.
- Gebruik de foute antwoorden als aanknopingspunt om de uitleg te verdiepen.

5. Raadselachtig

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Probleemoplosser, Communicator.
Leerdoel Leerlingen verdiepen hun begrip van de lesstof door kernbegrippen stapsgewijs te ontcijferen.	**Didactische vaardigheden** Duidelijke instructies geven, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Een lijst met kernbegrippen en bijbehorende hints.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 5. Leerstof actief laten verwerken. 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft.

Uitvoering

Je verdeelt de klas in duo's. Eén leerling krijgt een kernbegrip uit de les, maar mag deze niet direct benoemen. In plaats daarvan krijgt hij/zij drie hints die helpen om het begrip uit te leggen, bijvoorbeeld: "*Het heeft te maken met energie, je ziet het vaak bij elektriciteit, zonder dit werkt je telefoon niet.*" De andere leerling probeert het begrip te raden. Als dat lukt, draaien ze de rollen om. Deze leerling geeft een nieuwe uitleg en de ander probeert opnieuw te raden. Na enkele rondes bespreken ze welke begrippen lastig waren en welke hints goed werkten. Tijdens de nabespreking licht jij de lastigste begrippen toe en verbind je de oefening met de kern van de les.

Waarop letten?

- Kies kernbegrippen die cruciaal zijn voor de les.
- Moedig leerlingen aan om duidelijke en bondige hints te geven.
- Gebruik de oefening om te zien welke begrippen extra uitleg nodig hebben.

6. De denkstapkaart

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Communicator.
Leerdoel Leerlingen verdiepen hun begrip van de lesstof door een concept stapsgewijs te analyseren en uitleggen.	**Didactische vaardigheden** Duidelijke instructies geven, Differentiëren.
Benodigdheden Kaartjes met kernbegrippen en ondersteunende vragen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke en gestructureerde instructies geven 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft.

Uitvoering

Leerlingen werken in tweetallen. Eén leerling krijgt een kernbegrip en een reeks begeleidende vragen, zoals: "*Wat betekent dit begrip in jouw eigen woorden?*", "*Waar zie je dit in het dagelijks leven?*" of "*Hoe zou je het uitleggen aan iemand die er nog nooit van heeft gehoord?*"
De andere leerling luistert en vult aan waar nodig. Daarna wisselen ze van rol met een nieuw begrip. Tijdens de nabespreking bespreken jullie samen de moeilijkste begrippen en jij vult de uitleg aan waar nodig.

Waarop letten?

- Zorg voor begeleidende vragen die het begrip stapsgewijs verhelderen.
- Moedig leerlingen aan om verder te denken dan een korte definitie.
- Gebruik de nabespreking om misverstanden en lastige concepten te verduidelijken.

7. De leerketen

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Communicator.
Leerdoel Leerlingen verdiepen hun begrip van de lesstof door stapsgewijs op elkaars uitleg voort te bouwen.	**Didactische vaardigheden** Duidelijke instructies geven, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Kaartjes met kernbegrippen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft.

Uitvoering

De klas vormt een kring of werkt in kleine groepjes. Eén leerling begint met een kernbegrip en geeft een korte uitleg. De volgende leerling moet hierop voortbouwen door een extra element toe te voegen of een toepassing te bedenken. Zo groeit de uitleg stukje bij beetje en ontstaat er een samenhangend geheel. Als iemand vastloopt, mag een andere leerling helpen of een verduidelijkende vraag stellen.

Na afloop bespreken jullie de keten klassikaal. Waar zaten hiaten? Welke aanvullingen zorgden voor een dieper begrip? Jij licht tenslotte de lastigste punten toe en verbindt alles met de kern van de les.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen niet simpelweg herhalen wat de vorige persoon heeft gezegd, maar echt iets toevoegen.
- Stimuleer hen om verbanden te leggen tussen verschillende begrippen.
- Gebruik hun uitleg als opstap naar de verdiepende theorie.

8. One Minute Note

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Communicator.
Leerdoel Leerlingen verdiepen hun begrip van de lesstof door actief aantekeningen te maken en inzichten te vergelijken.	**Didactische vaardigheden** Duidelijke instructies geven, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Papier of digitale notitietool.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft.

Uitvoering

Tijdens de uitleg van de lesstof wordt op vaste momenten een korte onderbreking ingelast. De docent stopt met praten, de video wordt gepauzeerd of een andere vorm van instructie komt tot stilstand. Leerlingen krijgen exact één minuut om op te schrijven wat zij zojuist hebben geleerd. Dit kan in de vorm van kernwoorden, een korte samenvatting of vragen die bij hen opkomen.

Na de uitleg wisselen ze hun aantekeningen uit met een klasgenoot. Ze vergelijken wat ze hebben opgeschreven en bespreken of er belangrijke punten missen. Indien nodig vullen ze hun aantekeningen aan. Hierdoor krijgen ze inzicht in hoe anderen de uitleg hebben ervaren en wordt de verwerking van informatie versterkt.

Waarop letten?

- Zorg voor een duidelijke afbakening van de één minuut, zodat leerlingen efficiënt hun gedachten structureren.
- Moedig hen aan om niet alles letterlijk op te schrijven, maar de kern van de uitleg vast te leggen.
- Gebruik de verschillen tussen de aantekeningen als gespreksonderwerp om eventuele hiaten in begrip te achterhalen.

9. Twee voor twaalf

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Communicator.
Leerdoel Leerlingen verdiepen hun begrip van de lesstof door complexe vragen te beantwoorden en verbanden te leggen.	**Didactische vaardigheden** Duidelijke instructies geven, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Lijst met twaalf vragen, papier of digitale notitietool.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft.

Uitvoering

Je verdeelt de klas in tweetallen en geeft hen een lijst met twaalf uitdagende vragen. Deze vragen zijn te complex om puur op voorkennis te beantwoorden, waardoor leerlingen actief op zoek moeten gaan naar de juiste antwoorden. Ze mogen hierbij gebruik maken van diverse bronnen zoals boeken, internet of hun eigen aantekeningen. Bij elk antwoord dat ze vinden, noteren ze de eerste letter en omcirkelen deze. Zodra alle vragen beantwoord zijn, vormen de eerste letters samen een woord dat direct verband houdt met het lesonderwerp. Wanneer een duo merkt dat het gevormde woord geen logisch geheel vormt, betekent dit waarschijnlijk dat er fouten in hun antwoorden zitten. Ze kunnen hun antwoorden laten controleren door jou, waarna jij aangeeft welke vraag fout is beantwoord. Vervolgens gaan ze opnieuw op zoek naar het juiste antwoord om de puzzel alsnog correct op te lossen.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de vragen inhoudelijk uitdagend genoeg zijn, zodat leerlingen de diepte in moeten gaan.
- Moedig hen aan om kritisch te kijken naar hun gevonden antwoorden en niet alleen op hun eerste gevoel af te gaan.
- Gebruik de puzzel als opstap naar de verdere uitleg van de lesstof, zodat leerlingen al spelenderwijs een basis hebben gelegd.

10. De leerling als docent

Duur 20-30 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Communicator.
Leerdoel Leerlingen verdiepen hun begrip van de lesstof door zelf een les te ontwerpen en uit te voeren.	**Didactische vaardigheden** Duidelijke instructies geven, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Onderwerplijst, tijd voor voorbereiding.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft.

Uitvoering

Je verdeelt de klas in duo's, kleine groepjes of laat individuele leerlingen werken aan een onderwerp dat ze zelf gaan doceren. Hun opdracht is om een korte les te ontwerpen waarin ze het onderwerp op een gestructureerde manier uitleggen. De les moet een duidelijke opening en afsluiting bevatten, een heldere uitleg van het onderwerp en een verwerkingsopdracht die de klas kan maken. Tijdens de voorbereiding begeleiden en coach je de leerlingen waar nodig, zodat ze hun uitleg logisch opbouwen en een geschikte werkvorm kiezen. Vervolgens verzorgen de studenten hun mini-les voor de klas. Na afloop bespreken jullie gezamenlijk de kwaliteit van de uitleg en de werkvorm: wat werkte goed, wat kon beter en wat hebben de klasgenoten geleerd?

Waarop letten?

- Stimuleer leerlingen om hun uitleg duidelijk en gestructureerd op te bouwen, zodat hun klasgenoten de stof goed kunnen volgen.
- Moedig hen aan om een actieve werkvorm te bedenken, zodat hun "les" niet alleen uit praten bestaat.
- Gebruik de evaluatie om leerlingen te laten reflecteren op hun rol als docent en hoe hun aanpak bijdroeg aan het leren van anderen.

11. De Powerpoint Playback

Duur 15-20 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Communicator.
Leerdoel Leerlingen verdiepen hun begrip van de lesstof door zelf een logische uitleg bij visuele informatie te formuleren.	**Didactische vaardigheden** Duidelijke instructies geven, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Een PowerPoint met minimale tekst en veel afbeeldingen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 4. Woord en beeld combineren 5. Leerstof actief laten verwerken.

Uitvoering

In plaats van zelf de uitleg te geven, laat je de leerlingen ontdekken hoe de dia's samen een logisch verhaal vormen. Je verdeelt de klas in groepjes en geeft elk groepje een geprinte versie van de PowerPoint. Hun opdracht is om per dia een korte uitleg in hun eigen woorden te formuleren die logisch aansluit op de beelden. Zodra alle groepjes hun uitleg hebben uitgewerkt, presenteren ze deze voor de klas. Elk groepje krijgt een deel van de presentatie toegewezen en vertelt zijn versie van het verhaal. Pas na de laatste presentatie onthul jij hoe de originele uitleg luidde en bespreken jullie samen welke groep het dichtst in de buurt zat. Als afsluiting deel je de officiële uitleg, bijvoorbeeld als naslagwerk of huiswerk.

Waarop letten?

- Kies afbeeldingen die voldoende aanknopingspunten bieden, zodat leerlingen kunnen redeneren over de inhoud.
- Moedig hen aan om verbanden te leggen tussen dia's, zodat hun verhaal samenhangend wordt.
- Gebruik de verschillen tussen de leerlinguitleg en de originele uitleg als opstap naar verdere verdieping.

12. De leestafel

Duur 20-25 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Communicator.
Leerdoel Leerlingen verdiepen hun begrip van de lesstof door verschillende bronnen te lezen en verbanden te leggen met het onderwerp van de les.	**Didactische vaardigheden** Duidelijke instructies geven, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Boeken, tijdschriften of geprinte artikelen over het onderwerp; optioneel een digitale leestafel.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 3. Voorbeelden gebruiken 5. Leerstof actief laten verwerken.

Uitvoering

Bij binnenkomst zien leerlingen een leestafel vol boeken, tijdschriften en artikelen over het onderwerp van de les. Ze krijgen de opdracht om een tekst te kiezen en deze zelfstandig te lezen. Tijdens het lezen noteren ze de kernpunten en bedenken ze hoe hun tekst zich verhoudt tot het thema van de les. Na het lezen delen ze hun bevindingen met een klein groepje. In deze groepjes zoeken ze naar overeenkomsten en verschillen tussen de gelezen teksten en bespreken ze hoe hun inzichten bijdragen aan het begrijpen van het onderwerp. Vervolgens presenteert elke groep kort de belangrijkste punten aan de rest van de klas.

Als alternatief kun je een digitale leestafel maken met online artikelen via een platform zoals Symbaloo. Houd er wel rekening mee dat meerdere leerlingen dan hetzelfde artikel kunnen kiezen en dat het lezen van fysieke teksten een andere concentratie en verwerking vraagt.

Waarop letten?

- Zorg voor een breed aanbod van teksten, zodat leerlingen verschillende invalshoeken ontdekken.
- Moedig hen aan om niet alleen de inhoud samen te vatten, maar ook verbanden te leggen met de lesstof.
- Gebruik de groepsdiscussies als opstap naar verdere verdieping, zodat leerlingen elkaars inzichten benutten.

13. De cold case

Duur 20-25 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Probleemoplosser, Coachen.
Leerdoel Leerlingen verdiepen hun begrip van de lesstof door een mislukte oplossing te analyseren en zelf op zoek te gaan naar een betere aanpak.	**Didactische vaardigheden** Duidelijke instructies geven, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Een zorgvuldig geformuleerde cold case met een mislukte oplossing; toegang tot bronnen voor onderzoek.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft

Uitvoering

Je introduceert een cold case: een complexe vraag of probleem uit het verleden waarvoor aanvankelijk een oplossing werd bedacht die uiteindelijk niet bleek te werken. De leerlingen werken in groepjes en verdiepen zich in deze mislukte oplossing. Hun eerste opdracht is om te analyseren waarom deze aanpak faalde en welke factoren hierbij een rol speelden. Hiervoor raadplegen ze verschillende bronnen en verzamelen ze argumenten die hun analyse ondersteunen. Na deze analyse presenteren de groepjes hun bevindingen aan de klas. Vervolgens krijgen ze een tweede opdracht: bedenk een betere oplossing. Hierbij houden ze rekening met de fouten uit de oorspronkelijke aanpak. Zodra alle groepjes hun alternatieve oplossingen hebben gedeeld, licht jij toe wat uiteindelijk de daadwerkelijke oplossing was en hoe deze tot stand is gekomen.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de cold case voldoende context bevat, zodat leerlingen zich in het probleem kunnen verdiepen.
- Moedig hen aan om niet alleen te kijken naar wat fout ging, maar ook naar waarom men destijds dacht dat dit zou werken.
- Gebruik hun oplossingen als opstap naar verdere verdieping en leg de link naar hedendaagse toepassingen.

14. De denkroute

Duur 15-20	**Pedagogische vaardigheden** Probleemoplosser, Coachen.
Leerdoel Leerlingen verdiepen hun begrip van de lesstof door stap voor stap een complexe redenering uit te werken.	**Didactische vaardigheden** Duidelijke instructies geven, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Werkbladen of een digitale tool met een reeks gestructureerde denkstappen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft

Uitvoering

Je geeft leerlingen een complex begrip, proces of redenering die ze moeten doorgronden. Ze werken in groepjes en krijgen een reeks denkstappen voorgeschoteld, die in een willekeurige volgorde staan. Hun taak is om deze stappen in de juiste volgorde te zetten en voor elke stap te verwoorden wat deze betekent en hoe deze bijdraagt aan het geheel. Zodra elk groepje zijn denkroute heeft bepaald, vergelijken ze deze met andere groepjes en bespreken ze eventuele verschillen. Vervolgens geef jij de correcte opbouw en licht je toe waar vaak denkfouten worden gemaakt.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de denkstappen niet te voor de hand liggend zijn, zodat leerlingen echt moeten redeneren.
- Stimuleer hen om hun keuzes hardop te beargumenteren, zodat ze hun begrip verdiepen.
- Gebruik hun denkroutes als opstap naar verdere uitleg, zodat ze inzicht krijgen in hoe kennis gestructureerd is.

15. De spiegelvraag

Duur 15-20	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Communicator.
Leerdoel Leerlingen verdiepen hun begrip van de lesstof door vragen te formuleren die inzicht geven in de kern van het onderwerp.	**Didactische vaardigheden** Duidelijke instructies geven, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Geen, optioneel een lijst met voorbeeldvragen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft

Uitvoering

In plaats van zelf vragen over de lesstof te beantwoorden, laat je leerlingen de juiste vragen bedenken. Je geeft hen de opdracht om een set vragen te formuleren die een klasgenoot kunnen helpen om de kern van het onderwerp echt te begrijpen. De vragen moeten niet alleen feitelijke kennis testen, maar ook inzicht uitlokken. Leerlingen stellen hun vragen op en wisselen deze uit met een klasgenoot. De ander beantwoordt de vragen en bespreekt of deze helpen om het onderwerp beter te begrijpen. Vervolgens reflecteren ze samen: welke vragen waren het meest waardevol? Welke brachten nieuwe inzichten? Jij sluit de activiteit af door de beste vragen klassikaal te bespreken en deze te koppelen aan de lesstof.

Waarop letten?

- Stimuleer leerlingen om verder te gaan dan oppervlakkige kennisvragen en te zoeken naar inzichtelijke vragen.
- Moedig hen aan om vragen te formuleren die verbindingen leggen tussen verschillende aspecten van de stof**.**
- Gebruik de meest effectieve vragen als opstap naar verdere verdieping, zodat leerlingen grip krijgen op de kern van het onderwerp.

16. De conceptbrug

Duur 15-20	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Communicator.
Leerdoel Leerlingen verdiepen hun begrip van de lesstof door twee begrippen met elkaar te verbinden en de relatie ertussen uit te leggen.	**Didactische vaardigheden** Duidelijke instructies geven, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Kaartjes met kernbegrippen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft

Uitvoering

Je geeft elk duo of groepje twee kernbegrippen die op het eerste gezicht weinig met elkaar te maken lijken te hebben. Hun opdracht is om een conceptbrug te bouwen: een logische en gestructureerde uitleg waarin ze de twee begrippen aan elkaar koppelen. Ze schrijven of vertellen stap voor stap hoe het ene begrip leidt naar het andere, en welke tussenstappen of verbanden er zijn. Vervolgens presenteren ze hun conceptbrug aan de klas en vergelijken ze hun redenering met die van anderen. Jij sluit af door de beste bruggen te belichten en de belangrijkste verbindingen uit te lichten.

Waarop letten?

- Zorg voor begrippen die wel degelijk een verband hebben, maar waarbij leerlingen moeite moeten doen om dit te ontdekken.
- Stimuleer hen om elke stap in hun redenering te verantwoorden**,** zodat ze niet zomaar een willekeurige link maken.
- Gebruik hun conceptbruggen als opstap naar verdere uitleg, zodat ze zelf ervaren hoe kennisstructuren werken.

17. De uitlegcarousel

Duur 15-20	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Communicator.
Leerdoel Leerlingen verdiepen hun begrip van de lesstof door meerdere uitleggen te horen en zelf te verwoorden.	**Didactische vaardigheden** Duidelijke instructies geven, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Een lijst met subonderwerpen of kernbegrippen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft

Uitvoering

Je verdeelt de klas in tweetallen en geeft elk duo een specifiek kernbegrip of subonderdeel van de lesstof. Hun opdracht is om een korte, heldere uitleg voor te bereiden waarin ze het begrip in eigen woorden verwoorden. Na enkele minuten voorbereiding begint de uitlegcarousel. Eén leerling blijft staan en fungeert als 'expert', terwijl de andere leerling doorschuift naar een nieuwe uitlegpartner. De experts leggen hun begrip uit aan hun nieuwe partner, die actief luistert en vragen mag stellen. Daarna wisselen de rollen en schuiven de luisteraars door naar de volgende expert. Dit proces herhaalt zich meerdere keren, zodat leerlingen de stof steeds beter begrijpen door herhaling en variatie in uitleg. Na afloop bespreek je klassikaal hoe de verschillende uitleggen werden ervaren en waar eventuele misverstanden zaten.

Waarop letten?

- Stimuleer leerlingen om hun uitleg zo helder en bondig mogelijk te formuleren zonder te vervallen in vakjargon.
- Moedig luisteraars aan om actief door te vragen, zodat ze echt grip krijgen op de stof.
- Gebruik de afsluitende klassikale bespreking om onduidelijkheden weg te nemen en verbanden tussen de begrippen te leggen.

18. De kennisladder

Duur 15-20	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Communicator.
Leerdoel Leerlingen bouwen stapsgewijs aan een dieper begrip van nieuwe kennis door de uitleg gestructureerd op te bouwen.	**Didactische vaardigheden** Duidelijke instructies geven, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Kaartjes met kernbegrippen en ondersteunende vragen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft.

Uitvoering

Je introduceert een nieuw concept door het stap voor stap op te bouwen. Leerlingen werken in duo's en krijgen een set kaartjes waarop verschillende bouwstenen van het begrip staan, zoals een definitie, een voorbeeld, een toepassing en een verdiepende vraag. Eerst lezen ze de basisdefinitie en verwoorden ze in hun eigen woorden wat dit betekent. Vervolgens trekken ze om de beurt een kaartje en voegen ze de nieuwe informatie toe aan hun uitleg. Ze moeten daarbij nadenken over hoe elke stap aansluit op wat ze al weten. Uiteindelijk construeren ze zo samen een volledig inzicht in het concept. Na de oefening reflecteren ze op de moeilijkste stappen en bespreken jullie klassikaal welke denkstappen nodig waren om het begrip goed te doorgronden.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de informatie in logische volgorde wordt aangeboden, zodat leerlingen stapsgewijs kunnen opbouwen.
- Stimuleer hen om actief verbanden te leggen tussen de verschillende bouwstenen.
- Gebruik hun uiteindelijke uitleg als opstap naar verdere verdieping, zodat de kennis goed wordt verankerd.

19. De kennisarchitect

Duur 15-20	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Communicator.
Leerdoel Leerlingen vergaren nieuwe kennis door deze stap voor stap te structureren en op te bouwen.	**Didactische vaardigheden** Duidelijke instructies geven, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Bouwstenen van de lesstof op losse kaartjes of digitaal beschikbaar.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft.

Uitvoering

Je introduceert een nieuw onderwerp door de informatie op te delen in bouwstenen: korte uitlegfragmenten, definities, toepassingen en voorbeelden. Leerlingen krijgen deze bouwstenen door elkaar aangeboden en moeten zelf de juiste volgorde en structuur bepalen om het onderwerp logisch op te bouwen. Ze werken in groepjes en leggen de kaartjes neer in een volgorde die volgens hen het meest logisch is. Bij elke stap moeten ze verwoorden waarom een bepaalde bouwsteen eerder of later komt en hoe deze samenhangt met de andere delen. Na afloop presenteren de groepjes hun "kennisstructuur" en vergelijken ze hun keuzes met die van andere groepjes. Jij sluit af door de juiste structuur toe te lichten en te bespreken welke keuzes het begrip van de stof het meest ondersteunen.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de bouwstenen zowel basiselementen als verdiepende aspecten bevatten, zodat leerlingen verbanden leren leggen.
- Moedig hen aan om hun redeneringen te verwoorden, zodat ze actief nadenken over de logische opbouw van kennis.
- Gebruik hun structuren als opstap naar verdere uitleg, zodat ze de leerstof niet alleen horen, maar ook zelf vormgeven.

20. Drop en denk

Duur 15-20	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Communicator.
Leerdoel Leerlingen vergaren nieuwe kennis door informatie stapsgewijs te verwerken en actief verbanden te leggen.	**Didactische vaardigheden** Duidelijke instructies geven, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Een tekst, presentatie of uitleg die in losse delen wordt aangeboden.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft.

Uitvoering

In plaats van de hele uitleg in één keer te geven, presenteer je de informatie in kleine stukjes. Je start met een basisgegeven: een korte definitie, een probleemstelling of een belangrijk principe. Vervolgens vraag je de klas om te voorspellen wat de volgende stap in de uitleg zou kunnen zijn. Na hun voorspelling geef je een nieuw stukje informatie en laat je leerlingen reflecteren: zat hun verwachting in de juiste richting? Hoe past dit nieuwe stukje in het geheel? Dit proces herhaalt zich totdat de volledige uitleg compleet is. Door steeds een kort denkmoment in te lassen, blijven leerlingen actief nadenken en worden ze gedwongen om de informatie te koppelen aan wat ze al weten. De les sluit af met een korte nabespreking waarin leerlingen de hele keten van inzichten samenvatten.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de informatie in logische, overzichtelijke delen wordt aangeboden, zodat leerlingen steeds een stap vooruit kunnen denken.
- Moedig hen aan om elkaar te bevragen en elkaars redeneringen te onderbouwen.
- Gebruik hun voorspellingen om te zien waar eventuele misvattingen zitten, zodat je hier direct op kunt inspelen.

21. De slimme shuffle

Duur 15-20 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Communicator.
Leerdoel Leerlingen vergaren nieuwe kennis door losse informatie-elementen te ordenen en er een logisch verhaal van te maken.	**Didactische vaardigheden** Duidelijke instructies geven, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Kaartjes of digitale tekstfragmenten met onderdelen van de uitleg.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft.

Uitvoering

Je geeft leerlingen een set kaartjes met losse fragmenten van een uitleg, maar in willekeurige volgorde. Deze fragmenten bevatten sleutelbegrippen, korte definities, voorbeelden en toepassingen. Hun opdracht is om deze puzzel op te lossen door de informatie in een logische volgorde te plaatsen. In duo's of groepjes bespreken ze welke kaartjes een oorzaak-gevolgrelatie hebben en hoe de begrippen elkaar aanvullen. Zodra ze hun definitieve volgorde hebben bepaald, formuleren ze een samenhangend verhaal waarin ze uitleggen hoe alles met elkaar verbonden is. Na afloop presenteren ze hun uitleg en vergelijken ze die met andere groepjes. Vervolgens laat jij zien hoe de ideale opbouw eruitziet en bespreek je waarom sommige redeneringen sterker zijn dan andere.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de fragmenten voldoende uitdaging bieden, zodat leerlingen niet meteen de juiste volgorde zien.
- Stimuleer hen om de verbindingen tussen de begrippen hardop te verwoorden, zodat ze bewuster nadenken.
- Gebruik hun gekozen volgordes als opstap naar de juiste uitleg, zodat ze actief met de kennis aan de slag gaan.

22. Terugberedeneren

Duur 15-20 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Communicator.
Leerdoel Leerlingen vergaren nieuwe kennis door een kant-en-klare uitleg te analyseren en in logische bouwstenen te ontleden.	**Didactische vaardigheden** Duidelijke instructies geven, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Een complete uitleg (tekst, video of presentatie) en kaartjes of een werkblad om de onderdelen uit te werken.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft.

Uitvoering

Je geeft leerlingen een complete uitleg over een onderwerp, zoals een tekst, een korte video of een uitgewerkt voorbeeld. Vervolgens krijgen ze de opdracht om deze uitleg volledig te ontleden en terug te brengen tot de essentiële bouwstenen. Ze gaan in groepjes aan de slag en splitsen de uitleg op in logische onderdelen: de kernboodschap, de ondersteunende stappen en de voorbeelden die helpen om het begrip te versterken.

Zodra ze de uitleg hebben opgesplitst, reconstrueren ze de structuur opnieuw, maar deze keer in hun eigen woorden en met een logische opbouw die volgens hen het beste werkt. Ze bepalen samen welke elementen cruciaal zijn en welke extra informatie meer inzicht geeft. Vervolgens presenteren de groepjes hun eigen gestructureerde versie aan de rest van de klas en vergelijken ze hun aanpak met andere groepjes.

Tijdens de nabespreking bespreek je samen welke indelingen het meest effectief zijn en waar de belangrijkste inzichten zaten. Jij vult aan waar nodig en laat zien hoe de structuur van de kennis invloed heeft op hoe goed de stof te begrijpen is.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de uitleg voldoende complex is, zodat leerlingen echt verbanden moeten analyseren.
- Stimuleer hen om niet alleen te kijken naar wát er staat, maar ook hóe de uitleg is opgebouwd.
- Gebruik hun indelingen als opstap om de structuur van de kennis verder te verkennen en verdiepen.

23. De kennisreis

Duur 15-20 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Communicator.
Leerdoel Leerlingen vergaren nieuwe kennis door een onderwerp te doorlopen als een reis met verschillende tussenstappen.	**Didactische vaardigheden** Duidelijke instructies geven, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Werkblad met een route (bijvoorbeeld een mindmap, tijdlijn of stappenplan) waarop leerlingen hun inzichten kunnen noteren.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft.

Uitvoering

Je presenteert een nieuw onderwerp als een reis die leerlingen stap voor stap doorlopen. Op een werkblad of digitaal schema staan verschillende ‘haltes’ of tussenstappen, elk gekoppeld aan een kernbegrip of inzicht dat nodig is om het onderwerp te begrijpen. In groepjes of individueel krijgen leerlingen de taak om op elke halte kort te verwoorden wat zij denken dat hier gebeurt. Dit kan gaan om het definiëren van een begrip, het uitleggen van een proces of het formuleren van een toepassing. Terwijl ze de reis doorlopen, mogen ze gebruik maken van verschillende bronnen, zoals boeken of online informatie, om ontbrekende kennis aan te vullen. Als alle tussenstappen zijn ingevuld, wisselen ze hun reisversie met een ander groepje en vergelijken ze hun inzichten. Vervolgens licht jij klassikaal de ‘officiële’ reisroute toe en bespreek je hoe de verschillende tussenstappen samenhangen.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de ‘haltes’ logisch op elkaar aansluiten, zodat leerlingen een duidelijke structuur krijgen.
- Moedig hen aan om hun antwoorden niet alleen op te schrijven, maar ook te bespreken met elkaar.
- Gebruik hun ingevulde routes als opstap om het onderwerp verder uit te diepen en verbanden te leggen.

24. A Day in the Life

Duur 30-40 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Verbinden.
Leerdoel Leerlingen vergaren nieuwe kennis door een werkdag van een beroepsbeoefenaar visueel en inhoudelijk in kaart te brengen.	**Didactische vaardigheden** Duidelijke instructies geven, Woord en beeld combineren.
Benodigdheden Tijdschriften, internetbronnen, camera's of smartphones, papier of digitale tools voor het maken van een fotostrip.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke en gestructureerde instructies geven 3. Voorbeelden gebruiken 5. Leerstof actief laten verwerken.

Uitvoering

Je geeft leerlingen de opdracht om een dag uit het leven van een specifieke beroepsbeoefenaar vast te leggen in een fotostrip. Elke leerling of elk groepje krijgt een functie toegewezen en onderzoekt hoe een werkdag in dit beroep eruitziet. Ze kunnen dit doen door informatie op te zoeken op internet, een beroepsbeoefenaar te interviewen of zelf een werkplek te observeren. Zodra ze voldoende informatie hebben verzameld, maken ze een fotostrip die het dagelijkse werk in beeld brengt. Dit kan door bestaande foto's uit tijdschriften te knippen, online afbeeldingen te gebruiken of zelf foto's te maken. De strip moet een duidelijke structuur hebben, waarbij de belangrijkste taken en verantwoordelijkheden goed in beeld komen. Als alle strips klaar zijn, worden ze in de klas opgehangen en wisselen leerlingen hun werk uit. Ze bekijken elkaars strips en vergelijken de verschillende functies binnen een organisatie. Optioneel kunnen ze elkaar beoordelen en een prijs uitreiken aan de strip die het meest realistisch of creatief is.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen niet alleen visueel werken, maar ook nadenken over de inhoudelijke taken binnen het beroep.
- Moedig hen aan om eigen foto's te maken of een interview te doen, zodat de strip echt een realistisch beeld geeft.
- Gebruik de uitwisseling van strips als opstap naar een klassikale reflectie over de diversiteit binnen een beroepsgroep.

25. Kennisquiz in teams

Duur 20-25 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Communicator.
Leerdoel Leerlingen vergaren nieuwe kennis door in teams antwoorden te formuleren op vragen en elkaars uitleg aan te vullen.	**Didactische vaardigheden** Duidelijke instructies geven, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Een lijst met vragen over de nieuwe leerstof, optioneel een digitaal quizplatform zoals Kahoot of Mentimeter.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft.

Uitvoering

Je verdeelt de klas in teams en kondigt aan dat ze meedoen aan een kennisquiz over het onderwerp van de les. Elk team krijgt een lijst met vragen die ze samen moeten beantwoorden. De twist: voor elk antwoord moeten ze niet alleen het juiste antwoord geven, maar ook uitleggen waarom dit correct is. Nadat een team zijn antwoord heeft opgeschreven of ingediend, kiest een ander team een vraag uit en beoordeelt of de uitleg volledig is. Zo worden leerlingen gestimuleerd om niet alleen feiten te noemen, maar ook verbanden te leggen. Wanneer een antwoord onvolledig blijkt, krijgt het team dat dit ontdekt heeft de kans om een verbeterde uitleg te geven. Je sluit de quiz af met een korte nabespreking waarin je de meest voorkomende misvattingen bespreekt en de kern van de leerstof nogmaals helder neerzet.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de vragen niet puur feitelijk zijn, maar ook diepere inzichten vereisen.
- Moedig teams aan om kritisch naar elkaars antwoorden te kijken, zodat ze elkaars redeneringen kunnen versterken.
- Gebruik de quiz als opstap om lastige concepten uit te diepen en verkeerde aannames te corrigeren.

26. De uitlegposter

Duur 20-25 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Communicator.
Leerdoel Leerlingen vergaren nieuwe kennis door een complexe uitleg visueel en gestructureerd samen te vatten.	**Didactische vaardigheden** Duidelijke instructies geven, Woord en beeld combineren.
Benodigdheden Groot papier, stiften of digitale tools zoals Canva of Google Slides.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 4. Woord en beeld combineren 5. Leerstof actief laten verwerken.

Uitvoering

Je verdeelt de klas in groepjes en geeft elk groepje een kernonderwerp van de lesstof. Hun opdracht is om een uitlegposter te maken waarin ze de belangrijkste informatie op een overzichtelijke en begrijpelijke manier samenvatten. Ze moeten hierbij een combinatie van tekst, visuals en pijlen gebruiken om verbanden duidelijk te maken. Elk groepje werkt samen aan de opbouw van hun poster en bedenkt hoe ze de kern van het onderwerp zo helder mogelijk kunnen overbrengen. De uitleg moet zo worden opgebouwd dat iemand zonder voorkennis het direct kan begrijpen. Zodra de posters af zijn, presenteren de groepjes hun werk aan elkaar en hangen ze de posters in de klas op als visuele ondersteuning. Je sluit de les af door samen te bespreken welke posters het meest effectief waren en waarom bepaalde structuren of visuele elementen hielpen bij het begrijpen van de stof.

Waarop letten?

- Stimuleer leerlingen om niet te veel tekst te gebruiken, maar de kern helder en beknopt samen te vatten.
- Moedig hen aan om verbanden visueel weer te geven, zodat de uitleg logisch gestructureerd is.
- Gebruik de posters als naslagwerk in het lokaal, zodat leerlingen de informatie later nog kunnen raadplegen.

27. Knowledge swap

Duur 20-25 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Communicator.
Leerdoel Leerlingen vergaren nieuwe kennis door informatie uit te wisselen en elkaar aan te vullen.	**Didactische vaardigheden** Duidelijke instructies geven, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Kaartjes met verschillende stukjes informatie over het onderwerp.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft.

Uitvoering

Je verdeelt de klas in kleine groepjes en geeft elk groepje een set kaartjes met informatie over het onderwerp. Elk kaartje bevat een essentieel stukje kennis, zoals een definitie, een processtap of een belangrijk voorbeeld. Maar er is een twist: geen enkel groepje heeft alle informatie die nodig is om het onderwerp volledig te begrijpen. Hun taak is om via gerichte gesprekken met andere groepjes alle ontbrekende informatie te verzamelen en zo de volledige puzzel op te lossen. Ze mogen niet zomaar kaartjes uitwisselen, maar moeten de inhoud verwoorden en uitleggen aan de andere groepjes. Zodra alle groepjes denken dat ze het volledige beeld hebben, presenteren ze klassikaal hun verzamelde kennis. Jij sluit af door de complete uitleg te geven en de verschillen en overeenkomsten tussen de groepjes te bespreken.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat elk groepje een uniek stukje informatie heeft, zodat ze actief moeten samenwerken en informatie moeten delen.
- Moedig leerlingen aan om niet alleen te luisteren, maar ook door te **vragen** als iets niet meteen duidelijk is.
- Gebruik de nabespreking om te controleren of alle kernpunten goed zijn overgekomen en eventuele hiaten op te vullen.

28. De denkstroom

Duur 15-20 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Communicator.
Leerdoel Leerlingen vergaren nieuwe kennis door in kleine stappen hun redenering over een onderwerp op te bouwen.	**Didactische vaardigheden** Duidelijke instructies geven, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Werkblad of digitale tool waarin leerlingen hun denkstappen kunnen vastleggen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft.

Uitvoering

Je introduceert een complex begrip of proces en vraagt leerlingen om stapsgewijs hun eigen denkproces te documenteren. In tweetallen of kleine groepjes noteren ze wat ze al weten over het onderwerp en welke vragen bij hen opkomen. Vervolgens geef jij de eerste stap van de uitleg en laat je hen hierop reflecteren: hoe verandert dit hun begrip? Wat wordt nu duidelijk en wat roept nog vragen op? Dit proces herhaalt zich voor meerdere stappen van de uitleg. Elke keer dat er nieuwe informatie wordt gegeven, vullen leerlingen hun denkstroom aan en bespreken ze met hun partner wat de nieuwe inzichten betekenen. Uiteindelijk reconstrueren ze het hele begrip en presenteren ze hun uiteindelijke inzicht klassikaal. Je sluit de les af met een gezamenlijke terugblik: welke stappen waren cruciaal om tot begrip te komen en waar zat de grootste uitdaging?

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen hun denkproces expliciet maken, zodat ze bewuster met de informatie omgaan.
- Moedig hen aan om niet alleen antwoorden, maar ook vragen op te schrijven, zodat ze actief blijven nadenken.

29. Leerstations

Duur 20-30 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Communicator.
Leerdoel Leerlingen vergaren nieuwe kennis door in kleine groepjes verschillende deelonderwerpen te verkennen en informatie op te bouwen.	**Didactische vaardigheden** Duidelijke instructies geven, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Meerdere "stations" met informatiebronnen zoals teksten, video's, infographics of praktische opdrachten.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 3. Voorbeelden gebruiken 5. Leerstof actief laten verwerken.

Uitvoering

Je richt verschillende leerstations in het lokaal in, elk gericht op een specifiek aspect van het onderwerp. Op elk station ligt een bron, zoals een tekst, een korte video, een infographic of een praktijkopdracht. Leerlingen werken in kleine groepjes en beginnen bij een willekeurig station. Hun opdracht is om de informatie te verwerken en kort samen te vatten. Na een bepaalde tijd schuiven de groepjes door naar het volgende station, waar ze nieuwe informatie vinden die aansluit op wat ze al hebben geleerd. Ze voegen hun nieuwe kennis toe aan hun eerdere aantekeningen en proberen verbanden te leggen tussen de verschillende stations. Zodra alle groepjes alle stations hebben bezocht, bundelen ze hun inzichten en presenteren ze in tweetallen of klassikaal de belangrijkste leerpunten. Jij sluit af met een korte samenvatting en bespreekt hoe de verschillende deelonderwerpen samenhangen.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de stations verschillende soorten informatie bieden, zodat leerlingen de stof op diverse manieren verwerken.
- Moedig hen aan om verbanden te leggen tussen de verschillende stations, zodat de kennis niet losstaande feiten blijven.
- Gebruik hun samenvattingen als opstap naar verdere verdieping, zodat ze het geheel van de lesstof beter begrijpen.

30. De 1-2-3 uitleg

Duur 10-15 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Communicator.
Leerdoel Leerlingen vergaren nieuwe kennis door een gestructureerde uitleg van de docent te volgen en direct te verwerken.	**Didactische vaardigheden** Duidelijke instructies geven, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Geen, optioneel een whiteboard of slides.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft.

Uitvoering

Je legt een nieuw concept uit in drie heldere stappen. Eerst geef je een korte en duidelijke basisuitleg. Vervolgens laat je leerlingen hardop verwoorden wat ze begrepen hebben, hetzij in tweetallen, hetzij via een korte schriftelijke reflectie. Tot slot geef je een concreet voorbeeld of toepassing, waarmee de stof direct wordt verbonden aan een herkenbare situatie. Door deze gestructureerde aanpak krijgen leerlingen de informatie stapsgewijs aangeboden, verwerken ze deze actief en koppelen ze de kennis direct aan een praktijkvoorbeeld. Je sluit af met een korte check: wat is de kern van deze uitleg? Waar zitten nog vragen?

Waarop letten?

- Houd de uitleg kort en bondig, zodat leerlingen niet overweldigd raken door te veel informatie tegelijk.
- Stimuleer leerlingen om de uitleg in eigen woorden te herhalen, zodat ze bewuster met de stof aan de slag gaan.
- Gebruik een herkenbaar voorbeeld of toepassing, zodat de kennis direct betekenis krijgt.

FASE 2c: TOEPASSEN

1. De reality check

Duur 15-20 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Verbinden.
Leerdoel Leerlingen passen hun kennis toe door een herkenbare praktijksituatie te analyseren en oplossingen te bedenken.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Duidelijke instructies geven.
Benodigdheden Een korte casus of situatiebeschrijving.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 5. Leerstof actief laten verwerken 7. Ondersteunen bij moeilijke opdrachten.

Uitvoering

Je presenteert een herkenbare situatie waarin de geleerde kennis nodig is om een probleem op te lossen. Dit kan een korte tekst zijn, een afbeelding of een filmpje. Denk aan een klant die een klacht heeft, een apparaat dat niet werkt, of een situatie op een werkplek waar een fout is gemaakt. In kleine groepjes bespreken leerlingen wat er aan de hand is en welke kennis ze kunnen gebruiken om het probleem op te lossen. Ze formuleren hun aanpak en presenteren deze kort aan de klas. Vervolgens vergelijk je de verschillende oplossingen en bespreek je welke aanpak het meest effectief zou zijn in de praktijk.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de situatie aansluit bij de belevingswereld van vmbo-leerlingen, zodat ze zich kunnen inleven.
- Stimuleer hen om praktische oplossingen te bedenken en niet alleen te blijven hangen in theorie.
- Gebruik de uitkomsten als opstap naar verdere verdieping: waarom werkt de ene aanpak beter dan de andere?

2. De handleiding

Duur 15-20 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Verbinden.
Leerdoel Leerlingen passen hun kennis toe door een stapsgewijze instructie te maken voor een praktische taak.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Duidelijke instructies geven.
Benodigdheden Papier, stiften of een digitale tool voor het maken van instructies.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 5. Leerstof actief laten verwerken 7. Ondersteunen bij moeilijke opdrachten.

Uitvoering

Je geeft leerlingen een praktische taak die aansluit bij de leerstof, zoals "*Hoe verwissel je een fietsketting?*", "*Hoe schrijf je een goede e-mail?*" of "*Hoe voer je een klantgesprek?*". In duo's of kleine groepjes moeten ze een stapsgewijze instructie maken waarin ze uitleggen hoe iemand deze taak correct uitvoert. Ze schrijven of tekenen de stappen op een overzichtelijke manier, waarbij ze rekening houden met duidelijke formuleringen en logische volgorde. Zodra de instructies klaar zijn, wisselen groepjes hun gidsen uit en proberen ze elkaars handleiding te volgen. Tijdens de nabespreking reflecteren ze op de vraag: *"Welke uitleg was het meest helder?", "Waar liep je tegenaan?" en "Hoe kun je een instructie verbeteren?"* Jij vult als docent aan met tips over duidelijke communicatie en gestructureerd denken.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de opdrachten praktisch en uitvoerbaar zijn.
- Stimuleer hen om duidelijk en concreet te formuleren
- Gebruik hun werk als basis om te bespreken wat een goede uitleg maakt en hoe ze dit in de praktijk kunnen toepassen.

3. De praktijkproef

Duur 20-30 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Motiveren.
Leerdoel Leerlingen passen hun kennis toe door een taak of vaardigheid in de praktijk uit te voeren en direct feedback te krijgen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Duidelijke instructies geven.
Benodigdheden Afhankelijk van de opdracht, bijvoorbeeld materialen voor een technische handeling, een klantgesprek of een digitale opdracht.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 5. Leerstof actief laten verwerken 7. Ondersteunen bij moeilijke opdrachten.

Uitvoering

Je laat leerlingen een praktische opdracht uitvoeren waarin ze de geleerde kennis of vaardigheden direct toepassen. Dit kan een technisch experiment zijn, een verkoopgesprek oefenen, een presentatie geven of een concreet probleem oplossen. De opdracht moet hen uitdagen om de juiste stappen te volgen en zelfstandig tot een oplossing te komen. Ze werken individueel of in duo's en voeren de taak stap voor stap uit. Tijdens de uitvoering observeer je en geef je directe feedback. Na afloop reflecteren leerlingen kort op wat goed ging en waar ze nog verbetering zien. Dit kan klassikaal of in kleine groepjes.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de opdracht zo realistisch mogelijk is, zodat leerlingen zich kunnen inleven in een echte werksituatie.
- Geef directe, korte feedback tijdens de uitvoering, zodat ze meteen leren van hun acties.
- Laat hen reflecteren op hun eigen aanpak en bespreken hoe ze dit in de toekomst beter kunnen doen.

4. De uitdaging

Duur 20-30 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen passen hun kennis toe door een realistische uitdaging binnen een bepaalde tijd op te lossen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Duidelijke instructies geven.
Benodigdheden Een concrete opdracht, optioneel hulpmiddelen of materialen afhankelijk van het vakgebied.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 5. Leerstof actief laten verwerken 7. Ondersteunen bij moeilijke opdrachten.

Uitvoering

Je introduceert een uitdaging die binnen een bepaalde tijd moet worden opgelost. Dit kan bijvoorbeeld zijn: "Ontwerp een poster die in 5 stappen uitlegt hoe je een sollicitatiegesprek voorbereidt", "*Repareer deze elektrische schakeling zonder handleiding*" of "*Schrijf in 10 minuten een overtuigende e-mail aan een klant*". Leerlingen werken individueel of in groepjes en hebben een strikte tijdslimiet. Ze mogen gebruik maken van hun kennis, eventuele bronnen en elkaar, maar moeten zelfstandig tot een oplossing komen. Zodra de tijd om is, presenteren ze hun oplossing aan de klas of vergelijken ze hun werk met een voorbeeld. Je sluit af met een korte nabespreking: "*Wat was lastig?", "Welke kennis was nodig?" of "Wat zou je anders doen als je meer tijd had?"* Dit helpt hen om te reflecteren op hun manier van werken en hoe ze hun vaardigheden verder kunnen verbeteren.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de uitdaging concreet en haalbaar is binnen de gegeven tijd, zodat leerlingen in actie komen.
- Moedig hen aan om zelfstandig beslissingen te nemen,
- Gebruik de bespreking om leerlingen te laten reflecteren op hun aanpak en samenwerking.

5. Het Klokhuis

Duur 60 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Verbinden.
Leerdoel Leerlingen passen hun kennis toe door deze op een laagdrempelige manier over te brengen aan een jonger publiek.	**Didactische vaardigheden** Duidelijke instructies geven, Woord en beeld combineren.
Benodigdheden Camera's of telefoons om te filmen, eventueel een scriptwerkblad.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 3. Voorbeelden gebruiken 5. Leerstof actief laten verwerken.

Uitvoering

Je geeft leerlingen de opdracht om een Klokhuis-aflevering van 10 minuten te maken over een onderwerp dat ze de afgelopen weken hebben behandeld. De aflevering moet zo worden vormgegeven dat leerlingen uit groep 7/8 van de basisschool de uitleg begrijpen. Dit betekent dat de informatie helder, laagdrempelig en met humor of beeldmateriaal moet worden overgebracht. Elk groepje begint met het opstellen van een script. Ze bedenken welke vragen ze willen beantwoorden, wie ze aan het woord laten komen (zoals een expert of ervaringsdeskundige), en op welke locatie ze willen filmen. Denk aan een bakker interviewen in een bakkerij of een experiment uitvoeren in een werkplaats. Het script wordt door jou beoordeeld voordat ze daadwerkelijk gaan filmen. Zodra de video's klaar zijn, organiseer je een kijksessie waarin alle groepjes elkaars afleveringen bekijken. Tijdens deze sessie bespreken ze wat goed werkte en welke uitleg het meest effectief was.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen echt nadenken over hun doelgroep en hoe ze de informatie toegankelijk maken.
- Stimuleer hen om praktische voorbeelden en visuele ondersteuning te gebruiken, zodat de uitleg aantrekkelijk is.
- Gebruik de kijksessie om samen te reflecteren op hoe informatie het beste overgebracht kan worden.

6. Kwartet

Duur 30 – 45 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Verbinden.
Leerdoel Leerlingen passen hun kennis toe door op een speelse manier verbanden te leggen tussen begrippen en onderwerpen.	**Didactische vaardigheden** Duidelijke instructies geven, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Papier of een digitale tool om kwartetkaarten te maken, scharen, stiften.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 5. Leerstof actief laten verwerken 9. Zorgen voor afwisseling in oefentypes.

Uitvoering

In groepjes bedenken leerlingen minstens zes categorieën die binnen het behandelde lesonderwerp passen. Denk aan categorieën als "*Belangrijke personen*", "*Kernbegrippen*", "*Voorbeelden uit de praktijk*" of "*Veelgemaakte fouten*". Voor elke categorie verzinnen ze vier bijbehorende begrippen, woorden of namen die samen een kwartet vormen. Daarna maken ze de kwartetkaarten, waarbij de kaarten binnen een categorie herkenbaar zijn door bijvoorbeeld dezelfde kleur of symbool. De achterkant blijft neutraal, zodat andere spelers niet kunnen zien welke kaarten bij elkaar horen. Als extra uitdaging kunnen ze in plaats van losse begrippen ook korte omschrijvingen of afbeeldingen gebruiken, waarbij de speler bij het vragen naar een kaart de juiste term moet benoemen. Zodra alle kaarten klaar zijn, wisselen groepjes hun kwartetspellen uit en spelen ze de spellen van hun klasgenoten. Zo herhalen en verwerken ze de stof op een interactieve manier. Dit kan meerdere keren worden herhaald totdat iedereen elk kwartetspel heeft gespeeld.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen categorieën kiezen die echt bijdragen aan hun begrip, zodat ze niet willekeurig kwartetten maken.
- Moedig hen aan om creatief om te gaan met de vormgeving, zonder dat het ten koste gaat van de leerwaarde.
- Gebruik de nabespreking om samen te reflecteren op welke kwartetten het meest leerzaam waren en waarom.

7. Praktijksimulatie

Duur 30 – 45 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Motiveren.
Leerdoel Leerlingen passen hun kennis toe door een realistische situatie na te bootsen en in de praktijk uit te voeren.	**Didactische vaardigheden** Duidelijke instructies geven, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Afhankelijk van de opdracht, zoals materialen voor een werkplek, rollenspelkaarten of praktijkcases.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 5. Leerstof actief laten verwerken 7. Ondersteunen bij moeilijke opdrachten.

Uitvoering

Je zet een levensechte situatie op waarin leerlingen hun kennis moeten toepassen alsof ze in een echte werkomgeving werken. Dit kan een gesimuleerde werkdag zijn, een klantgesprek, een probleem dat ze moeten oplossen of een groepsopdracht waarin ze taken verdelen en uitvoeren. Elk groepje krijgt een specifieke rol of taak toebedeeld en moet op basis van de opgedane kennis een probleem aanpakken. Denk aan een kapotte fiets repareren, een verkoopgesprek voeren of een event organiseren. Tijdens de uitvoering observeer je hoe ze de taak aanpakken en geef je tussentijds feedback. Na de simulatie volgt een klassikale nabespreking waarin leerlingen reflecteren op hun aanpak. Wat ging goed? Waar liepen ze tegenaan? Wat zouden ze anders doen in een echte situatie?

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de simulatie dicht bij de praktijk ligt, zodat leerlingen zich erin kunnen inleven.
- Moedig hen aan om zelfstandig beslissingen te nemen**,** zonder direct op hulp te leunen.
- Gebruik de nabespreking om leerlingen te laten reflecteren op hun sterktes en verbeterpunten**.**

8. De omgekeerde fout

Duur 20 – 25 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Communicator.
Leerdoel Leerlingen passen hun kennis toe door fouten te herkennen en te corrigeren.	**Didactische vaardigheden** Duidelijke instructies geven, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Opgaven met veelvoorkomende fouten, foutieve redeneringen of mislukte voorbeelden.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft.

Uitvoering

Je presenteert leerlingen een reeks foutieve voorbeelden op basis van de leerstof. Dit kunnen foutjes zijn in berekeningen, mislukte werkstukken, slecht geformuleerde e-mails, onjuiste procedures of denkfouten in een redenering. Hun taak is om deze fouten te analyseren, uitleggen waarom ze fout zijn en de juiste oplossing formuleren. Ze werken in tweetallen of kleine groepjes en krijgen een set ‘foutkaarten’. Elke kaart bevat een fout met een korte context. Ze moeten drie dingen doen: (1) De fout ontdekken, (2) uitleggen waarom het fout is en (3) een correcte versie of oplossing bedenken. Na afloop presenteert elk groepje één van hun ontdekte fouten en de juiste oplossing. Jij vult aan en bespreekt welke fouten het meest voorkwamen en hoe leerlingen deze in de toekomst kunnen voorkomen.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de fouten realistisch zijn**,** zodat leerlingen herkennen waar het vaak misgaat.
- Stimuleer hen om niet alleen de fout te corrigeren, maar ook te verwoorden waarom het fout is**.**
- Gebruik de foutanalyse als opstap om de belangrijkste valkuilen nogmaals uit te leggen.

9. De expertopdracht

Duur 20 – 25 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Verbinden.
Leerdoel Leerlingen passen hun kennis toe door zich als ‘expert’ op te stellen en een praktijkgerichte opdracht uit te voeren.	**Didactische vaardigheden** Duidelijke instructies geven, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Een opdracht waarin leerlingen hun kennis moeten gebruiken om iets uit te leggen of toe te passen (kan in tekst, video of praktijkopdracht).	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 5. Leerstof actief laten verwerken 7. Ondersteunen bij moeilijke opdrachten.

Uitvoering

Je geeft leerlingen een opdracht waarin ze de rol van expert aannemen. Ze moeten iemand die nog geen voorkennis heeft, uitleggen hoe iets werkt of hoe een probleem opgelost moet worden. Dit kan op verschillende manieren: Een handleiding of stappenplan maken, een korte demonstratie geven, een probleem oplossen en het proces uitleggen of een klant, collega of fictieve leerling adviseren Leerlingen werken individueel of in duo’s en bereiden hun uitleg of demonstratie voor. Zodra ze klaar zijn, delen ze hun werk met een andere leerling of een groepje. De anderen geven feedback: was de uitleg duidelijk? Zou een beginner dit begrijpen? Als afsluiting bespreken jullie klassikaal wat werkte en waar verbeteringen mogelijk zijn. Jij licht toe waarom het belangrijk is om kennis niet alleen te begrijpen, maar ook te kunnen overbrengen.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen hun uitleg stapsgewijs en logisch opbouwen, zodat een ander het echt kan volgen.
- Moedig hen aan om voorbeelden of visuele ondersteuning te gebruiken, zodat de uitleg toegankelijker wordt.
- Gebruik de feedbackronde om hen te laten nadenken over wat een effectieve uitleg maakt.

10. Vragendomino

Duur 30 – 35 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Coachen, Motiveren.
Leerdoel Leerlingen passen hun kennis toe door een dominospel met lesstofvragen te maken en te spelen.	**Didactische vaardigheden** Duidelijke instructies geven, Enthousiast activeren.
Benodigdheden Papier of karton, stiften of pennen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 2. Duidelijke gestructureerde instructies geven 5. Leerstof actief laten verwerken 9. Zorgen voor afwisseling in oefentypes.

Uitvoering

In groepjes bedenken leerlingen 25 vragen met bijbehorende antwoorden over de lesstof. Op elk dominosteentje staat aan de ene kant een vraag en aan de andere kant een antwoord. Dit mag niet het antwoord op de vraag op hetzelfde steentje zijn. Als de dominostenen klaar zijn, husselen ze deze en geven hun spel aan een ander groepje. Vervolgens spelen ze het spel door de juiste vragen en antwoorden aan elkaar te koppelen. Dit kan meerdere keren herhaald worden.

Waarop letten?

- Vragen moeten relevant en uitdagend zijn.
- Antwoorden moeten helder geformuleerd zijn.
- Bespreek na afloop welke vragen het lastigst waren en waarom.

11. Pictionairy

Duur 20 – 30 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen passen hun kennis toe door begrippen, processen of personen visueel te verbeelden en te herkennen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Duidelijke instructies geven.
Benodigdheden Papier, stiften of een digitaal tekenbord; kaartjes met begrippen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft. 9. Zorgen voor afwisseling in oefentypes

Uitvoering

Je verdeelt de klas in twee teams. Elk team krijgt een stapel kaartjes met begrippen, processen of personen die te maken hebben met de lesstof. Eén leerling uit het team trekt een kaartje en probeert het woord uit te beelden door alleen te tekenen, zonder woorden of gebaren. Zijn teamgenoten proberen binnen één minuut te raden wat er op het kaartje stond. Lukt dat niet, dan krijgt het andere team een kans om het antwoord te geven. Daarna is het andere team aan de beurt. Dit gaat door totdat alle leerlingen minstens één keer hebben getekend. Het team met de meeste punten wint.

Waarop letten?

- Kies begrippen die goed visueel uit te beelden zijn**,** maar wel enige uitdaging bieden.
- Stimuleer leerlingen om creatief te denken, zonder letters of symbolen te gebruiken.
- Gebruik de nabespreking om de lastigste begrippen nog eens kort uit te leggen.

12. 1 tegen 100

Duur 20 – 30 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen passen hun kennis toe door quizvragen te beantwoorden en strategische keuzes te maken.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Duidelijke instructies geven.
Benodigdheden Meerkeuzevragen in verschillende categorieën, papier en pennen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft 9. Zorgen voor afwisseling in oefentypes, 10. Toetsing gebruiken als leerstrategie.

Uitvoering

Eén leerling neemt het op tegen de rest van de klas. De docent leest een categorie voor en de speler voor de klas kiest of hij een moeilijke of makkelijke vraag wil krijgen. Zodra de vraag gesteld is, krijgen alle leerlingen in de klas 20 seconden om hun antwoord op te schrijven en met de tekst naar beneden op tafel te leggen. Pas daarna geeft de leerling voor de klas zijn antwoord. Als het correct is, blijft hij staan en speelt hij verder. Vervolgens houden alle andere leerlingen hun blaadjes omhoog. Iedereen met een fout antwoord is af en speelt niet meer mee tot de volgende ronde. Het spel gaat door totdat de leerling voor de klas alle anderen heeft ‘weggespeeld’ of zelf een fout antwoord geeft. In dat laatste geval neemt een van de overgebleven leerlingen zijn plaats in en begint het spel opnieuw.

Waarop letten?

- Zorg voor een goede mix van makkelijke en moeilijke vragen, zodat strategie een rol speelt.
- Houd de vaart erin door niet te lang te wachten op antwoorden.
- Gebruik de quiz niet alleen als spel, maar ook om te achterhalen welke onderdelen extra uitleg nodig hebben**.**

13. Spiekbrief

Duur 20 – 30 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen passen hun kennis toe door de kern van de leerstof samen te vatten in een compact hulpmiddel.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Duidelijke instructies geven.
Benodigdheden Post-its of kleine papiertjes, pennen en toegang tot boeken/aantekeningen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 10. Toetsing gebruiken als leerstrategie 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet.

Uitvoering

Elke leerling krijgt een post-it en de opdracht om hierop een spiekbriefje te maken voor de aankomende toets. Ze mogen alleen de allerbelangrijkste informatie noteren die hen zou kunnen helpen. Dit dwingt hen om kritisch na te denken over de kern van de lesstof en wat echt essentieel is. Ze mogen hun boeken, aantekeningen en lesmateriaal gebruiken om het spiekbriefje op te stellen. Zodra iedereen klaar is, laat je een paar leerlingen hun briefje presenteren en uitleggen waarom ze juist deze informatie hebben gekozen. Dit zorgt ervoor dat leerlingen hun denkproces onder woorden brengen en indirect de leerstof herhalen. Als docent bepaal je uiteindelijk of de spiekbriefjes ook echt gebruikt mogen worden bij de toets. Dit kan een interessante discussie opleveren over het verschil tussen reproduceren en toepassen van kennis.

Waarop letten?

- Stimuleer leerlingen om alleen de essentie op te schrijven, zodat ze leren samenvatten.
- Bespreek samen waarom bepaalde informatie cruciaal is en andere minder belangrijk.
- Gebruik de spiekbriefjes als diagnose: welke onderdelen vinden leerlingen het moeilijkst**?**

14. Flitsen

Duur 15 – 20 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen passen hun kennis toe door elkaar actief te overhoren en directe feedback te krijgen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Duidelijke instructies geven.
Benodigdheden Set kaarten met vragen en antwoorden.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft 10. Toetsing gebruiken als leerstrategie.

Uitvoering

Je verdeelt de klas in tweetallen en geeft elk duo een set kaarten. Op de voorkant van elke kaart staat een vraag, op de achterkant het antwoord. De ene leerling stelt de vraag, de ander probeert deze te beantwoorden. Bij een goed antwoord krijgt de leerling het kaartje als punt. Bij een fout antwoord gaat het kaartje onderaan de stapel en komt de vraag later opnieuw terug. Hulp is toegestaan: als een vraag lastig blijkt, mag de student ondersteuning vragen aan zijn medeleerling, de docent of een bron zoals een boek of het internet. Het spel eindigt wanneer alle vragen correct beantwoord zijn. Daarna bespreek je klassikaal welke vragen het lastigst waren en waar extra aandacht nodig is.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de vragen variëren in moeilijkheid, zodat leerlingen echt worden uitgedaagd.
- Moedig samenwerking aan: het doel is leren, niet winnen.
- Gebruik de nabespreking om te achterhalen welke onderwerpen extra uitleg nodig hebben**.**

15. Tik... tik... tik... Boem!

Duur 15 – 20 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen passen hun kennis toe door snel en accuraat vragen te beantwoorden onder tijdsdruk.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Duidelijke instructies geven.
Benodigdheden Een kookwekker of timer en een voorwerp als 'bom' (bijvoorbeeld een bal of een knuffel). Optioneel een dobbelsteen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft 9. Zorgen voor afwisseling in oefentypes.

Uitvoering

De leerlingen zitten in een kring. Jij hebt een lijst met vragen voorbereid over de behandelde leerstof. Eén leerling start met de bom (een willekeurig voorwerp) en krijgt een vraag. Zodra de vraag is gesteld, wordt een kookwekker gestart, zonder dat iemand weet wanneer deze afgaat. De leerling moet zo snel mogelijk het juiste antwoord geven. Als het goed is, geeft hij de bom direct door aan de volgende leerling, die op zijn beurt een vraag krijgt. Als de leerling het fout heeft, blijft hij aan de beurt tot hij een goed antwoord geeft of hulp krijgt van een klasgenoot. Wanneer de wekker afgaat en een leerling de bom nog vastheeft, is hij 'ontploft' en ligt hij uit het spel. Je speelt door totdat er een winnaar overblijft of tot een afgesproken tijdslimiet. Om extra variatie toe te voegen, kun je met een dobbelsteen werken. Elke beurt dobbelt een leerling om: Een categorie te bepalen. Het aantal plekken te bepalen waar de bom naartoe gaat.

Waarop letten?

- Zorg voor variatie in de vragen, zodat het spel uitdagend blijft.
- Houd de vaart erin en stimuleer leerlingen om niet te lang te twijfelen.
- Gebruik de spanning van de 'bom' om leerlingen te laten leren onder druk, maar in een speelse setting.

17. De expertpitch

Duur 20 – 30 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen passen hun kennis toe door hun expertise te presenteren in een korte, krachtige pitch.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Duidelijke instructies geven.
Benodigdheden Eventueel een timer of bel, papier om kernpunten op te schrijven.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 7. Ondersteunen bij moeilijke opdrachten 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet.

Uitvoering

Je verdeelt de klas in kleine groepjes en geeft elk groepje een specifiek deelonderwerp uit de lesstof. Hun taak is om dit in maximaal 60 seconden uit te leggen in een pakkende pitch. De uitleg moet duidelijk, kort en overtuigend zijn, alsof ze een expert zijn die anderen moet overtuigen van het belang van hun kennis. Ze krijgen 10 minuten om hun pitch voor te bereiden en oefenen hun uitleg met elkaar. Daarna pitchen ze klassikaal hun onderwerp. De andere leerlingen geven feedback: Was het helder? Was het boeiend? Ontbrak er iets? Optioneel kan je een extra uitdaging toevoegen: De 1-zin challenge: Na hun pitch moeten ze hun kernboodschap in één enkele zin samenvatten. Publieksstemmen: Laat de klas stemmen op de beste pitch.

Waarop letten?

- Stimuleer leerlingen om niet in details te verzanden, maar de kern van het onderwerp te benoemen.
- Help hen bij het formuleren van een logische en gestructureerde opbouw.
- Gebruik de feedbackronde om leerlingen kritisch naar hun eigen manier van uitleggen te laten kijken.

19. Fix de casus

Duur 30 - 40 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen passen hun kennis toe door een realistische casus op te lossen en hun oplossing te onderbouwen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Duidelijke instructies geven.
Benodigdheden Casussen die aansluiten bij de leerstof, papier of digitale middelen voor uitwerking.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 7. Ondersteunen bij moeilijke opdrachten 1. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet.

Uitvoering
Je presenteert de klas een realistische casus die te maken heeft met de behandelde lesstof. In groepjes van 3-4 leerlingen krijgen ze 30 minuten om een oplossing voor het probleem te bedenken en hun aanpak op papier te zetten. Elke casus bevat een probleem dat ze kunnen analyseren en oplossen. Denk aan: Een klant met een klacht in een winkel, een logistiek probleem in een magazijn, een technische storing die opgelost moet worden, een ethisch dilemma waarover een keuze gemaakt moet worden Elk groepje presenteert kort hun oplossing. Daarna bespreek je klassikaal de verschillende oplossingen en vergelijk je welke aanpak het meest effectief zou zijn in een echte situatie.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de casus realistisch en herkenbaar is voor de leerlingen.
- Stimuleer hen om kritisch na te denken en argumenten te geven voor hun keuzes.
- Gebruik de klassikale bespreking om verschillende manieren van probleemoplossing te vergelijken.

20. Mystery box

Duur 30 - 40 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen passen hun kennis toe door een onverwachte opdracht uit te voeren met beperkte middelen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Creatief denken stimuleren.
Benodigdheden Een doos met verschillende materialen of een lijst met willekeurige elementen die ze moeten gebruiken.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 7. Ondersteunen bij moeilijke opdrachten 9. Zorgen voor afwisseling in oefentypes.

Uitvoering
Je bereidt vooraf meerdere "mystery boxes" voor met daarin een set materialen of begrippen die leerlingen moeten gebruiken in een opdracht. De inhoud van de boxen is onbekend voor de leerlingen tot het moment dat ze de opdracht krijgen. Voorbeelden van opdrachten: In een technische les: Bouw een simpele constructie met alleen de materialen uit de box. In een zakelijke les: Maak een reclameposter met de willekeurige woorden uit de box. In een taalgerichte les: Schrijf een kort verhaal waarin alle woorden uit de box voorkomen. Leerlingen werken in groepjes en krijgen 20 minuten om hun opdracht uit te voeren. Daarna presenteren ze hun eindproduct aan de klas.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de inhoud van de mystery box uitdagend maar haalbaar is.
- Moedig hen aan om creatief en oplossingsgericht te denken binnen de beperkingen.
- Gebruik de nabespreking om te reflecteren op de samenwerking en de effectiviteit van hun aanpak.

21. Rollenspel

Duur 30 - 40 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen passen hun kennis toe door in een realistische situatie een rol aan te nemen en te handelen op basis van de lesstof.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Duidelijke instructies geven.
Benodigdheden Een casus of scenario passend bij het vakgebied, optioneel rekwisieten.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 7. Ondersteunen bij moeilijke opdrachten 9. Zorgen voor afwisseling in oefentypes.

Uitvoering

Je verdeelt de klas in kleine groepjes en geeft elk groepje een realistisch scenario waarin ze een bepaalde rol moeten aannemen. Dit kan bijvoorbeeld zijn in een winkel: een klant met een klacht en een medewerker die een oplossing zoekt, in een technisch beroep: Een monteur die een storing uitlegt aan een klant, in een zorgsetting: Een hulpverlener die een patiënt geruststelt. Elk groepje krijgt 5 minuten om zich voor te bereiden. Daarna spelen ze de situatie voor de klas of in kleine subgroepen. De andere leerlingen observeren en geven feedback: Was de aanpak effectief? Hoe werd het probleem opgelost? Als afsluiting bespreek je klassikaal welke strategieën goed werkten en hoe de lesstof in de praktijk wordt toegepast.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de scenario's herkenbaar en realistisch zijn voor de leerlingen.
- Moedig hen aan om echt in hun rol te kruipen en actief te handelen.
- Gebruik de nabespreking om te reflecteren op wat werkt in een praktijksituatie.

22. 30 seconden uitleggen

Duur 15 - 20 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen passen hun kennis toe door snel en bondig de kern van een onderwerp te verwoorden.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Duidelijke instructies geven.
Benodigdheden Geen, optioneel een timer.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet.

Uitvoering

Je geeft een leerling een begrip, proces of probleem uit de lesstof. Hij of zij krijgt exact 30 seconden om uit te leggen wat het is en waarom het belangrijk is. Na de uitleg krijgt een andere leerling de beurt om ofwel: Een verbetering of aanvulling te geven op de uitleg. Een nieuwe 30-seconden-uitleg te geven over een ander onderwerp. Dit proces herhaalt zich totdat iedereen aan de beurt is geweest. Na afloop bespreek je kort: Welke uitleg was het meest helder? Welke begrippen bleken lastiger dan verwacht?

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de onderwerpen niet te breed zijn, zodat een korte uitleg mogelijk is.
- Stimuleer leerlingen om concreet en to-the-point te blijven.
- Gebruik de nabespreking om onduidelijke begrippen nog eens kort uit te leggen.

23. De kennisestafette

Duur 20 – 30 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen passen hun kennis toe door in teamverband vragen te beantwoorden en kennis over te dragen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Duidelijke instructies geven.
Benodigdheden Een lijst met vragen over de behandelde leerstof.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft 9. Zorgen voor afwisseling in oefentypes.

Uitvoering

Je verdeelt de klas in teams en laat hen in een rij staan. Het eerste teamlid krijgt een vraag en moet binnen 10 seconden een antwoord bedenken. Is het goed? Dan mag de volgende leerling naar voren en krijgt hij een nieuwe vraag. Weet een leerling het antwoord niet? Dan mag hij hulp vragen aan zijn team, maar dit kost 5 strafseconden. Het team dat het snelst alle vragen juist heeft beantwoord, wint. Om het spel uitdagender te maken, kun je variëren met de vorm van de vragen: Meerkeuze, open vragen, praktijkopdrachten (zoals iets voordoen). Na afloop bespreek je klassikaal de moeilijkste vragen en geef je extra uitleg waar nodig.

Waarop letten?

- Zorg voor een mix van makkelijke en moeilijke vragen, zodat iedereen kan bijdragen.
- Stimuleer snelheid, maar let erop dat leerlingen ook goed onderbouwde antwoorden geven.
- Gebruik de nabespreking om veelgemaakte fouten en misvattingen te bespreken.

24. De schakelketting

Duur 20 – 30 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen passen hun kennis toe door verbanden te leggen tussen begrippen, processen of concepten.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Duidelijke instructies geven.
Benodigdheden Papieren kaartjes met verschillende begrippen of digitale tool.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft 9. Zorgen voor afwisseling in oefentypes.

Uitvoering

Je verdeelt de klas in groepjes en geeft elk groepje een set kaartjes met daarop verschillende begrippen uit de behandelde lesstof. Het doel is om de kaartjes in een logische volgorde te leggen, waarbij elk begrip of proces een verband heeft met het volgende. Bijvoorbeeld: als het onderwerp ‘elektriciteit’ is, kan de ketting er als volgt uitzien: energiebron → stroomkring → weerstand → elektrische spanning. Na het leggen van de ketting moeten leerlingen per schakel uitleggen waarom de begrippen bij elkaar horen. Dit kan mondeling of op papier. Vervolgens bespreken ze klassikaal de verbanden en vergelijken ze hun ketting met die van andere groepjes.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de begrippen niet te voor de hand liggend gekoppeld kunnen worden, zodat leerlingen echt moeten nadenken.
- Stimuleer hen om verbanden te onderbouwen en niet zomaar willekeurig kaartjes neer te leggen.
- Gebruik de nabespreking om eventuele foutieve redeneringen te corrigeren en extra uitleg te geven.

25. De weggeefvraag

Duur 20 – 30 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen passen hun kennis toe door niet alleen een vraag te beantwoorden, maar ook hun antwoord goed over te brengen op een klasgenoot.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Duidelijke instructies geven.
Benodigdheden Een lijst met vragen over de lesstof.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet.

Uitvoering

Je stelt een leerling een vraag over de lesstof. In plaats van dat de leerling direct antwoord geeft, moet hij of zij het antwoord doorgeven aan een klasgenoot en uitleggen waarom dat het juiste antwoord is. De ontvangende leerling mag vervolgens het antwoord accepteren of corrigeren en onderbouwen waarom. Vervolgens krijgt een nieuwe leerling een vraag, die weer op dezelfde manier wordt 'weggegeven' aan een klasgenoot. Als variant kunnen leerlingen hun antwoorden opschrijven en doorgeven aan een andere leerling, die het controleert en verbetert waar nodig.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de vragen uitdagend genoeg zijn, zodat leerlingen echt moeten nadenken over hun uitleg.
- Moedig hen aan om niet alleen het antwoord te geven, maar ook hun redenatie uit te leggen.
- Gebruik de nabespreking om onduidelijkheden en veelgemaakte fouten te bespreken.

26. Reality swap

Duur 20 – 30 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen passen hun kennis toe door een concept uit de lesstof te vertalen naar een totaal andere context.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Creatief denken stimuleren.
Benodigdheden Geen, optioneel een lijst met verschillende scenario's.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 7. Ondersteunen bij moeilijke opdrachten, 9. Zorgen voor afwisseling in oefentypes.

Uitvoering

Je geeft de leerlingen een begrip, proces of concept uit de lesstof en daagt hen uit om het toe te passen in een compleet andere context. Bijvoorbeeld: Hoe zou zwaartekracht werken in een videogamewereld zonder zwaartekracht? Wat als de middeleeuwse samenleving functioneerde als een moderne multinational? Hoe zou klantenservice werken in een wereld waarin niemand meer kan praten? Leerlingen werken in kleine groepjes en bedenken binnen 10 minuten een kort scenario waarin ze het concept uitleggen binnen hun gekozen context. Vervolgens presenteren ze hun idee klassikaal en vergelijken ze de verschillende uitwerkingen.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen echt hun creativiteit inzetten, maar nog steeds de kern van de leerstof behouden.
- Moedig hen aan om op een speelse manier verbanden te leggen tussen het concept en de nieuwe context.
- Gebruik de nabespreking om te reflecteren: helpt deze oefening om de leerstof beter te begrijpen?

27. Elevator pitch

Duur 20 – 30 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen passen hun kennis toe door een ingewikkeld begrip of proces in maximaal 30 seconden helder en overtuigend uit te leggen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Duidelijke instructies geven.
Benodigdheden Geen, optioneel een stopwatch.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken, 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet.

Uitvoering

Je vertelt de leerlingen dat ze in een lift stappen met een belangrijk persoon (bijvoorbeeld de directeur van een bedrijf of een klant) en dat ze 30 seconden de tijd hebben om een kernbegrip uit de lesstof uit te leggen op een manier die volledig duidelijk is voor een leek. Leerlingen trekken een begrip en krijgen 2 minuten voorbereidingstijd om hun uitleg te structureren. Vervolgens stappen ze 'de lift in' en moeten ze het begrip zo helder mogelijk uitleggen binnen 30 seconden. Daarna krijgt een klasgenoot 10 seconden de tijd om feedback te geven: Was het duidelijk? Ontbrak er iets? Hoe kon het beter? Je kunt dit meerdere rondes doen, waarbij leerlingen hun uitleg steeds verder aanscherpen.

Waarop letten?

- Stimuleer leerlingen om concreet en to-the-point te blijven.
- Moedig hen aan om beeldspraak of voorbeelden te gebruiken om de uitleg levendiger te maken.
- Gebruik de nabespreking om de meest effectieve uitleg te bespreken en verbeteringen te benoemen.

28. De wisseltruc

Duur 20 – 30 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen passen hun kennis toe door informatie te verzamelen en met elkaar te delen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Duidelijke instructies geven.
Benodigdheden Kaartjes met verschillende deelonderwerpen, optioneel een timer.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken, 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft 9. Zorgen voor afwisseling in oefentypes.

Uitvoering

Je geeft iedere leerling een kaartje met daarop een uniek stukje informatie over de lesstof. Dit kan een definitie, een feit, een formule of een korte uitleg zijn. Het doel is dat leerlingen de ontbrekende informatie verzamelen door met elkaar in gesprek te gaan. Ze lopen door de klas en mogen per ontmoeting maximaal één stukje informatie uitwisselen. Als ze iets horen dat ze nog niet wisten, moeten ze dit in hun eigen woorden opschrijven. Na 10 minuten verzamelt elk groepje de informatie die ze hebben opgehaald en proberen ze het volledige plaatje samen te stellen. Dit wordt klassikaal besproken, waarbij jij aanvult waar nodig.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de informatie op de kaartjes samen een compleet beeld vormt.
- Stimuleer leerlingen om niet zomaar over te schrijven, maar de info echt te begrijpen.
- Gebruik de nabespreking om eventuele misverstanden recht te zetten.

29. De opbouwende casus

Duur 30-40 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen passen hun kennis toe door in stappen aan een casus te werken en voort te bouwen op elkaars inzichten.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Duidelijke instructies geven.
Benodigdheden Papier of digitale tool voor het opschrijven van antwoorden.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken, 7. Ondersteunen bij moeilijke opdrachten, 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet.

Uitvoering

Je verdeelt de klas in groepjes en geeft elk groepje een deels ingevulde casus die ze verder moeten uitwerken. Maar er is een twist: na 5 minuten schuiven de casussen door naar het volgende groepje. Dat groepje leest wat het vorige team heeft opgeschreven en werkt het verder uit. Elke ronde voeg je een nieuwe uitdaging of extra vraag toe die de casus complexer maakt. Uiteindelijk krijgt elk groepje zijn oorspronkelijke casus terug, maar dan aangevuld door de hele klas. Ze analyseren het eindresultaat en bespreken wat goed ging en wat verbeterd kan worden.

Waarop letten?

- Zorg voor een casus die meerdere invalshoeken heeft, zodat elke ronde een nieuwe bijdrage mogelijk is.
- Stimuleer leerlingen om kritisch te kijken naar de bijdragen van anderen en niet zomaar iets over te nemen.
- Gebruik de nabespreking om verschillende oplossingen te vergelijken en te bespreken hoe samenwerking invloed had op het eindresultaat.

30. De laatste stap

Duur 30-40 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen passen hun kennis toe door een proces, redenering of strategie af te maken en onderbouwen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Duidelijke instructies geven.
Benodigdheden Een lijst met half-afgemaakte opdrachten, redeneringen of processen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken, 7. Ondersteunen bij moeilijke opdrachten, 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet.

Uitvoering

Je presenteert leerlingen een bijna voltooide opdracht, redenering of strategie die op één cruciale stap na ontbreekt. Hun taak is om deze laatste stap te formuleren en te onderbouwen waarom dit de juiste keuze is. Voorbeelden: Rekenen: Een formule is bijna opgelost, maar de laatste berekening ontbreekt. Taal: Een betoog is grotendeels geschreven, maar mist de slotconclusie. Techniek: Een stappenplan voor een reparatie is bijna compleet, behalve de eindcontrole. Economie: Een marketingstrategie is bedacht, maar de implementatie-aanpak ontbreekt. Leerlingen werken in duo's of kleine groepjes om de ontbrekende stap te formuleren en onderbouwen waarom hun aanpak de beste is. Vervolgens vergelijken ze hun antwoorden klassikaal en bespreken ze welke aanpak het meest effectief is en waarom.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de 'laatste stap' niet vanzelfsprekend is, zodat leerlingen kritisch nadenken.
- Moedig hen aan om hun keuzes goed te onderbouwen en alternatieven te overwegen.
- Gebruik de nabespreking om verschillende redeneringen naast elkaar te leggen en te bespreken hoe kleine keuzes een groot verschil kunnen maken.

FASE 2d: REFLECTER

1. De tijdlijn

Duur 20 – 30 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op hun leerproces door de belangrijkste momenten en inzichten op een tijdlijn te plaatsen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Duidelijke instructies geven.
Benodigdheden Papier of een groot vel om een tijdlijn op te maken, pennen/stiften.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet, 12. Leerlingen effectief leren leren.

Uitvoering

Je geeft leerlingen een leeg vel papier waarop ze een tijdlijn tekenen van de afgelopen lessen of het project. Ze markeren op deze tijdlijn de belangrijkste momenten waarin ze iets nieuws leerden, een uitdaging overwonnen of een inzicht kregen. Ze noteren bij elke markering: Wat ze op dat moment leerden, hoe ze zich voelden (bijv. enthousiast, verward, trots, gefrustreerd) en wat ze nu anders zouden doen met de kennis die ze hebben. Na afloop presenteren enkele leerlingen hun tijdlijn aan elkaar of klassikaal. Dit leidt tot gesprekken over wat iedereen als waardevol of uitdagend heeft ervaren.

Waarop letten?

- Zorg voor een open sfeer, zodat leerlingen zich comfortabel voelen om eerlijke reflecties te delen.
- Stimuleer leerlingen om zowel successen als uitdagingen op te nemen in hun tijdlijn.
- Gebruik de nabespreking om te laten zien hoe leren een proces is van groei en doorzetten.

2. De kennisdriehoek

Duur 20 – 30 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de inhoud door verbanden te leggen tussen kernbegrippen, toepassingen en eigen inzichten.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Duidelijke instructies geven.
Benodigdheden Papier of digitale tool om de driehoek te tekenen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet, 12. Leerlingen effectief leren leren.

Uitvoering

Je laat de leerlingen een driehoek tekenen op een vel papier. In elke hoek van de driehoek komt een specifiek onderdeel te staan: Kernbegrip – Een belangrijk begrip of theorie uit de lesstof. Toepassing – Hoe wordt dit begrip gebruikt in de praktijk of binnen het vakgebied? Eigen inzicht – Wat heeft de leerling hierover geleerd en hoe kijkt hij/zij er nu naar? Voorbeeld bij een les over duurzaamheid: Kernbegrip: Circulaire economie. Toepassing: Bedrijven die werken met hernieuwbare grondstoffen. Eigen inzicht: “Ik dacht dat duurzaamheid vooral over recyclen ging, maar circulair werken is veel breder.” Na het invullen bespreken leerlingen hun driehoek in duo’s of kleine groepjes en vergelijken ze hun toepassingen en inzichten. Vervolgens bespreek je klassikaal opvallende of verrassende verbanden.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen echt inhoudelijke toepassingen opschrijven en niet te vaag blijven.
- Moedig hen aan om kritisch na te denken over hun eigen inzicht en hoe hun begrip is veranderd.
- Gebruik de nabespreking om misvattingen recht te zetten en te laten zien hoe kennis in verschillende contexten bruikbaar is.

3. Drie dingen die ik nu weet

Duur 15 – 20 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de inhoud door concreet te benoemen welke drie inzichten ze hebben opgedaan.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Verbanden laten leggen.
Benodigdheden Papier of digitale tool.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet, 12. Leerlingen effectief leren leren.

Uitvoering

Je vraagt de leerlingen om drie dingen op te schrijven die ze nu weten over het onderwerp dat behandeld is. Dit mogen feiten, verbanden of inzichten zijn die ze tijdens de les niet hadden, maar nu wel. Bij een les over elektriciteit: (1) Stroom loopt alleen als een circuit gesloten is. (2) Spanning wordt gemeten in volt. (3) Te veel weerstand kan een apparaat laten oververhitten. Bij een les over de Franse Revolutie: (1) De revolutie begon door onvrede over belastingen. (2) De koning werd onthoofd met de guillotine. (3) De revolutie zorgde voor meer gelijkheid, maar ook veel geweld.
Daarna wisselen leerlingen hun antwoorden met een klasgenoot en vergelijken ze wat ze allebei hebben opgeschreven. Ze mogen elkaar één aanvulling geven als ze iets belangrijks missen. Als afsluiting vraag je een paar leerlingen om hun lijstje hardop te delen en bespreken jullie klassikaal of er nog belangrijke inzichten missen.

Waarop letten?

- Moedig leerlingen aan om specifiek en concreet te zijn, geen vage uitspraken als "ik weet meer over elektriciteit".
- Laat hen hun antwoorden vergelijken om te zien hoe verschillend hun leerervaring kan zijn.
- Gebruik de nabespreking om veelgemaakte fouten of misverstanden te corrigeren.

4. Drie vragen reflectie

Duur 20 – 25 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de inhoud door drie gerichte vragen over de leerstof te beantwoorden.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Verbanden laten leggen.
Benodigdheden Papier of digitale tool.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet, 12. Leerlingen effectief leren leren.

Uitvoering

Je presenteert drie gerichte vragen die leerlingen dwingen na te denken over de kern van de leerstof. Ze beantwoorden deze vragen individueel en bespreken daarna hun antwoorden met een klasgenoot. Voorbeeldvragen: Wat vond je het belangrijkste dat je hebt geleerd? Kun je dit uitleggen aan iemand die het nog niet weet (bijvoorbeeld in één zin)? Wat vond je lastig en hoe zou je dit de volgende keer makkelijker maken voor jezelf? Na het bespreken van hun antwoorden kiest elke leerling één inzicht dat hij/zij klassikaal wil delen.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen niet te oppervlakkig antwoorden, maar echt nadenken over de inhoud.
- Stimuleer hen om hun antwoord kort en krachtig te formuleren.
- Gebruik de nabespreking om misverstanden of onduidelijkheden uit de weg te ruimen.

5. De kennismuur

Duur 20 – 25 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de inhoud door gezamenlijk een 'muur' te bouwen van hun opgedane kennis.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Verbanden laten leggen.
Benodigdheden Geeltjes (post-its) of kleine kaartjes, een groot vel papier of een bord.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet, 12. Leerlingen effectief leren leren.

Uitvoering
Je geeft elke leerling drie kaartjes of post-its waarop ze een belangrijk inzicht uit de lesstof schrijven. Dit kunnen feiten, verbanden of conclusies zijn. Vervolgens plakken ze hun kaartjes op een groot vel of bord, waarmee een 'kennis-muur' ontstaat. Na het plakken: Clusteren, de klas bekijkt de muur en groepeert kaartjes die bij elkaar horen. Bespreken, wat zijn de belangrijkste patronen? Zijn er inzichten die veel leerlingen hebben opgeschreven? Aanvullen, missen er nog cruciale inzichten? Dit kan de docent of de leerlingen zelf aanvullen. Als afsluiting vat je klassikaal samen welke kennis het fundament van het onderwerp vormt en waar nog onduidelijkheden liggen.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen niet alleen losse feiten schrijven, maar ook samenhangende inzichten.
- Moedig hen aan om niet af te wachten, maar actief verbanden te leggen tussen de kaartjes.
- Gebruik de nabespreking om te laten zien hoe kennis in lagen is opgebouwd, zoals een muur.

6. De kenniswedstrijd

Duur 20 – 30 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de inhoud door in teamverband kennisvragen over de lesstof te beantwoorden en uit te leggen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Kritisch denken stimuleren.
Benodigdheden Een lijst met vragen over de leerstof, eventueel een bel of buzzer.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken, 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft, 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet.

Uitvoering
Je verdeelt de klas in kleine teams en stelt om de beurt een kennisvraag over de leerstof. Een team dat denkt het antwoord te weten, steekt snel de hand op of drukt op een bel/buzzer. Maar er is een twist: Een juist antwoord levert een punt op, maar… het team moet ook uitleggen waarom dit het juiste antwoord is. Als een team een fout antwoord geeft, krijgt een ander team de kans om te verbeteren én extra uitleg te geven. Bij sommige vragen mogen teams een voorbeeld uit de praktijk noemen voor bonuspunten. Na de wedstrijd bespreek je klassikaal: "*Welke vragen waren het moeilijkst?*", "*Waar zaten de grootste misverstanden?*" en "*Wat nemen de leerlingen mee voor de volgende keer?*"

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de vragen niet alleen kennis toetsen, maar ook inzicht vereisen.
- Stimuleer leerlingen om hun antwoorden goed te onderbouwen en niet alleen 'goed te gokken'.

7. De kennisboom

Duur 20 – 30 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de inhoud door verbanden te leggen tussen kernbegrippen en hun eigen inzichten.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Verbanden laten leggen.
Benodigdheden Papier of een groot vel om een boom op te tekenen, stiften of digitale tool.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet, 12. Leerlingen effectief leren leren.

Uitvoering
Je vraagt leerlingen om een kennisboom te tekenen met drie delen: (1) De wortels, wat is de basiskennis die nodig was om dit onderwerp te begrijpen? (2) De stam, wat is de kern van wat je hebt geleerd? Welke hoofdconcepten zijn het belangrijkst? (3) De takken en bladeren, hoe kun je deze kennis toepassen? Wat zijn de mogelijke gevolgen of uitbreidingen van deze leerstof? Leerlingen werken individueel of in kleine groepjes aan hun kennisboom en presenteren daarna hun boom aan de klas of wisselen deze uit met een klasgenoot om inzichten te vergelijken.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen niet alleen losse begrippen noteren, maar echt de onderlinge verbanden benoemen.
- Moedig hen aan om persoonlijke inzichten en toepassingen in de takken te verwerken.
- Gebruik de nabespreking om samen te bespreken welke kennis het sterkst verankerd is en waar nog vragen over zijn.

8. In één woord

Duur 20 – 25 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de inhoud door de kern van de leerstof in één woord te vatten en te onderbouwen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Verbanden laten leggen.
Benodigdheden Geen, optioneel een bord om woorden te verzamelen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet, 12. Leerlingen effectief leren leren.

Uitvoering
Je vraagt elke leerling om één woord te kiezen dat volgens hen de kern van de leerstof samenvat. Dit woord moet het belangrijkste inzicht of het meest bepalende aspect van het onderwerp weergeven. Bijvoorbeeld bij een les over de Franse Revolutie: "*Ongelijkheid*", "*Verandering*", "*Opstand*" of bij een les over programmeren: "*Logica*", "*Structuur*", "*Creativiteit*". Daarna: vorm je tweetallen of kleine groepjes. Leerlingen vergelijken hun woorden en bespreken waarom ze juist dát woord hebben gekozen. Elke groep kiest één woord dat ze het sterkst vinden en presenteert kort waarom aan de rest van de klas. Hierna volgt een discussie waarbij jij als docent helpt om patronen en verbanden te ontdekken tussen de gekozen woorden.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen niet zomaar een woord kiezen, maar echt onderbouwen waarom.
- Moedig hen aan om over elkaars keuzes na te denken en alternatieven te bespreken.
- Gebruik de nabespreking om samen een overkoepelend begrip te vinden dat de leerstof samenvat.

9. De weegschaal

Duur 20 – 30 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de inhoud door argumenten of kenmerken tegen elkaar af te wegen en te onderbouwen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Verbanden laten leggen.
Benodigdheden Papier met een getekende weegschaal of een digitaal document.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet, 12. Leerlingen effectief leren leren.

Uitvoering

Je geeft de leerlingen een weegschaal-tekening (of laat ze er zelf een tekenen). De linker- en rechterkant van de weegschaal worden gebruikt om twee kanten van een begrip, concept of situatie in evenwicht te brengen. Bijvoorbeeld bij geschiedenis: "*Was de Franse Revolutie goed of slecht voor de gewone burger?*" Of bij economie: "*Wat zijn de voor- en nadelen van lenen?*" Leerlingen schrijven aan de ene kant van de weegschaal de positieve of versterkende aspecten en aan de andere kant de negatieve of beperkende aspecten. Daarna reflecteren ze: "*Welke kant weegt het zwaarst? (Wat is doorslaggevend?)", "Welke argumenten waren het sterkst?*" en "*Wat blijft voor hen nog onduidelijk?*" Als afsluiting kunnen enkele leerlingen hun weegschaal delen en bespreken hoe hun inzichten zijn veranderd door deze oefening.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de stellingen echt inhoudelijk over de leerstof gaan en niet alleen mening-gebaseerd zijn.
- Moedig hen aan om feiten en argumenten uit de lesstof te gebruiken.
- Gebruik de nabespreking om de belangrijkste argumenten te verzamelen en klassikaal te wegen.

10. De kennisballon

Duur 20 – 30 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de inhoud door te bepalen welke kennis essentieel is en welke minder belangrijk.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Verbanden laten leggen.
Benodigdheden Papier met een getekende luchtballon of een digitaal document.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet, 12. Leerlingen effectief leren leren.

Uitvoering

Je laat leerlingen een luchtballon tekenen met drie delen: (1) De mand, hier schrijven ze de absolute basiskennis die nodig is om het onderwerp te begrijpen. (2) De ballon, hier noteren ze de belangrijkste inzichten die de kennis vooruithelpen en 'de lucht in laten gaan'. (3) De ballastzakken, hier schrijven de leerlingen informatie die niet essentieel is, maar wel interessant of nuttig kan zijn. Vervolgens bespreken ze in tweetallen: "*Hebben jullie dezelfde dingen in de mand en in de ballon gezet?*", "*Wat was lastig om in te delen?*" en "*Wat blijft nog onduidelijk?"* Klassikaal kun je daarna enkele ballonnen laten bespreken en samen bekijken wat echt de kern van de leerstof vormt.

Waarop letten?

- Moedig leerlingen aan om kritisch te kiezen welke informatie écht cruciaal is.
- Laat hen nadenken over welke kennis helpt om de 'ballon' omhoog te krijgen (d.w.z. echt begrijpen en verder komen).

11. De blinde samenvatting

Duur 20 – 30 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de inhoud door de kern van de leerstof samen te vatten zonder hun eigen aantekeningen te mogen gebruiken.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Verbanden laten leggen.
Benodigdheden Papier of een digitaal document.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken, 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft, 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet.

Uitvoering

Je laat de leerlingen hun aantekeningen en boeken wegleggen en vraagt hen om, uit hun hoofd, een samenvatting te schrijven van de belangrijkste leerstof. Ze krijgen vijf minuten om zo veel mogelijk op te schrijven van wat ze zich herinneren. Als de tijd om is, wisselen ze hun samenvatting uit met een klasgenoot. De klasgenoot leest de samenvatting door en vergelijkt deze met zijn eigen kennis. Daarna mogen leerlingen hun aantekeningen en boeken er weer bij pakken en controleren of ze niets belangrijks zijn vergeten. Als ze gaten ontdekken in hun samenvatting, vullen ze deze aan met een andere kleur pen of markeren ze de ontbrekende delen.
Als afsluiting vraag je een paar leerlingen welke dingen ze wél wisten en welke ze vergeten waren. Je bespreekt klassikaal of er patronen zijn in de dingen die veel leerlingen over het hoofd zagen en benadrukt de kern van de lesstof nog eens.

Waarop letten?

- Sommige leerlingen kunnen onzeker worden van deze oefening, dus benadruk dat het niet om een toets gaat, maar om inzicht in wat ze onthouden hebben.
- Stimuleer hen om eerlijk te zijn over wat ze gemist hebben en moedig aan om elkaar te helpen bij het aanvullen van ontbrekende informatie.
- Zorg ervoor dat de nabespreking niet alleen over wat ze fout deden gaat, maar juist ook over wat ze al goed wisten.

12. Terugblikposter

Duur 20 – 30 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de inhoud door de kern van de leerstof visueel samen te vatten in een overzichtelijke poster.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Verbanden laten leggen.
Benodigdheden A3-papier, stiften, of een digitaal ontwerpprogramma.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken, 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet, 12. Leerlingen effectief leren leren.

Uitvoering
Je laat leerlingen een overzichtelijke poster maken waarin ze de belangrijkste kennis van de afgelopen lessen op een duidelijke en aantrekkelijke manier presenteren. Dit kan door middel van kernwoorden, korte zinnen en visuele elementen zoals pijlen, symbolen of kleine tekeningen. De opdracht is om de lesstof zo te verwerken dat een leerling die de lessen heeft gemist, in één oogopslag begrijpt waar het over ging. Als de posters af zijn, hangen de leerlingen ze op in het lokaal. Ze lopen rond en bekijken elkaars posters. Daarna bespreken ze klassikaal welke posters het meest overzichtelijk en informatief zijn en wat ze eventueel van elkaar kunnen leren.

Waarop letten?

- Moedig leerlingen aan om geen lange lappen tekst te schrijven, maar kernachtig te werken.
- Stimuleer hen om verbanden tussen begrippen te laten zien, bijvoorbeeld met pijlen of logische volgordes.
- Zorg ervoor dat de posters niet alleen visueel aantrekkelijk zijn, maar vooral inhoudelijk kloppen en de kern van de leerstof goed samenvatten.

13. De Kennisparade

Duur 20 – 30 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de inhoud door hun belangrijkste inzichten in korte presentaties te delen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Verbanden laten leggen.
Benodigdheden Geen, eventueel kaartjes met kernbegrippen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken, 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft, 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet.

Uitvoering
Je verdeelt de klas in groepjes en geeft elk groepje een kernbegrip uit de leerstof. Hun opdracht is om in maximaal één minuut uit te leggen wat dit begrip betekent en hoe het in de context van de leerstof past. Ze mogen hierbij geen aantekeningen gebruiken, alleen hun eigen kennis. Na elke korte presentatie geven andere groepjes feedback: "*Was de uitleg duidelijk?*", "*Ontbrak er iets?*", "*Hoe zou het nog beter kunnen?*" Als alle groepjes hun begrip hebben toegelicht, is de hele leerstof klassikaal herhaald.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen niet te oppervlakkig blijven, maar echt de kern van het begrip raken.
- Moedig hen aan om voorbeelden of toepassingen te benoemen.
- Gebruik de nabespreking om eventuele gaten in kennis op te vullen.

14. De weerhaakvraag

Duur 20 – 30 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de inhoud door kritisch na te denken over lastige of verwarrende aspecten van de leerstof.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Verbanden laten leggen.
Benodigdheden Geen, eventueel een bord om antwoorden te verzamelen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken, 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft, 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet.

Uitvoering

Je vraagt leerlingen om één vraag op te schrijven die hen nog steeds bezighoudt, verwart of waar ze eerder moeite mee hadden. Dit noemen we een weerhaakvraag, een vraag die blijft haken en lastig los te laten is. Vervolgens wisselen ze hun vraag uit met een klasgenoot, die probeert om de vraag zo goed mogelijk te beantwoorden. Als de klasgenoot het antwoord niet weet, mogen ze overleggen met een derde persoon. Daarna komt de vraag terug bij de oorspronkelijke leerling, die controleert of het antwoord klopt en het eventueel verder aanvult. Klassikaal bespreken jullie een aantal vragen en antwoorden. Als er vragen zijn waar meerdere leerlingen mee worstelen, neem je die samen onder de loep. Je laat leerlingen aangeven of hun vraag na deze oefening is beantwoord of dat er nog steeds onduidelijkheden zijn.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen zich veilig voelen om vragen te stellen zonder angst om ‘dom’ over te komen.
- Moedig hen aan om niet alleen antwoorden te geven, maar ook te beargumenteren waarom hun antwoord klopt.
- Gebruik de nabespreking om patronen te ontdekken: welke vragen waren het moeilijkst en waarom?

15. De reflectieswap

Duur 20 – 25 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de inhoud door korte reflecties te schrijven en deze met elkaar uit te wisselen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Verbanden laten leggen.
Benodigdheden Papier of digitale tool.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken, 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet, 12. Leerlingen effectief leren leren.

Uitvoering

Je vraagt elke leerling om een korte reflectie te schrijven over één belangrijk inzicht dat ze hebben opgedaan en waarom dit inzicht voor hen waardevol is. Ze moeten hierbij ook benoemen hoe dit inzicht hen kan helpen bij toekomstige lessen of in de praktijk. Als ze klaar zijn, wisselen ze hun reflectie uit met een klasgenoot. Die klasgenoot leest de reflectie en schrijft er een korte reactie op: "*Ben je het hiermee eens*?", "*Zou jij het anders verwoorden*?", "*Heb jij hetzelfde ervaren?*" Na de uitwisseling bespreken jullie klassikaal welke inzichten het meest terugkwamen en wat hen is opgevallen aan elkaars reflecties.

Waarop letten?

- Moedig leerlingen aan om persoonlijk en inhoudelijk te reflecteren en niet alleen oppervlakkige dingen te benoemen.
- Laat hen nadenken over hoe ze deze kennis in de toekomst kunnen toepassen.
- Zorg ervoor dat de feedback opbouwend en inhoudelijk blijft.

16. De kennisstrip

Duur 20 – 30 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de inhoud door de leerstof om te zetten in een stripverhaal of visuele reeks.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Verbanden laten leggen.
Benodigdheden Papier met lege stripkaders of een digitaal tekenprogramma.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken, 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet, 12. Leerlingen effectief leren leren.

Uitvoering

Je geeft leerlingen de opdracht om de leerstof om te zetten in een korte strip. Dit kan door: Een proces of gebeurtenis stap voor stap uit te beelden, een dialoog te maken waarin twee personages de leerstof bespreken, een situatie te tekenen waarin de kennis wordt toegepast. Bijvoorbeeld bij biologie: Een strip waarin een watermolecuul de reis door de waterkringloop maakt. Of bij economie: Een dialoog tussen een klant en een ondernemer over vraag en aanbod. Of geschiedenis: Een mini-verhaal over een sleutelmoment in de geschiedenis. Als de strips af zijn, wisselen leerlingen deze uit en proberen ze elkaars strips te 'lezen' en te begrijpen. Klassikaal bespreken jullie hoe de leerstof op verschillende manieren gevisualiseerd is.

Waarop letten?

- Moedig leerlingen aan om kort en krachtig te werken, zodat de strip overzichtelijk blijft.
- Stimuleer hen om de kern van de leerstof te verwerken in beeld en tekst.
- Gebruik de nabespreking om te zien welke strips de leerstof het beste uitleggen en waarom.

17. De ‘wat-als?’ vraag

Duur 20 – 25 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de inhoud door alternatieve scenario’s te bedenken en te analyseren.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Verbanden laten leggen.
Benodigdheden Geen, eventueel kaartjes met scenario’s.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet 12. Leerlingen effectief leren leren.

Uitvoering

Je stelt een hypothetische ‘Wat als?’-vraag over de leerstof en laat leerlingen er in duo’s of kleine groepjes over nadenken. Dit daagt hen uit om op een andere manier naar de lesstof te kijken. Voorbeelden: Geschiedenis: "*Wat als Napoleon nooit was verslagen*?" Economie: "*Wat als geld morgen zou verdwijnen?*" Natuurkunde: "*Wat als de zwaartekracht opeens 50% minder werd?*" Leerlingen bespreken kort hun antwoord en schrijven een samenvatting van hun redenering. Daarna delen ze hun ideeën klassikaal en bespreek je welke antwoorden logisch of verrassend waren.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de vragen inhoudelijk uitdagend zijn en echt over de leerstof gaan.
- Moedig hen aan om hun redenering goed te onderbouwen en niet zomaar iets te roepen.
- Gebruik de nabespreking om te laten zien hoe alternatieve denkwijzen het begrip van de leerstof kunnen verdiepen.

18. De leegte invuller

Duur 20 – 25 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de inhoud door incomplete zinnen over de leerstof aan te vullen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Kritisch denken stimuleren.
Benodigdheden Werkblad met incomplete zinnen of een digitaal document.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet.

Uitvoering

Je geeft de leerlingen een werkblad met incomplete zinnen waarin belangrijke begrippen en inzichten ontbreken. De opdracht is om deze zinnen zo volledig en correct mogelijk aan te vullen op basis van wat ze hebben geleerd. Voorbeeld bij biologie: Fotosynthese vindt plaats in de ____, waarbij planten ____ en ____ omzetten in energie. Een ecosysteem bestaat uit ____, ____ en ____, die samen een evenwicht vormen. Na het invullen wisselen leerlingen hun blad uit met een klasgenoot. De klasgenoot controleert of de antwoorden logisch en correct zijn. Vervolgens bespreken jullie klassikaal de meest voorkomende fouten en de belangrijkste inzichten.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de zinnen niet te voor de hand liggend zijn, zodat leerlingen echt actief moeten nadenken.
- Stimuleer hen om niet alleen een begrip in te vullen, maar ook uit te leggen waarom dit het juiste antwoord is.
- Gebruik de nabespreking om samen te kijken welke concepten het moeilijkst waren om te onthouden.

19. De kennisuitwisseling

Duur 20 – 30 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de inhoud door elkaars kennis te toetsen en aan te vullen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Verbanden leggen.
Benodigdheden Briefjes of een digitaal document.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet

Uitvoering

Elke leerling schrijft één belangrijke vraag over de leerstof op een briefje, waarbij het antwoord niet direct voor de hand ligt. Daarna vouwt iedereen hun briefje dubbel en worden ze door elkaar gehusseld in een bak. Om de beurt trekt een leerling een briefje en probeert de vraag te beantwoorden. Als de leerling het antwoord weet, geeft hij een korte uitleg aan de klas. Weet hij het niet, dan mag een andere leerling helpen. Na afloop bespreken jullie klassikaal welke vragen het lastigst waren en welke inzichten dit heeft opgeleverd.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen inhoudelijke vragen stellen die echt aanzetten tot nadenken.
- Stimuleer hen om niet alleen het antwoord te geven, maar ook uit te leggen waarom dit correct is.
- Gebruik de nabespreking om veelvoorkomende misvattingen te verhelderen.

20. Theorie in actie

Duur 25-30 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de inhoud door de leerstof in een praktijkvoorbeeld toe te passen en hun keuzes te verantwoorden.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Kritisch denken stimuleren.
Benodigdheden Geen, optioneel een casus op papier.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet

Uitvoering

Je presenteert een korte casus of een realistisch probleem dat te maken heeft met de leerstof. Leerlingen werken in kleine groepjes en bedenken hoe ze hun opgedane kennis kunnen toepassen om het probleem op te lossen. Bijvoorbeeld bij economie: "*Hoe zou een bedrijf moeten reageren op stijgende grondstofprijzen?*" Bij biologie: "*Hoe zou je een ecosysteem kunnen herstellen dat door vervuiling is aangetast?*" Bij geschiedenis: "*Hoe zou een historische gebeurtenis anders zijn verlopen als een bepaalde beslissing niet was genomen?"* Na het bespreken van hun oplossing presenteren de groepjes hun aanpak aan de klas. De rest van de klas mag feedback geven en aanvullende vragen stellen.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de casus realistisch en uitdagend is, zodat leerlingen echt hun kennis moeten toepassen.
- Moedig hen aan om niet alleen een antwoord te geven, maar ook hun redenering toe te lichten.
- Gebruik de nabespreking om verschillende perspectieven te vergelijken en de belangrijkste inzichten te herhalen.

21. De flashback toets

Duur 20 – 30 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de inhoud door zichzelf een toets te geven en te beoordelen waar hun kennis nog hiaten heeft.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Kritisch denken stimuleren.
Benodigdheden Een korte set vragen over de leerstof, digitaal of op papier.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft 10. Toetsing gebruiken als leerstrategie 12. Leerlingen effectief leren leren

Uitvoering

Je geeft leerlingen een korte toets met 10 tot 15 vragen over de leerstof. De toets is niet bedoeld als cijfer, maar als reflectie-instrument. Ze maken de toets individueel en beoordelen daarna hun eigen antwoorden met behulp van het juiste antwoordmodel. Na de zelfbeoordeling geven ze zichzelf feedback: *"Welke vragen gingen goed?", "Waar zat hun grootste twijfel?"* en *"Welke vraag zouden ze graag nog eens uitgelegd krijgen?"* Klassikaal bespreek je de vragen die het vaakst fout gingen en geef je extra uitleg waar nodig.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen zich veilig voelen om fouten te maken, omdat de toets bedoeld is om van te leren.
- Moedig hen aan om niet alleen te kijken naar wat ze fout hadden, maar ook naar waar ze zelfverzekerd over waren.
- Gebruik de nabespreking om veelvoorkomende misverstanden op te helderen.

22. In de kluis

Duur 15 – 20 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de inhoud door een vraag of inzicht op te schrijven dat 'ingeleverd' wordt bij de docent voor een volgende les.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Kritisch denken stimuleren.
Benodigdheden Een doos of een envelop om de reflecties in te verzamelen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet 12. Leerlingen effectief leren leren

Uitvoering

Aan het eind van de les krijgen leerlingen een leeg briefje. Ze schrijven hierop één ding dat ze nog niet helemaal snappen of waar ze volgende les meer uitleg over willen. Vervolgens stoppen ze het briefje in een 'inleverkluis' (een doos of envelop). Bij de volgende les haal jij een aantal briefjes uit de kluis en begin je de les door deze vragen te beantwoorden. Zo krijgen leerlingen gerichte herhaling en wordt ingespeeld op wat zij lastig vonden.

Waarop letten?

- Moedig leerlingen aan om eerlijk te zijn over wat ze niet snappen.
- Gebruik de kluis als een vast onderdeel van de les, zodat leerlingen weten dat hun input serieus wordt genomen.
- Laat de leerlingen zien dat leren een doorlopend proces is en dat reflectie helpt om beter te begrijpen.

23. De lijn van begrip

Duur 20 - 30 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de inhoud door hun eigen niveau van begrip in kaart te brengen en te vergelijken met anderen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Kritisch denken stimuleren.
Benodigdheden Tape of een denkbeeldige lijn op de grond, kaartjes met stellingen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet

Uitvoering

Je trekt een lijn in het lokaal of gebruikt een denkbeeldige lijn met aan de ene kant "*Ik snap het nog niet*" en aan de andere kant "*Ik snap het volledig*". Vervolgens lees je een stelling of vraag voor die betrekking heeft op de leerstof. Leerlingen positioneren zichzelf ergens op de lijn, afhankelijk van hoe zeker ze zijn over hun begrip. Daarna vraag je leerlingen in tweetallen of kleine groepjes te bespreken waarom ze staan waar ze staan en of ze elkaars standpunt kunnen versterken of uitdagen. Na enkele stellingen bespreek je klassikaal welke onderwerpen nog extra uitleg nodig hebben.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen eerlijk durven zijn over hun begrip zonder zich te schamen.
- Stimuleer hen om hun positie op de lijn te onderbouwen.
- Gebruik de nabespreking om misvattingen te verhelderen en extra uitleg te geven waar nodig.

24. De dubbele samenvatting

Duur 20 - 25 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de inhoud door de leerstof op twee verschillende niveaus samen te vatten.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Verbanden laten leggen.
Benodigdheden Papier of een digitaal document.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet 12. Leerlingen effectief leren leren

Uitvoering

Je geeft leerlingen de opdracht om de leerstof in twee versies samen te vatten: (1) De korte versie: in één zin de kern van het onderwerp benoemen. (2) De uitgebreide versie: in maximaal vijf zinnen de belangrijkste details en verbanden uitleggen. Ze schrijven beide versies op en wisselen deze uit met een klasgenoot. Daarna vergelijken ze hun samenvatting en bespreken of ze iets cruciaals hebben gemist. Klassikaal bespreek je een aantal korte en lange versies om te kijken welke het meest volledig en duidelijk waren.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen zowel kernachtig als gedetailleerd leren formuleren.
- Moedig hen aan om echt na te denken over de essentie van de leerstof.
- Gebruik de nabespreking om te zien welke details vaak vergeten worden.

25. Het rad van fortuin

Duur 20 - 30 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de inhoud door willekeurige vragen te beantwoorden en verbanden tussen concepten te leggen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Verbanden laten leggen.
Benodigdheden Een rad van fortuin met categorieën of een set willekeurige vraagkaartjes.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet 12. Leerlingen effectief leren leren

Uitvoering
Je hebt een rad van fortuin met verschillende categorieën of een stapel willekeurige vraagkaartjes over de leerstof. Eén leerling draait aan het rad of trekt een kaartje en krijgt een vraag die hij/zij moet beantwoorden. Als de leerling het antwoord weet, mag hij uitleggen waarom dit correct is. Als hij twijfelt, mag een klasgenoot helpen. Om de reflectie te verdiepen, vraag je na het beantwoorden: "*Hoe sluit dit aan op een ander begrip dat we hebben behandeld?*" Zo worden verbanden gelegd tussen verschillende onderwerpen.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de vragen inhoudelijk uitdagend zijn en niet alleen feitjes toetsen.
- Stimuleer leerlingen om niet alleen het antwoord te geven, maar ook verbanden te leggen met andere concepten.
- Gebruik de nabespreking om extra uitleg te geven bij de moeilijkste vragen.

26. De verkeerde samenvatting

Duur 20 – 30 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de inhoud door fouten in een onjuiste samenvatting te ontdekken en te corrigeren.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Kritisch denken stimuleren.
Benodigdheden Een vooraf voorbereide, foutieve samenvatting.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet

Uitvoering
Je geeft de leerlingen een foutieve samenvatting van de leerstof waarin meerdere subtiele fouten zijn verwerkt. De opdracht is om de fouten te vinden en de tekst te verbeteren. Leerlingen werken in tweetallen en onderstrepen de fouten. Vervolgens herschrijven ze de samenvatting op de juiste manier. Klassikaal bespreken jullie welke fouten het meest voorkwamen en hoe de juiste versie eruit hoort te zien.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de fouten niet te voor de hand liggend zijn, zodat leerlingen echt moeten nadenken.
- Moedig hen aan om elkaar uit te dagen in het vinden van fouten.
- Gebruik de nabespreking om veelvoorkomende misverstanden te verhelderen.

27. De omschrijvingsrace

Duur 20 – 30 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de inhoud door begrippen uit de leerstof zonder het exacte woord te benoemen uit te leggen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Kritisch denken stimuleren.
Benodigdheden Kaartjes met begrippen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken, 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft, 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet.

Uitvoering

Je verdeelt de klas in kleine teams. Eén leerling uit een team krijgt een begrip op een kaartje en moet dit uitleggen zonder het woord zelf te noemen. Zijn team moet binnen één minuut raden welk begrip wordt omschreven. Na elke ronde bespreken jullie de begrippen en hoe ze het beste omschreven kunnen worden.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen inhoudelijke uitleg geven en niet alleen synoniemen noemen.
- Moedig hen aan om verbanden te leggen met andere begrippen.
- Gebruik de nabespreking om te controleren of iedereen de begrippen echt begrijpt.

28. De terugblikwedstrijd

Duur 25 – 30 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de inhoud door samen te werken en hun kennis in een spelelement te testen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Kritisch denken stimuleren.
Benodigdheden Flip-overpapier of een digitaal bord.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft 12. Leerlingen effectief leren leren

Uitvoering

Je verdeelt de klas in teams en stelt verschillende categorieën op over de leerstof, zoals "*Kernbegrippen*", "*Toepassing*", "*Veelgemaakte fouten*" en "*Verdieping*"**.** Om de beurt kiest een team een categorie en krijgt een vraag. Een correct antwoord levert punten op, maar als een ander team kan aanvullen of corrigeren, kunnen zij de punten stelen. Na afloop bespreek je samen welke categorie het moeilijkst was en wat leerlingen van elkaar hebben geleerd.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de vragen niet te simpel zijn en echt reflectie stimuleren.
- Stimuleer leerlingen om elkaar aan te vullen en niet alleen op snelheid te gokken.
- Gebruik de nabespreking om veelvoorkomende struikelblokken nogmaals uit te leggen.

29. Een open boek

Duur 20 – 30 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de inhoud door kritisch na te denken over welke informatie écht belangrijk is en hoe ze deze kunnen gebruiken.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Kritisch denken stimuleren.
Benodigdheden Lesmateriaal en een set toetsvragen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 10. Toetsing gebruiken als leerstrategie 12. Leerlingen effectief leren leren

Uitvoering

Je geeft leerlingen een open-boek toets, maar met een twist: de vragen zijn niet feitelijk, maar vragen om inzicht en toepassing. Dit dwingt hen om niet simpelweg antwoorden op te zoeken, maar echt na te denken over hoe ze de informatie moeten gebruiken. Voorbeelden: Bij geschiedenis: Niet "*Wanneer was de Franse Revolutie*?" maar "*Hoe zou de geschiedenis eruit hebben gezien als de Franse Revolutie nooit was gebeurd*?" Bij natuurkunde: Niet "*Wat is de formule van zwaartekracht?*" maar "*Waarom zou de zwaartekracht op Mars invloed hebben op de bouw van een ruimtebasis?*" Na afloop wisselen leerlingen hun antwoorden uit en bespreken ze welke bronnen uit hun boek hen het meest hielpen bij het formuleren van een goed antwoord.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de vragen geen feitelijke kennis toetsen, maar inzicht en begrip.
- Stimuleer leerlingen om hun antwoorden goed te onderbouwen, ook als ze het boek mogen gebruiken.
- Gebruik de nabespreking om te laten zien hoe kennis toepassen belangrijker is dan alleen kennis reproduceren.

30. Misleidende meerkeuze

Duur 25 – 30 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de inhoud door te analyseren waarom bepaalde antwoorden in een toets misleidend kunnen zijn.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Kritisch denken stimuleren.
Benodigdheden Een meerkeuzetoets met **bewust misleidende antwoordopties**.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft 10. Toetsing gebruiken als leerstrategie 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet

Uitvoering

Je geeft leerlingen een korte meerkeuzetoets, maar met een twist: de antwoordopties bevatten bewust misleidende keuzes die gebaseerd zijn op veelgemaakte fouten of misvattingen. Leerlingen maken eerst individueel de toets. Vervolgens werken ze in tweetallen om elke vraag opnieuw te bekijken en samen te bepalen waarom de foutieve antwoorden verleidelijk zijn. Klassikaal bespreken jullie welke antwoorden de meeste leerlingen fout hadden en waarom. Dit helpt om denkfouten bloot te leggen en te begrijpen hoe misvattingen ontstaan.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de foute antwoorden geloofwaardig zijn, zodat leerlingen echt moeten nadenken.
- Moedig hen aan om niet alleen het juiste antwoord te vinden, maar ook te verklaren waarom andere antwoorden fout zijn.
- Gebruik de nabespreking om misverstanden uit de weg te ruimen en diepgaander inzicht te creëren.

FASE 3:
CHECK OUT

1. De ansichtkaart

Duur 5 – 10 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de inhoud en hun leerervaring door hun les te beschrijven alsof ze op vakantie zijn geweest.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Reflecteren.
Benodigdheden Blanco ansichtkaarten of papier, stiften/potloden.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet 12. Leerlingen effectief leren leren

Uitvoering

Je deelt aan elke leerling een ansichtkaart uit waarop ze een kort verslag moeten schrijven alsof ze op vakantie zijn geweest in de les. Ze beschrijven: Wat ze 'meegemaakt' hebben (hoogtepunten en dieptepunten van de les). Hoe ze zich voelden tijdens de 'reis' door de leerstof. Wat hen verraste of wat ze nog lastig vonden. Daarnaast voegen ze een weersvoorspelling en temperatuur toe die hun ervaring symboliseert. Een zonnige 30 graden betekent een geweldige ervaring, terwijl een regenachtige 10 graden aangeeft dat de les moeilijk of minder interessant was. Na het invullen geven de leerlingen de kaarten aan jou als docent. Je kunt deze achteraf doorlezen om inzicht te krijgen in hoe de les is ervaren. Optioneel kun je enkele kaarten (anoniem) bespreken om patronen en leerervaringen met de groep te delen.

Waarop letten?

- Moedig leerlingen aan om eerlijk en open te zijn in hun beschrijvingen.
- Stimuleer hen om zowel positieve als minder leuke aspecten te benoemen.
- Gebruik de kaarten als feedback om lessen in de toekomst te verbeteren.

2. High Five

Duur 5 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren snel en gestructureerd op de les door middel van een visuele opdracht.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Reflecteren
Benodigdheden Papier en pennen/potloden.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet 12. Leerlingen effectief leren leren

Uitvoering

Je geeft elke leerling een leeg blad en vraagt hen om de omtrek van hun hand te tekenen. Bij elke vinger schrijven ze een korte reflectie: Duim: Wat vonden ze goed aan deze les? Wijsvinger: Wat gaan ze met deze informatie doen? Middelvinger: Wat vonden ze niet goed of lastig? Ringvinger: Wat zal hen het meest bijblijven? Pink: Waar willen ze nog meer over leren? Leerlingen vullen hun hand snel in en leveren deze bij jou in. Je kunt de antwoorden later bekijken om inzicht te krijgen in hoe de les is ervaren.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen kort en to-the-point antwoorden.
- Moedig hen aan om eerlijk te zijn, zonder angst voor een 'goed' of 'fout' antwoord.
- Gebruik de antwoorden als snelle feedback voor jouw volgende les.

3. Sneeuwballen gooien

Duur 5 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren snel en speels op de les door vragen te formuleren en elkaars kennis te toetsen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Reflecteren
Benodigdheden Wit papier.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet

Uitvoering

Iedere leerling krijgt een wit vel papier en schrijft daarop één vraag die hij/zij nog heeft over de lesstof. Vervolgens wordt het papier tot een prop gevouwen. Op jouw teken gaan de leerlingen door het lokaal lopen. Zodra je 'GO' roept, gooien ze hun prop door de ruimte en zetten vervolgens drie stappen naar voren om een nieuwe prop op te rapen. Ze openen het papier en proberen de vraag die erop staat binnen één minuut te beantwoorden. Kan een leerling de vraag niet beantwoorden? Dan wordt de prop opnieuw dichtgevouwen en omhooggehouden. Een andere leerling met een onbeantwoorde vraag mag van prop wisselen. Dit gaat door totdat zoveel mogelijk vragen beantwoord zijn.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen goede, inhoudelijke vragen stellen.
- Moedig hen aan om niet zomaar te gokken, maar echt samen te zoeken naar antwoorden.
- Gebruik de nabespreking om eventuele overgebleven vragen klassikaal te bespreken.

4. Exit ticket

Duur 1-2 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren kort en gericht op de les door een vraag of inzicht op te schrijven voordat ze vertrekken.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Reflecteren
Benodigdheden Kleine blaadjes of post-its.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet 12. Leerlingen effectief leren leren

Uitvoering

Eén minuut voor het einde van de les geef je elke leerling een klein blaadje of post-it en stel je een korte reflectievraag, zoals: "*Waar heb je nog een vraag over?*", "*Wat vond je het meest interessant?*", "*Wat is het belangrijkste dat je vandaag hebt geleerd?*" of "*Hoe zou je deze les in één zin samenvatten?*" Zodra leerlingen hun antwoord hebben opgeschreven, mogen ze hun tas inpakken. Bij het verlaten van het lokaal leveren ze hun exit ticket in. Je kunt de antwoorden later bekijken om te zien waar leerlingen nog moeite mee hebben en waar je eventueel in de volgende les op terug moet komen.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de vraag kort en concreet is, zodat leerlingen snel kunnen antwoorden.
- Stimuleer hen om eerlijk te antwoorden, zonder angst voor 'foute' antwoorden.
- Gebruik de exit tickets als feedback om te bepalen hoe je je volgende les start.

5. 3-2-1

Duur 5 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren gestructureerd op de les door drie leerpunten, twee interessante zaken en één open vraag te formuleren.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Reflecteren
Benodigdheden Een werkblad of leeg papier.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet 12. Leerlingen effectief leren leren

Uitvoering

Aan het einde van de les deel je een werkblad uit (of laat je leerlingen zelf een kort overzicht maken) met de volgende vragen: Schrijf drie dingen op die je vandaag hebt geleerd. Noem twee zaken die je het meest interessant vond. Benoem één vraag die je nog hebt over de leerstof. Leerlingen vullen dit in en leveren het in bij jou. Je kunt deze gebruiken als feedback om te zien welke onderdelen goed zijn opgepikt en waar nog onduidelijkheden zitten. Wil je leerlingen meer eigenaarschap geven over hun leerproces? Laat hen hun reflectiebladen in een portfolio of map bewaren en geef deze aan het begin van de volgende les terug. Hierdoor krijgen ze inzicht in hun eigen voortgang en kunnen ze hun open vragen meenemen in de nieuwe les.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen concreet en to-the-point antwoorden.
- Stimuleer hen om kritisch na te denken over hun leerproces in plaats van zomaar iets op te schrijven.
- Bespreek in de volgende les kort enkele veelvoorkomende vragen of inzichten uit de reflecties.

6. Geslaagd voor de les

Duur 5 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen testen hun kennis en verlaten het lokaal pas na een correct antwoord. Benodigdheden: Vooraf voorbereide vragen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Kritisch denken stimuleren.
Benodigdheden Vooraf voorbereide vragen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft 10. Toetsing gebruiken als leerstrategie 12. Leerlingen effectief leren leren

Uitvoering

Alle leerlingen blijven op hun plek zitten terwijl jij snel opeenvolgende vragen stelt over de leerstof. De eerste leerling die zijn hand opsteekt, krijgt de kans om te antwoorden. Bij een goed antwoord mag de leerling vertrekken. Bij een fout antwoord moet de leerling een beurt overslaan, waarna een andere leerling mag proberen te antwoorden. Dit proces herhaalt zich totdat alle leerlingen een vraag correct hebben beantwoord en het lokaal mogen verlaten. Blijven er aan het einde van de vijf minuten nog leerlingen over? Dan mogen zij alsnog vertrekken of krijgen ze een korte opdracht mee als extra oefening.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de vragen kort en bondig zijn, zodat de quiz snel verloopt.
- Stimuleer leerlingen om niet zomaar te gokken, maar goed na te denken voordat ze hun hand opsteken.
- Gebruik de quiz als een speelse manier om de leerstof af te sluiten zonder druk.

7. Venn-diagram

Duur 5 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op hun leerproces door oude en nieuwe kennis met elkaar te verbinden.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Verbanden leggen
Benodigdheden Werkblad met twee overlappende cirkels (Venn-diagram).	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet 12. Leerlingen effectief leren leren

Uitvoering

Aan het begin van de les krijgen leerlingen een werkblad met twee overlappende cirkels. Jij schrijft het onderwerp van de les op het bord. In de linker cirkel schrijven leerlingen wat ze al over dit onderwerp weten. Daarna volgen ze de les en voeren de leeractiviteiten uit. Aan het einde van de les vullen ze de rechter cirkel in met wat ze vandaag hebben geleerd. Tot slot schrijven ze in het middenvlak (waar de cirkels overlappen) de relatie tussen hun voorkennis en de nieuwe kennis. Welke verbanden kunnen ze leggen? Welke eerdere inzichten zijn bevestigd of uitgebreid? Deze reflectie helpt leerlingen om actief na te denken over hoe nieuwe informatie voortbouwt op wat ze al wisten.

Waarop letten?

- Moedig leerlingen aan om specifiek te zijn en niet alleen vage begrippen op te schrijven.
- Stimuleer hen om kritisch na te denken over welke kennis veranderd of uitgebreid is.
- Gebruik de reflecties om te signaleren waar nog misvattingen of leemtes in kennis zitten.

8. Geef jezelf een cijfer

Duur 5 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de les door zichzelf een cijfer te geven en dit kort toe te lichten.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Reflecteren.
Benodigdheden Geen, optioneel een bord om gemiddelden te noteren.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet 12. Leerlingen effectief leren leren

Uitvoering

Aan het einde van de les vraag je elke leerling om zichzelf een cijfer te geven tussen de 1 en 10, waarbij: 1 = "*Ik snap er niets van.*" En 10 = *"Ik begrijp alles en kan het uitleggen aan een ander*." Je vraagt willekeurig enkele leerlingen om kort toe te lichten waarom ze dit cijfer hebben gekozen. Klassikaal kun je vragen waar het grootste struikelblok zat en hoe jullie dit de volgende les kunnen aanpakken. Optioneel kun je de gemiddelden per les bijhouden om te zien of er verbetering is over tijd.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen eerlijk zijn en zich niet bezwaard voelen om een lager cijfer te geven.
- Moedig hen aan om niet alleen te zeggen wát ze lastig vonden, maar ook waarom.
- Gebruik de nabespreking om te bepalen waar je in de volgende les extra aandacht aan moet besteden.

9. De reflectiewolk

Duur 5 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de les door kort in één zin hun belangrijkste inzicht te verwoorden.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Reflecteren.
Benodigdheden Bord of digitaal tool voor woordwolk.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet 12. Leerlingen effectief leren leren

Uitvoering

Je vraagt elke leerling om één korte zin op te schrijven die voor hen de kern van de les samenvat. Je kunt dit klassikaal op het bord verzamelen of in een digitale tool zoals Mentimeter of Padlet zetten om er een woordwolk van te maken. Nadat alle zinnen zijn verzameld, bekijken jullie samen welke inzichten het meest genoemd worden en welke misschien nog extra uitleg nodig hebben.

Waarop letten?

- Stimuleer leerlingen om kort en bondig, maar inhoudelijk sterk te formuleren.
- Zorg ervoor dat je niet te veel herhaling krijgt door vooraf te vragen of iemand iets nieuws heeft.
- Gebruik de nabespreking om te zien welke kernbegrippen echt zijn blijven hangen.

10. De stoplicht reflectie

Duur 5 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op hun leerproces door hun begrip van de les visueel te markeren.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Kritisch denken stimuleren.
Benodigdheden Papier met stoplichtkleuren of drie kaartjes per leerling (groen, oranje, rood).	**Bouwstenen Wijze Lessen** 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet 12. Leerlingen effectief leren leren

Uitvoering

Je laat leerlingen hun begrip van de les visueel aangeven met een stoplichtsysteem: Groen: "*Ik snap het helemaal!*", Oranje: "*Ik begrijp het deels, maar heb nog vragen.*", Rood: "*Ik snap het niet goed en heb meer uitleg nodig.*" Leerlingen houden hun kaart omhoog of kleuren hun reflectieblad in en jij kunt direct zien waar nog onduidelijkheden zitten. Bij veel oranje of rood kan je een korte herhaling inplannen.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen eerlijk durven zijn over hun begrip.
- Stimuleer hen om kort toe te lichten waarom ze voor een kleur kiezen.
- Gebruik de nabespreking om te bepalen hoe je de volgende les start.

11. Dit zijn mijn laatste woorden

Duur 1 - 2 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op hun gevoel bij de les door in één woord of korte zin hun ervaring samen te vatten.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Kritisch denken stimuleren.
Benodigdheden Geen, optioneel een bord om de woorden op te schrijven.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet 12. Leerlingen effectief leren leren

Uitvoering

Net voordat de les eindigt, geef je elke leerling 3 seconden om één woord of een korte zin te zeggen die hun ervaring van de les samenvat. Dit kan iets zijn over hoe ze de les vonden, hoe ze zich voelen of wat hen is bijgebleven. Bijvoorbeeld: "*Duidelijk*", "*Veel informatie*", "*Nog vragen over…", "Interessant!"* Je kunt ervoor kiezen om deze woorden op het bord te schrijven en patronen te bespreken.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen snel en intuïtief reageren, zonder te lang na te denken.
- Stimuleer variatie door te vragen of iemand iets anders wil benoemen dan de vorige leerling.
- Gebruik deze feedback om de sfeer en het energiepeil van de klas te peilen.

12. De applausmeter

Duur 1 - 2 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen geven snel feedback over hun ervaring van de les door middel van applaus.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Reflecteren.
Benodigdheden Geen, optioneel een bord om de woorden op te schrijven.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet 12. Leerlingen effectief leren leren

Uitvoering

Je vraagt leerlingen om de les te beoordelen met applaus. Dit kan op verschillende manieren: Hard klappen = *"Toples! Ik heb veel geleerd en het was interessant."* Gemiddeld klappen = "*De les was oké, maar niet alles was even duidelijk.*" Zacht of nauwelijks klappen = "*Ik vond de les moeilijk of had moeite om mee te komen."* Optioneel kun je leerlingen laten uitleggen waarom ze hun klapniveau hebben gekozen. Dit zorgt voor extra feedback zonder dat er lange gesprekken nodig zijn.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de sfeer luchtig en speels blijft.
- Stimuleer hen om eerlijk te zijn, maar zonder groepsdruk.
- Gebruik deze methode als snelle feedback op energie en betrokkenheid in de klas.

13. Drie woorden reflectie

Duur 1 - 2 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen vatten hun ervaring met de les samen in drie kernwoorden.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Reflecteren.
Benodigdheden Geen, optioneel een bord om de woorden te verzamelen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet 12. Leerlingen effectief leren leren

Uitvoering

Je vraagt elke leerling om drie woorden op te schrijven of te benoemen die de les voor hen samenvatten. Dit kan betrekking hebben op de inhoud, hun gevoel over de les of hun eigen leerproces. Bijvoorbeeld: "*Duidelijk – boeiend – inzichtelijk*", "*Moeilijk – uitdagend – verwarrend*" of "*Leuk – actief – informatief*". Je kunt een paar leerlingen willekeurig laten delen of alle woorden op het bord verzamelen om te kijken of er patronen zijn.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen zowel positieve als minder positieve woorden durven kiezen.
- Moedig hen aan om kritisch te kijken naar wat echt bij hen is blijven hangen.
- Gebruik deze feedback om te bepalen hoe je de volgende les kunt verbeteren.

14. Reflectiekaartjes

Duur 5 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de les door samen korte gesprekjes te voeren over hun ervaring.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Reflecteren.
Benodigdheden Kaartjes met reflectievragen (of digitaal).	**Bouwstenen Wijze Lessen** 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet 12. Leerlingen effectief leren leren

Uitvoering

Je deelt willekeurig reflectiekaartjes uit met korte vragen zoals: "*Wat was het belangrijkste inzicht van vandaag?*", "*Wat zou je anders willen zien in deze les?*", "*Welke vraag heb je nog?*" of "*Hoe zou je deze les in één zin samenvatten?*". Leerlingen beantwoorden de vraag in tweetallen en wisselen na een minuut van kaartje of gesprekspartner.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de vragen kort en open zijn.
- Moedig leerlingen aan om elkaar echt te laten uitspreken.
- Gebruik deze feedback om te bepalen welke onderwerpen extra aandacht nodig hebben.

15. De emoji kaart

Duur 5 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de les door een emotie aan hun ervaring te koppelen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Reflecteren.
Benodigdheden Een set met verschillende emoticons of pictogrammen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet 12. Leerlingen effectief leren leren

Uitvoering
Je presenteert een rij met verschillende emoticons of pictogrammen die variëren van blij en enthousiast tot gefrustreerd of verward. Leerlingen kiezen de emotie die hun ervaring het beste omschrijft en noteren kort waarom ze deze gekozen hebben. Je kunt klassikaal vragen of iemand zijn keuze wil toelichten, maar dit hoeft niet verplicht.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen zich vrij voelen om hun ervaring te delen.
- Stimuleer hen om kort te benoemen waarom ze een bepaalde emotie kozen.
- Gebruik deze feedback om te kijken hoe de algemene sfeer in de klas is.

16. De slotstem

Duur 5 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen geven snel en laagdrempelig hun mening over de les.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Reflecteren.
Benodigdheden Geen, optioneel een digitaal stemprogramma (bijv. Mentimeter).	**Bouwstenen Wijze Lessen** 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet 12. Leerlingen effectief leren leren

Uitvoering
Je stelt één snelle slotvraag aan de klas die leerlingen met hun handen of een digitaal stemprogramma kunnen beantwoorden. Bijvoorbeeld: "*Hoeveel sterren geef je deze les?*" (1 tot 5), "*Snap je het?*" (Ja/Nee/Twijfel) of "*Wil je hier nog een keer op terugkomen?*" (Ja/Nee/Misschien) Optioneel laat je enkele leerlingen hun keuze kort toelichten. Je gebruikt de antwoorden om een beeld te krijgen van hoe de les is ervaren.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen snel en zonder druk hun mening kunnen geven.
- Moedig hen aan om eerlijk te antwoorden zonder groepsdruk.
- Gebruik de resultaten om te bepalen hoe je de volgende les begint.

17. In 10 woorden

Duur 5 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen vatten hun belangrijkste inzichten uit de les samen in exact 10 woorden.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Reflecteren.
Benodigdheden Geen, optioneel papier of digitaal document.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet 12. Leerlingen effectief leren leren

Uitvoering

Je geeft leerlingen precies één minuut om hun belangrijkste inzichten uit de les samen te vatten in exact 10 woorden. Dit dwingt hen om tot de kern te komen en de essentie van de les te benoemen. Daarna mogen ze hun 10 woorden uitwisselen met een klasgenoot en bekijken of ze iets hebben gemist. Optioneel laat je een paar leerlingen hun 10 woorden klassikaal delen om overeenkomsten en verschillen te bespreken.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen niet alleen kernbegrippen opsommen, maar echt een samenhangende zin maken.
- Moedig hen aan om te vergelijken met anderen en te bespreken waarom ze bepaalde woorden kozen.
- Gebruik de nabespreking om te zien welke concepten goed zijn blijven hangen.

18. Op weg naar huis

Duur 5 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de les door te bedenken hoe ze het aan iemand thuis zouden uitleggen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Reflecteren.
Benodigdheden Geen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet 12. Leerlingen effectief leren leren

Uitvoering

Je vraagt leerlingen om zich voor te stellen dat ze onderweg naar huis zijn en dat een familielid of huisgenoot hen vraagt: "*Wat heb je vandaag geleerd*?" Ze moeten hun antwoord in één duidelijke zin formuleren. Dit kan betrekking hebben op de leerstof, een nieuw inzicht, of een interessante discussie uit de les. Laat leerlingen hun antwoord kort opschrijven en optioneel delen met een klasgenoot.

Waarop letten?

- Moedig leerlingen aan om één duidelijke kernboodschap te formuleren.
- Zorg ervoor dat hun uitleg begrijpelijk is voor iemand die de les niet heeft gevolgd.
- Gebruik de nabespreking om te ontdekken welke inzichten het meest zijn blijven hangen.

19. De complimentenronde

Duur 5 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Positief betrokken.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op de samenwerking en de positieve momenten uit de les.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Reflecteren.
Benodigdheden Geen, optioneel kaartjes om complimenten op te schrijven.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet 12. Leerlingen effectief leren leren

Uitvoering
Leerlingen krijgen één minuut om na te denken over een compliment dat ze aan een klasgenoot willen geven. Dit kan gaan over hoe iemand heeft meegedaan, een goed inzicht had, of hoe ze fijn hebben samengewerkt. Daarna geven leerlingen hun compliment hardop in de klas of schrijven ze het op een briefje dat ze anoniem kunnen inleveren. Je kunt een paar willekeurige complimenten voorlezen om de positieve sfeer te versterken.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de complimenten oprecht en inhoudelijk zijn.
- Stimuleer leerlingen om niet altijd dezelfde klasgenoten te benoemen.
- Gebruik deze werkvorm als een positieve afsluiting om de groepssfeer te versterken.

20. De fluisterketting

Duur 5 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Positief betrokken.
Leerdoel Leerlingen verwoorden kort wat hen is bijgebleven van de les en ontdekken hoe informatie verandert bij herhaling.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Reflecteren.
Benodigdheden Geen	**Bouwstenen Wijze Lessen** 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet 12. Leerlingen effectief leren leren

Uitvoering
Je zet de leerlingen in een rij of een kring en fluistert bij de eerste leerling een korte samenvatting van de les in het oor. Deze leerling fluistert dit door naar de volgende, en zo gaat het door tot de laatste leerling in de rij. De laatste leerling zegt hardop wat hij/zij gehoord heeft. Vaak zal de oorspronkelijke boodschap vervormd of anders geformuleerd zijn, wat een luchtige maar leerzame afsluiting van de les is. Je bespreekt samen hoe en waarom de informatie is veranderd en wat dit zegt over het onthouden van kennis.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de eerste samenvatting kort en krachtig is.
- Moedig leerlingen aan om nauwkeurig te luisteren en door te geven.
- Gebruik de nabespreking om te laten zien hoe kennis soms vervormt als het wordt overgebracht.

21. De airdrop

Duur 5 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Positief betrokken.
Leerdoel Leerlingen geven hun inzicht in de les op een speelse manier weer.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Reflecteren.
Benodigdheden Een zacht object om te gooien (bijvoorbeeld een schuimrubberen bal).	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet

Uitvoering

Je staat voor de klas met een bal of ander zacht object en stelt een vraag als: "*Wat neem je mee uit deze les?*", "*Noem één ding dat je interessant vond.*" of "*Welke tip zou je geven aan een leerling die dit nog moet leren?”*. Je gooit de bal naar een leerling, die kort antwoord geeft en de bal vervolgens naar een andere leerling gooit. Dit gaat door totdat een groot deel van de klas aan de beurt is geweest.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen kort en snel antwoorden om het tempo hoog te houden.
- Moedig hen aan om nieuwe inzichten te delen in plaats van steeds hetzelfde antwoord te herhalen.
- Gebruik de nabespreking om te kijken welke inzichten het meest zijn blijven hangen.

22. De terugspoelknop

Duur 5 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Positief betrokken.
Leerdoel Leerlingen herhalen de belangrijkste momenten van de les alsof ze een film terugspoelen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Verbanden leggen.
Benodigdheden Geen, optioneel een bord of scherm.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet

Uitvoering

Je vraagt de leerlingen om de les terug te spoelen als een film. In omgekeerde volgorde moeten ze samen benoemen wat er is gebeurd, vanaf het einde van de les tot het begin. Bijvoorbeeld: (1) “*We deden een quiz.*”, (2) “*Daarvoor legde de docent iets uit over X.*”, (3) “*Daarvoor hebben we een opdracht gemaakt.*” Zo gaan ze door totdat ze bij het begin van de les zijn. Dit helpt hen verbanden te leggen en te

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen samenwerken en elkaar helpen om alles te benoemen.
- Moedig hen aan om niet alleen activiteiten, maar ook inhoudelijke inzichten te benoemen.
- Gebruik de nabespreking om te kijken of ze de samenhang van de les goed begrijpen.

23. De TikTok samenvatting

Duur 5 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Positief betrokken.
Leerdoel Leerlingen vatten de les samen alsof ze een korte, pakkende TikTok-video zouden maken.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Verbanden leggen.
Benodigdheden Geen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet 12. Leerlingen effectief leren leren

Uitvoering
Je vraagt leerlingen om te bedenken hoe ze de les zouden samenvatten als een TikTok-video van 15 seconden. Ze mogen hier een slogan, een dansmove, een emoji-reactie of een korte tekst voor bedenken. Daarna delen enkele leerlingen hun 'TikTok-samenvatting' mondeling met de klas.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen kort en to-the-point blijven.
- Moedig creativiteit aan, maar zorg ervoor dat de inhoud serieus en relevant blijft.
- Gebruik de nabespreking om te kijken welke samenvattingen de kern van de les goed raken.

24. In de schoenen van de leraar

Duur 5 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Positief betrokken.
Leerdoel Leerlingen reflecteren door te bedenken hoe zij de les zelf zouden geven.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Verbanden leggen.
Benodigdheden Geen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet 12. Leerlingen effectief leren leren

Uitvoering
Je vraagt leerlingen om zich voor te stellen dat ze de leraar van deze les waren. Ze moeten bedenken: *"Hoe zou jij deze les anders hebben gegeven?", "Welke uitleg of werkvorm zou jij gekozen hebben?"* en *"Welke vraag zou jij aan de klas stellen?"*. Laat een paar leerlingen hun ideeën delen en bespreek kort of dit een goede manier zou zijn om de stof te leren.

Waarop letten?

- Moedig hen aan om kritisch en creatief te denken over hoe ze zelf kennis zouden overdragen.
- Gebruik deze werkvorm om nieuwe didactische ideeën op te doen.
- Laat de leerlingen ervaren hoe belangrijk een goede uitleg en opbouw is.

25. De wegwijzer

Duur 5 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Positief betrokken.
Leerdoel Leerlingen geven aan waar ze nu staan en wat ze nog nodig hebben.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Reflecteren.
Benodigdheden Bord of papier.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 6. Achterhalen of de klas het begrepen heeft 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet.

Uitvoering

Je tekent drie borden op het bord of laat leerlingen dit zelf noteren: (1) *"Ik snap het volledig en kan verder!"* (2) "*Ik snap het redelijk, maar heb nog wat oefening nodig."* (3) *"Ik loop vast en heb echt extra uitleg nodig.*" Elke leerling kiest één bord en schrijft op waarom hij/zij dat bord kiest. Daarna wisselen ze kort uit met een klasgenoot.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen eerlijk durven te zijn over hun leerproces.
- Moedig hen aan om zelf suggesties te doen voor wat ze nog nodig hebben.
- Gebruik de input om te bepalen of er extra uitleg of herhaling nodig is.

26. De Eindbaas

Duur 5 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Enthousiast activeren, Kritisch denken stimuleren.
Leerdoel Leerlingen testen of ze klaar zijn om de lesstof echt toe te passen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Reflecteren.
Benodigdheden Bord of papier.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 10. Toetsing gebruiken als leerstrategie.

Uitvoering

Je presenteert een "Eindbaasvraag", een uitdagende vraag die net iets verder gaat dan wat in de les behandeld is. Bijvoorbeeld: "*Hoe zou je deze kennis kunnen toepassen in een totaal andere situatie?*", "*Wat zou er gebeuren als je deze regel of formule verandert?*", "*Wat is een fout die iemand bij dit onderwerp zou kunnen maken?"* Leerlingen schrijven kort hun antwoord op en wisselen dit uit met een klasgenoot om te bespreken.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de vraag net buiten het directe leerdoel ligt, maar wél toepasbaar is.
- Stimuleer leerlingen om creatief en kritisch na te denken.
- Gebruik de nabespreking om te zien hoe goed ze de stof écht begrijpen.

27. De les in drie tekeningen

Duur 5 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen vatten de kern van de les samen in drie eenvoudige tekeningen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Visualiseren.
Benodigdheden Papier en potloden/pennen.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 5. Leerstof actief laten verwerken 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet.

Uitvoering
Je vraagt leerlingen om drie simpele tekeningen te maken die de les samenvatten. Bijvoorbeeld: (1) Wat wisten ze vóór de les? (2) Wat hebben ze vandaag geleerd? (3) Hoe gaan ze deze kennis toepassen? Optioneel kunnen leerlingen hun tekeningen in duo's of groepjes bespreken.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat de tekeningen snel en schetsmatig mogen zijn.
- Stimuleer hen om niet per se woorden te gebruiken, maar echt visueel te denken.
- Gebruik de tekeningen om te controleren of de kern van de les goed is blijven hangen.

28. De voorspeller

Duur 5 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen voorspellen hoe de leerstof hen in de toekomst zal helpen.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Reflecteren.
Benodigdheden Geen	**Bouwstenen Wijze Lessen** 12. Leerlingen effectief leren leren.

Uitvoering
Je vraagt leerlingen om één voorspelling te doen: "*Waar denk je dat je deze kennis ooit voor nodig gaat hebben?*" Ze mogen kort opschrijven of bespreken hoe dit onderwerp later in hun studie, werk of dagelijks leven terug kan komen.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen zelf creatief nadenken over de toepassing.
- Stimuleer hen om niet alleen het standaard antwoord te geven, maar ook originele toepassingen te bedenken.
- Gebruik de nabespreking om te zien hoe relevant leerlingen de stof vinden.

29. De reflectie tik-tak

Duur 5 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen reflecteren op hun leerproces door snel en afwisselend korte antwoorden te geven.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Reflecteren.
Benodigdheden Geen	**Bouwstenen Wijze Lessen** 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet 12. Leerlingen effectief leren leren

Uitvoering
Je zet een timer op 1 minuut en laat leerlingen om de beurt snel een reflectievraag beantwoorden. Dit kan in tweetallen of klassikaal. Voorbeelden: "*Wat was het belangrijkste van vandaag?*", "*Wat vond je het lastigste?*" of "*Wat zou je nog verder willen onderzoeken?*" Na 1 minuut wisselen leerlingen naar een andere partner of geven ze een nieuw antwoord.

Waarop letten?

- Zorg ervoor dat leerlingen snel denken en niet te lang twijfelen.
- Stimuleer hen om elkaar aan te vullen in plaats van te herhalen.
- Gebruik de nabespreking om te zien welke thema's het meest genoemd worden.

30. De virtuele boodschap

Duur 5 minuten	**Pedagogische vaardigheden** Motiveren, Coachen.
Leerdoel Leerlingen schrijven een korte boodschap aan een 'leerling uit de toekomst' over deze les.	**Didactische vaardigheden** Enthousiast activeren, Reflecteren.
Benodigdheden Papier of een digitaal platform.	**Bouwstenen Wijze Lessen** 11. Leerlingen feedback geven die hen aan het denken zet 12. Leerlingen effectief leren leren

Uitvoering
Leerlingen schrijven een kort bericht aan een leerling die deze les in de toekomst gaat volgen. Ze geven: een tip over de belangrijkste kennis uit deze les, een waarschuwing over wat moeilijk kan zijn en een kort advies om de stof beter te begrijpen. Je kunt de berichten opslaan en in een volgende klas gebruiken als startpunt voor een nieuwe les.

Waarop letten? s

- Zorg ervoor dat leerlingen kort en krachtig schrijven.
- Stimuleer hen om niet alleen feiten, maar ook leerstrategieën te delen.
- Gebruik de berichten als startpunt voor toekomstige lessen.